

BIBLIOTECA
DE LA
Universidad de Salamanca.
2 Est. 72 Caj. 5. Núm. 16.

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

GREDO.SALAES

302

2-12-9-16 - 302

2-12-~~15~~ 16

~~Num. Bl. car. 3. num. 5.~~

Manuscript. E. 1. 1. 1. 1. 1.

Statue tibi modum et regulam quam obserues tum solus tecum
tum apud alios agens. silentium maximum esto. aut necessaria
dicantur idque paucis. Raro uero ac non nisi cum occasio postulabit
loquemur: neque uero tum de rebus uanis et leuibus sermonem institu-
emus aut de rapetibus, aut scyphis poculisq. argenteis, equis, mu-
labus, esculentis, poculentis, uestitu, mulierum forma atq. aliis
eiuscemodi rebus. Danda uero est opera, ne colloquia plebeia sine
transferendaque est semper oratio ad res honestas et cum uirtute
coniunctas. sin minus silendum. Ex historia Epicteti

Argl.

Emptor si quid habet uiti hic libellus
Pontani modo promptus e Minerua
Morau et modo pressus officina/
Nil magnum/nihil est quod extimescas.
Peccat nescio quid leue ac pusillum.
Quod peccat tamen hac tibi in tabella
Monstrat:ne redibendus esse possit
Neu fidem illius uspiam requiras.

Huius libri mendæ hæ sunt.

Liberabes/pro liberales Folio primo Linea xi.
Egregius/pro ægrius Fol. xvi. lin. xiiii.
H&c/pro hæc Fol. xxvii. lin. i.
Singillatim p sigillatim Fol. lxxiii. lin. xvii.

Reliqua accuratissime impressa leges.

Handwritten signature or initials in black ink.

IOANNIS IOVIANI PONTANI DE
FORTITVDINE AD ALFONSVM
DVCEM CALABRIÆ LIBER PRI
MVS INCIPIT QVI EST DE FORTI
TVDINE BELLICA ET HEROICA

Ictori tibi Dux Alfonse:ac liberta
tis patriæ propugnatori /debet a
ciuibus tuis corona ea/quã e quær
cu statuere maiores illi omniũ bo
narum artiũ/ac precipuæ fortitudinis/munera
tores non minus liberabes/q̄ æstimatores pru
dentes.Repulisti enim a ceruicibus eorũ: imo
a nostris/imo Italiæ totius/grauissimum iugũ
seruitutis.quod christiano etiã nomini immi
nebat/Terra mariq; grassantibus Turcis:occu
pata repentino adortu salentinorũ parte:nullo
obistente exercitu: ac finitimis populis tantũ
de fuga cogitantibus. In tanta itaq; ciuium cõ
sternatõne periculorumq; atrocitate:quod uni
cum uisum est publicæ salutis remedium/ euo
catus ipse a patre ex etruria:ubi biennio pluri
bus expugnatis oppidis /fugatoq; aduersario
rum exercitu /multa rei militaris præclara faci
nora edideras/q̄ celerrime trepidãti patriæ sub
uenisti:Achmeti uiolentos impetus fortissime

a ii

Large handwritten signature or title in black ink, possibly 'Alfonso de Calabria'.

repressisti: Traiicientē eum in macedoniā ma-
ioris exercitus traducendi gratia/ nauali prelio
superasti: post circumfessis intra hydruntē ho-
stibus/ quinto mense ad deditiōē coactis/ con-
fecisti bellum: maxima tua cum gloria/ lōge ta-
men maiori tuorum ciuiū beneficio: ac tametsi
omnium opinione citius: non tamen serius q̄
uirtus atq; industria exigebat tua. huius autem
obsidionis quanta fuerit atrocitas declarat / q̄
e ueteranis tuis paucissimi reliqui sunt cū pene
fortissimus quisque tum Miles tū centurio aut
tribunus/ pro aggere aut fossis/ aut cōserendis
manibus ceciderit: cum tamen e reliquo exerci-
tu ad tria millia/ gladio aut tormentis murali/
bus cæsa fuerint: ex aduersariis uero cum obsi-
dionis initio supra quique millia delectorum
Militum in oppido essent/ nō multo amplius
duobus millibus deditiōis tempore numera-
ti fuerint: Cum interim bis ipse erumpente ho-
ste prælio dimicaueris/ neq; ante inter cōfertissi-
mos pugnare destiteris/ q̄ magna illorum stra-
ge edita/ in fossas aut in mare precipites egeris.
Iure igitur a ciuibus tuis debentur tibi omnia
que fortissimo Imperatori: quæ publicæ liber-
tatis defensori/ deberi/ tum ueteri/ tum nouo in

stituto intelliguntur. Me autem in publica hac
læticia/ tametsi idem quod cœteros gaudiū te-
net/ ac gratificandi tibi studium: tamen ut iuue-
tutis tuæ institutorem: ut preconem rerum a te
gestarum licet hac in parte/ nō satis parem ho-
neri me intelligā/ decet præter cœteros aliquid
& me & te dignum agere: quod & gratitudinē
testetur meam/ & magnitudini conueniat tuæ.
De fortitudine igitur/ in qua ipse enitescis cum
excellencia principum cœterorum/ libros nup-
a me scriptos tibi offero/ ac nomini tuo dedico
& quidē ut debitos. quid enim fortissimo Im-
peratori aut conuenientius offertur/ aut magis
debet/ q̄ quod de fortitudine? Qui quidē ipsi
libri/ erūt apud te gratitudinis atque obseruan-
tiæ monumentum meæ: Tu autem & libris &
Auctori perpetuo ornamento.

Psam autem fortitudinem/ priscis illis tē-
poribus tanto in pretio fuisse constat/ ut
in quibus maior uideretur/ eos & heroes
uocarent/ & Semideos uenerarentur. Hinc Her-
cules cælum meruit: hinc quæcunq; in orbe ter-
rarum præclara essent/ atq; admirabilia/ ad Her-
culē a posteris relata sunt: Et Romani licet uir
a iii

*Heroes ob præcipuan-
tissimam uirtutem*

*For fitudo per Androno
massiam generuono
mine mēsus appella
tur*

*duplex voluptas
sensibus quaedam quae
etiam in mēte*

*Horatii praeceptum
de fortitudine*

*explicat id quod sp
inbuerat*

tutum essent omnium mirifice studiosi: tamen
ut qui iudicarent hominis excellentiam in for
titudine maxime esse positam / uirtutē eā agno
minarunt. quod Eneae quoque ad Ascanium
uerba declarant apud Virgilium. Disce puer
uirtutem ex me / uerumq; laborē: Quo magis
contemnendi uidentur: qui ad uoluptatem om
nia referunt / nō illam quidem qua nec ipsa ua
lua est fortitudo / uerum quae animi uires hebe
tet: hominemq; ipsum de suo statu deiiciat. Ni
hil uero tam esse aduersum fortitudini / q̄ ē uo
luptas ista blanda et umbratilis / illud plane do
cet q̄ fortes in iis exercent / quae maxime labo
riosa & molesta sunt / nihil autē difficile quod
non idē laboriosū. nec ulli sunt absq; molestia
labores: quos uirtus hec maxime sequit̄: quāq;
uoluntas interdum / ipsa adeo est agendi cupi
da & studiosa / ut ne ullam quidem sentiri inter
agendum molestiam patiat̄. Ad hanc igitur
qui sese instituet / is Horatiū audiāt praeipien
tem / sub diuo ac trepidis in rebus uitam agen
dam: quod consiliū uel cum primis nos admo
net despiciendae uoluptatis eius quae indigna
sit uiro. Nāq; ut homo ex animo existit & cor
pore / sic duplex est uoluptas: atq; altera quidē /

est: & quae nocitura appareāt recusare / profutu
ra uero appetere ac sequi. hinc existit cū timo
re ac mali fuga metus: Item appetitio cum spe
boni & fiducia. Ex eodem quoque fōte manat
amor atque odiū: amatur enim utilia & iucun
da: molesta uero & incōmoda odio habentur.
de quibus nunc non est uberius differendi lo
cus. Cum igitur hae se sic habeant / natiq; ad
agendum simus: & ut agamus / naturales illi mo
tus atque impulsus nos excitent / e quibus aut
passiones existunt / aut iidem ipsi magis sunt
passiones / quis non uideat eas / nec temere nec
frustra esse homini a natura tributas: a quibus
ut dictum est / & excitemur ad agendū: & in iis
sedandis regēdisque quales futuri simus / maxi
me cernamur. Et uero quis esset circūspectioni
locus / si nihil omnino timeretur: quis placabi
litati misericordiaeq; / si dolendi nobis affectū
natura eripuisset: quis emulationi / si nullus
esset ad laudē instinctus ac gloriā: & ut lōgius
etiam progrediamur / quid Decios: quid Pau
lum ad mortē etiā uoluntariā perpulit / nisi tāta
illa patriae libertatisq; homini īgenita caritas:
Sed quid duos aut tres istos admiramur tāto
pere: q̄n̄ ītegrō quoq; exercitus ob sūmū hoc

7
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

patriæ libertatisq; studium occidione occisos intelligamus: audiamusque eximium Poetam dicentem/ Aeneade in ferrum pro libertate ruebant. Quam multa grauiaq; parentes perpetuuntur in liberis tollendis. quorum suscipiendore naturalem nobis inesse cupiditatem/ testes sũt beluæ: quæ tutandos ob catulos etiam in uenabula ferantur: Quidam ultimas terras adiere ob solam sciendi cupiditatem/ nec uero ulli existeret clari nobilitatiq; labores: nulla eximia opera/ nisi naturalis quidam impulsus excitaret ad honorem: ad decus: ad gloriam. Quid q; alii dum indigne ferunt seruire patriam/ tyrannos aut pepulere/ aut suis etiam manibus cõfecere. Ex quibus plane constat affectus hos/ non modo/ non frustra/ uerum etiã necessario a natura tributos.

QVAS PASSIONES FORTITVDO MODERETVR.

Vãdo plane docuimus improbãdos labores non esse: sine quibus nec uirtutes cõperari: nec retineri cõperatæ diutius possint/ ostẽdimusq; affectus ipos nõ frustra homini a natura esse datos/ reliquũ ẽ ut uideamus qui sint affectus illi quibus regẽdis sedandisq; fortitudo

præposita est. Principio ut quæ bona sunt/ natura appetimus/ sic a malis natura declinamus quod paulo est ante dictũ. declinamus aut mala quia uideantur nocitura. Quæ uero nocitura apparent/ metuuntur. naturaliter igitur & mala & nocitura omnia quæ q; nocẽdi uim habeant mala uidentur/ metum incutiunt. Et sane naturalem esse malorum metũ/ manifestissime omnium infantuli docent: quos nulla adhuc rerũ experientia aut usus mouet. sed natura ipsa optima magistra. Hi enim etiam dormientes/ & terrentur & expallescut/ & e somno metu excitantur. Contra uero bona quæ apparẽt blandiuntur/ alliciuntq; ad se se/ Itaq; uti adipiscẽdis bonis existit animi exhortatio quædã/ naturalisq; confirmatio quæ fiduciam gignit rerũ agrediendarum/ sic ex malorũ uel opinione uel scientia/ terror & fractio illa ex qua rerum existit agẽdarum fuga. Quocirca cum duo hi affectus alter ab agendo deterreat/ ad agendũ alter inuitet/ metus scilicet atq; fiducia/ utriusq; nimirum fortitudo moderatrix erit: nam metus cum recessum quendam animi & tanq; fugam habeat/ sedabit illum fortitudo & mirũ immo dum confirmabit: Quin etiam fiduciæ legem

statuet: quæ ubi plus æquo est animosior/a re-
cto rationeq; recedat oportet. Recte igitur Cice-
ro qui sit fortis eundem ait esse fidentem. qui
aut fidens eum nõ extimescere. Quod si ut cõ-
fido/sic confidentia laudis esset/nequaquã recen-
tes quidam scriptores/dũ cõfidentiã recusant/
audaciam dixissent: quæ tum est/cum quis au-
det/non cũ afficitur. Etenim fiducia affectus ẽ:
audacia uicium. & ob audaciam quidẽ uitupe-
ramur/cum ex fiducia nec laus manet nec uitu-
peratio.

FORTITVDINEM IN MEDIOCR I TATE ESSE POSITAM.

St igitur uirtutis huius proprium affe-
ctus hos moderari ac sub ratione cõti-
nere/quo mediũ retinere possit. a quo
mediocritas dicta est. Etenim fortitudo cũ sit
uirtus/mediocritas sit quædam oportet. medi-
i autem ea uis ac natura est ut in neutrà extremo-
rum partem propendat: ab utroque enim rece-
dit/quando utrunq; inæquabile est: quippe cũ
alteri exuperãtia/alteri defectus insit. quod cũ
sit/inter illa duo extrema quæ sunt parũ ac ni-
mis. Virtus necesse est constituatur: eritq; uir-
tus ut Horatius definit/medium uiciorũ atq;

utrinq; reductum. Cum autẽ in ipsa uicia hinc
deficiendo: illinc exuperando præcipitemur/
efficitur ut mediũ illud aut perinde deseramus
ac si contemptui ipsum habeamus/ita quidem
de uia digressi ut modum mensuramq; sponte
excesserimus/aut ab eo sic recedamus/ut non
modo recusare uerum etiam reformidare ipsũ
medium uideamur. Ex quo fit ut nec rerũ nec
mensuræ ratione habita/nunc exuperante ani-
mo:nunc rursus deficiente/proprium uirtutis
munus implere nequeamus. Nec uero audien-
di sũt qui aduersus hæc differere cæperunt/mi-
nuti philosophi/aut potius nullo modo philo-
sophi: qui mihi illud sane/uelle suadere uiden-
tur/ut de hominum actionibus tollatur men-
sura: ea uidelicet sine qua ne artifices quidem
consumatum facere aliquid ualeant: est enim
artificis/& optimi cuiusq; maxime/metiri quæ
facit: atq; ad mensuram redigere ac numeros:
quo singulæ sibi inter se partes cõueniant: qui-
bus ipse dimetiendis æquandisque intentus:
ut qui a suis numeris rectaque mensura nulla
e parte recedat/opus suum tale efficit/cui quod
de opere dici maxime consumato solet/nihil
addi queat/nihil eximi: quod præstare atque

efficere proprium est mensuræ. Quocirca quādo omnis affabrefactio ex eo est ut nec magis quid aut productum habeat / aut subductum / quā ratio quā natura: quā res denique ipsa quæ fit postulat / nimirum laus omnis tum artificis / tum operis est a medio: Cuius ut dixi iudex est mensura. Docent hoc pictores in primis / & cælatores: & qui uocantur Architecti / rerū quoque scriptores ac Poetæ duo ante omnia fugiunt / alterū nequid insolens ac turgidum in dicendo habeant. alterū ne quid humile & abiectum: quæ cum fugiant quodnam magis sequentur / quā quod inter duo hæc positū & constitutum est: Id certe nisi medium esse nequit / quādo ab utroque extremo quæ mediæ naturæ est recedit. Ergo etiā poetæ uirtus / ac laus / ex hac mediæ obseruatione gignitur. Quid quod physicis quoque placet / ab uno ad alterum extremum / nisi per medium / aditū esse nullum. Sed linquamus hac in parte physicos / ne aliunde magis quā a re ipsa sumere argumenta uideamur. nec poetica profecto / nec ars ulla tam est exacta: tamque operi examussim faciēdo intēta. quæ est uirtus quæ tāto magis mensuram exigit / quod in faciendis operibus facilius est inuenire medium / quā in ipsis aut actionibus

sensuū ministra & quasi titillatrix quædam & illecebra: altera uero actionū earū tum comes: tum socia: in quibus animus imperat: eaque a claris atque honestis laboribus ducit ortum. Et per illam quidem ubi modus abest / ubi ratio nulla moderatur / etiam infra bestias deiicimur. hac uero quæ quisque nostrū habet animū recte informatum. quoque plura gessit ac maiora / tanto magis fruitur / & tanquam exultat in rerū recordatione præteritarū. Ac prioris quidē species apparet initio blanda: Qualis tamē sit in exitu Sirenū cæcus Homero auctore docent. Posterioris uero huius origo a laboribus / molestiis / erūnis / difficultibusque inceptis manat. Tamen si laboriosa / & molesta / quæ ob causā suscipiantur / et quæ afferre fructum consuerint / intueri uolumus / & considerare / facile appareat finis ipse periucundus / ac plenus etiam incredibilis uoluptatis. Quæ multas curas grauissimasque cogitationes poetæ suscipiunt ob unā famam / cui tantopere seruiunt. At qui aut nihil est iucundius gloria: aut ea esse sine multa etiam uoluptate nequit. In equestribus ludis quæ concursores patiantur / uidere licet quæ sint grauiora. est enim decernendum sub grauissimis armis: Sub sole: in puluere sensim

a iiii

*sensuum voluptas quæ
habeat initium huius
exitum*

*contra uero homines
laboriosa principia oritur
dulcissimi*

*uanda gloria est quæ
quæ uoluptas sit felicitas
his hinc multum in his
more et gloria felicitas
tatem. perfectam. uoluptatem
hinc sunt*

immittendus equus: hasta in ipso interim cur
su dirigenda: percutiendus aduersarius: ictusq;
grauissimi excipiendi/etiam cum uitæ periculo.
Hæc dū geruntur/ uoluptas nulla sentitur/ quæ
tamen quanta existit/ ubi inter gratulantiū uo
ces/ cum spectatis populi plausu uictorem præ
co pronūciat/ ornatumq; uictoriæ præmiis do
mum turba reducit: Itaq; ut uoluptas illa ener
uata & languida cuius nutrix est culcitra/ q̄ lon
gissime a fortitudine abest/ sic eā fortitudo uo
luptatem assequitur/ quæ recte honesteq; facto
rū est comes/ ut dixi/ ut nō modo sit eius admi
rabilis opera/ uerum etiam iucunda possessio.

LABORES NON ESSE IM PROBANDOS.

I Am uero labores improbandi non sunt/
quando ad agendum nascimur: nec nisi
agēdo uirtutē assequi atq; felicitatē possu
mus. Nulla etiā de minoribus uel artibus uel
disciplinis/ absq; labore/ aut comperari aut reti
neri diutius comperata sine exercitatione etiā
multa potest. Existit enim ab exercitatione ha
bitus: quem ut non facile quis ualet exuere/ sic
perdifficile est induere: siquidem compescēdæ
sunt naturales appetitiones/ consuelcendumq;

*Uirtus enim motus cuius enim prima
et fortitudo in moderandis affectibus con
cupiscibilis et irascibilis versatur*

in multis quibus ipsa initio natura quodamo
do reluctat ac repugnat. Et Cicero determinat
laborem/ functionem esse quandam uel animi/
uel corporis grauioris operis/ uel muneris. Igi
tur si exercitatione & quidem diuturna compe
ratur habitus/ qui nisi cum difficultate etiā ma
gna non perficitur: Si durum est & asperum
naturæ repugnare: & quæ perfecta sunt opera/
ea si elaborata dicimus/ Si denique uirtus per
quam ad humanam felicitatem proxime acce
dimus absq; grauiori corporis animiq; compe
rari nequit opere & munere/ quis dubitet/ non
modo improbandos labores non esse/ uerum
etiā per quā uiles ac necessarios? Age si quispi
am in tanto constituatur ocio mentis atq; cor
poris/ ut nihil omnino cogitare habeat: ac ne
plantula quidem ei mouenda sit pedis/ Quid
erit homine hoc miserius? qui ne hominis qui
dem nomine censeatur appellādus? hinc nimi
rū est q̄ pleniore illos uoce laudamus/ qui ma
iori in periculo uersati/ uictoriam sibi ac glori
am per uirtutem peperere/ q̄ quibus aut fortu
na ip̄a/ aut hostis ignauia illam obiecerit. Cari
ora quoq; sunt illa pro quibus adipiscēdis gra
uiora passi sumus/ q̄ quæ casus obtulerit/ aut

*quid sit labor ex Ci
cero*

*quid uirtus per uirtutem
ad uirtutem honorem in
qua uirtus consistit in
maxima felicitate non ta
men perfecta est in ip̄a
uirtute ut docet Aug
et Pico.*

*sentitur quidem uoluptas
etiam in infernalibus
tam et in infernalibus
si cum uoluptate
omnis siquidem uirtus
per eam dicitur
ne agit, alioquin
uirtus non esset
in Athis*

*siquidem uera uirtus
nisi felicitas in ho
mone adione et cum
uirtute conjuncta possit
et. Arist. in Athis.
Pico. in prima.
sua impi.*

*ex pluribus dicitur
hinc asatur hinc
batus*

fors alia. Que res efficiunt/labores ipsos tum maxime utiles ac necessarios/sine quibus uirtutes cōperari nequeant:tum uehementer gratos ac iucundos ubi finē pertigerint/qui quidē ipse sit plenus honestissimæ uoluptatis.

PASSIONES NON FRVSTRA HOMINI A NATVRA ESSE DATAS.

Ed nec quas nūc passiones uocamus: Cicero animi morbos atq; affectiones/ alii affectus uocant/ frustra sunt homini a natura datæ: in quibus regendis sedandisq; ratō p̄mo uerset: quippe cū sint hæc p̄ma quædā uirtutū erudimēta. Moueri enim necesse est atq; affici: nec nisi prius quis afficiat/ accedat ad agendū. Mouent igit̄ affectus & excitant: atq; ubi uehementiores fuerint/ etiā impellūt. hinc agēdi studiū atq; cupiditas nūc remissior: nūc uehementior: sedatior aliquādo. Ac prima quidē titillatio fere est a sensibus/ p̄ quos tāq; per fenestras aliquas accessus est ad animū: qui ratione adhibita motus eos sedat: moderat: regit: & quidā quasi Dux a uia rectoq; declinare non patitur: Quocirca cū sit homini a natura tributū/ ut se uita corpusq; quod Cicero ait tueat/ declinetq; ea quæ uideantur nocitura/ timere eum necesse

aut affectibus. An queso/ ut Aristotelis uerbis utar/ facile est decernere quonāmodo irascēdū sit: atq; aduersum quos/ & quāto etiā tempore: siquidem medium ipsum ad eū etiā/ qui irascitur referendum est. quæ res tantam aliquando efficit inueniēdi mediū difficultatem/ ut aliquā tulum in ipsa ira efferuescere/ nūc medium sit/ quod alio in tempore/ et aliam ob causam/ et in homine alio fuerat uiciosum. Ac de medio quidem nunc hætenus/ de quo alias plura/ atque appositiora: siquidem locum hunc in quo uirtutum ipsarum fundamenta collocata sunt/ & a quo actiones nostræ regulam accipiūt/ & uerbis/ & rationibus locupletare est in animo: ut intelligant omnes mediocritatem ubiq; esse sequendam. Quoniam autem ut docuimus/ fortitudo mediocritas quædam est/ eaq; perspicit̄ in metu sedando/ fiduciaq; regenda/ ipse nos locus amonet pauca quædam de metu/ deq; fiducia dicere: Nam si fortitudo mediocritas est/ timere quidem/ & fortem oportet. Ad hæc quædam sunt suapte natura adeo terribilia: ut qui ea non timuerit/ magis sine ullo esse sensu/ aut prorsus rationis/ suiq; oblitus uideri/ q̄ fortis debeat: nonnulla etiā quæ metuere honestum
bi

fit. De metu igitur prius / ut non solum intelli-
gamus / timendū ne sit forti / sed cū iure metuē
da quædam sint sciamus / timendis illis adesse
modum ac legem oportere: deinde de fiducia
differemus.

QVAE SVNT ILLA QVAE HONE- STE RATIONABILITERQVE TI- MEANTVR.

Gitur si natura custos est / & conseruatric
sui / recte profecto ac naturaliter quæcunq;
nocendi uim habeant metuuntur. atque ut
illa quæ ad salutem incolumitatēq; naturæ ipsi
us adiumentum habent / bona existimātur / sic
quæ offutura uidentur mala: Quæcunq; itaq;
mali speciem præferūt / ea naturali nos affici-
unt metu / quāobrem / mala omnia naturaliter
metuuntur: quæ quanq; fortasse mala per se nō
sunt / ipsa tamen opinione formidantur: non
omnium tamē quæ in malis numerantur una
est ratio: differūt enim inter se / q; alia honestū
est metuere / quæ ni metuātur / turpe ac flagicio-
sum ducimus. Quid enī improbius q̄ infamiā
non uereri: quam qui non uereatur hic (quod
longissime discessit a fortitudine) impudētissi-
mus sit necesse ē. Nihil aut tam esse potest alie

num ab eo uiro quem iure omnes non solū p-
bant: uerum etiā admirātur / Cuius etiā p̄priū
est agendis honestis decus assequi / q̄ impuden-
tia atq; improbitas / quæ labes totius ē honesta-
tis. Quotus etiam pater est qui filio grauius
ægotanti aut manū in acie cum hoste conserē-
ti / non timeat etiam q̄ grauiissime: Quod qui-
dem humani atq; amantis patris est / non imbe-
cilli & fracti hominis. Quis rogo nisi ipurissi-
mus / idemq; abiectissimus / filiarū atq; uxoris
pudicitia securus neglexerit: de qua probatissi-
mus quisq; maxime solet esse sollicitus. Inuenti
tñ sunt qui paupertatē ne curauerint quidē. qui
in exilio etiam sponte uixerint. Hos nescio an
in hoc fortitudinis genere collocem / quando
nec timidos recte fortasse dixerim / qui p̄scrip-
tiones: inopiā: orbitatē uereant: quiq; tū inui-
diā populi: tū principū impotentia fugiunt: fe-
runt tamē & hi suam laudē: neq; enim facile est
aut patriæ desiderium ferre patienter: aut ī tenui-
re æquo animo uiuere: De quibus plura post et
suo loco. diximus de metu: dicamus de fiducia.

DE FIDVTIA.

Am uero discrepat a timendo cōfidere:
q̄ assequēdi boni studium a mali fuga:

b ii

& quanq̄ alter alteri contrarius/uterq; tamē naturalis est affectus:nāq; ut mala naturaliter metuimus/& quia metuimus/declinamus/ sic bona naturaliter expetimus:excitamurq; aggrediendis illis/ quibus ea nos affecuturos confidimus. Atq; ut quædam honestum est metuere/ quæ qui non metuat/ recte dici fortis nequeat: sic rursus in quibusdam confidere inhonestū: quales neq; serui introducuntur in comediis/ quos etiā gratulantes scapulis suis uideas apud Plautum. huic nomen est confidentia turpissimarum actionū Dux/& quasi magistra. Quare nec metus semper turpis:nec ubiq; confidere est honestum.

QUE SINT ILLA IN QVIBVS FOR TITVDO VERSETVR.

Vibus explicatis restat quærere/ cuiusmodi sint illa in quibus fortitudo ipsa uersetur. Nam licet cuncta metuantur/ quæ nocēdiuim habeant/ ut dictum est/ non tamen in iis omnibus/ de quo nunc agimus/ uir fortis conspicitur. An fortasse/ ut excellentis est medici/ grauiissimos morbos/ lætalesq; plagas sanare/ sic etiam fortis est uiri i iis uersari/ seq; inuictū præstare/ q̄ maxime omnium formidabilia ui

deantur: siquidem fortitudinis materia & quidam quasi campus/ sunt difficillima quæq; pericula: atq; illa maxime quæ mortem uideatur allatura: qua nihil sit onino terribilius: Quippe cum hominem ipsum funditus tollere/ atq; extinguere existimet: quanq̄ sunt qui aliter de morte sentiunt: ut nup̄ Franciscus sarciola Aragoniæ præfectus. Is enī ex diutino morbo animā cū iam ageret/ atq; ex iis qui astabāt Theologis officii causa/ quidam mortē dixisset/ omnium maxime terribilem esse/ quasi spiritu resumpto (cunctis obstupescētibus) succlamasse in eum dicitur. Potuit in homine bene instituto/ qui celestem sibi ac sempiternam uitā polliceretur/ spes æterni boni/ mortis metū adimere. Sed cū homo ex anima sit & corpore/ si naturā ipsam sequi/ nec obliuisci homines nos esse uoluerimus/ nihil profecto uideatur morte formidolosius: quæ corporis fabricam: quæ sensus omnis: actiones deniq; ipsas penitus tollat/ & in nihilum redigat. quæ ratio cum sit q̄ maxime naturalis/ necesse est sit etiā q̄ maxime uera. Quid q̄ alius dum amoris impotentiam ferre nequit/ laqueo guttur frangit: alius dum ægerrime fert seruitutē/ ferrum adigit i præcor

biii

dia/ut illius honus morte statim excutiat: quæ
res efficit/ut morte aliquid terribilius uideat.
qua de re haud multo post/huberius. Quonia
autem generosissimus quisque laudis est/decorisque
appetentissimus quibus ut potiatur/nihil non
paratus sit et ferre et perpeti/ex hoc naturæ atque
animi motu/& quodammodo impetu/ad laudem
ac decus ut Cicero ait/illa pericula adeuntur in
preliis. non sentiunt uiri fortes in acie uulnera:
uel sentiunt/sed mori malunt/ quæ tantummodo de
dignitatis gradu dimoueri: nec uero quocumque
in periculo/sed ubi aut ex uictoria/aut ex mor
te decus illud senserint se adepturos/ siquidem
ignauissimi etiam Nautæ/ tamen ferendis pro
cellis assueti/ non perturbantur marinis tempesta
tibus: quorum quidem mors/an quicquam po
test habere præclarum: Plebei quoque homines
& in umbra educati/corporis cruciatus perpeti
untur. Idem gladioque uibratus et hosticum tu
bæ sonum ferre nequeant. Quocirca fortis uir
quique plane dicendus est uir/ex morte/quæ quidem
futura sit multo pulcherrima/ decus illud ad
piscum contendet/cuius est quæ maxime studiosus:
quo ut potiat/difficillima quæque pericula sponte
te adibit: in quibus peruincendis: aut si hoc mi

nus contigerit/in oppetenda morte laudemque & de
cus collocatum intelligit. Cum rescindi potest iubebat
Horatius/an non intelligebat quid ageret: Cari
tas tamen patriæ ut idem ait Cicero ac nobilitas mor
tis & gloria/eripiebat omnem animo uulnerum
atque aquarum metum. Idem licet de Epaminonda
dicere: quis alter liberam relinquere patriam con
tenderet: alter quam ipse in libertatem uendi
casset imperantem relinqueret. At Hercules cum
uirus illud intra uenas fureret: rabieque anhela
artus squalentis ureret/exclamat/dolet: Coelum
implet lamentationibus. O misera uirtus/sumus
Alcidæ dies/nullum malum prosternit. impedit ma
le in nulla uita fata. pro mundi arbiter/ superique
quondam dextræ testes mee: pro cuncta tellus/her
culis uestri placet mortem perire. dirus o uobis
pudor/o turpe fatum. fœmina herculeæ necis au
ctor feret. Vides ut se miserum iudicet/ quod non
præclaro aliquo facinore mortem suam faciat infi
gnem. Vtinam meo cruore satiaffet suos/ nemea
pestis rictus/aut centum anguibus uallatus Hy
dra tabe pauissem mea: Vtinam fuisset præda cetau
ris datus/aut iter umbras uictus æterno miser
saxo sederem/spolia cum traxi ultima/fato stupete
nunc ab inferna styge lucem recepi Ditis euiciminas.

b iiii

ubiq; me mors fugit/ut læto inclyto fortis care
rem. Intelligebat qualis mors fortem deceret.
itaq; quid ad extremum subdit: perdidit mortē
hei mihi totiens honestam. titulus extremus
quis est: Et quoniam ne in ipsa quidem morte
succumbendum esset Herculi/ quærit quomo
do emori honeste queat. Itaq; ait. Nunc mors
legat̄ clara/ memorāda/ inclyta: me digna pror
sus: nobilem hunc faciam diem. Cædatur om
nis filua. At ubi se se in ardentem illam Pyram
ingessit/ quo uultu mortē sustulit: quo nemo
uitā: & inter uapores positus & flāmæ minas/
immotus/ incōcussus/ in neutrum latus correp
ta ferens mēbra/ hortat̄/ monet: gerit/ aliquid:
ardens omnibus fortē addit animū ministris.
Vrere ardētem putes. Iacuit igitur sui securus/
& cœlum intuens/ quæ sicut oculis arce an ex
aliqua pater respiceret. Quibus uero laudibus:
quantaq; gloria fortium uirorum obitus sint
prosequendi/ illud plane docet/ q̄ Hominum
consensu Hercules in deorum est numero ha
bitus. Et uero florentissimæ urbes/ populique
bene instituti/ Reges item/ iis qui in bello/ in
maximis reipublicæ periculis mortem oppe
tissent/ statuas ponere/ honores q̄ maximos ha

bere/ etiam inter diuos referre consueuerunt. a
quibus ne christiani quidem dissentiant: qui
diuinos honores martyribus tribuūt/ licet illo
rum mortes ad deum potius q̄ ad uirtutem de
cusq; referātur. Quocirca cum pulcherrimū sit
in bello mori/ atq; in maximis belli periculis:
qui itrepidum se: atq; inuictum in iis gesserit/
is est quem uiuum suspicimus: in quem mortu
um honores conferimus ac titulos. pulcrumq;
mori succurrit in armis/ ait poeta excellentissi
mus: intelligit qualis uirum fortem mors dece
at. Quid illa Mezentii uerba/ q̄ sunt uiro forti
digna/ q̄ etiā propria/ si dolor aliquanto fuisset
sedatior: aut hodie mecum spolia illa cruēta &
caput æneæ referes: lausiq; dolorum ulctor eris
mecum/ aut aperit si nulla uiam uis/ occumbes
pariter/ neq; enim fortissime credo/ iussa aliena
pati: & dominos dignabere teucros. Vides qua
fiducia magnum ac se dignū aggredi facinus
paret: quo etiam animo decernat mori: si for
tuna parum fauisset incepto. honestam mortē
turpi uitæ anteponit. Senior ille phorbas apud
Statium/ uide quo adhortationis ac laudis ge
nere prosequatur in bellum proficiscentes. Ite
alacres: uestri nunq; morient̄ honores: bellaq;

perpetuo memorabūt carmine musæ. & uiuis
illis/ & mortuis honores proponit/ etiam sem
piternos. At æneas grauiſſima illa tempeſtate
uexatus ingemit: & duplices tendens ad ſidera
palmas/ talia uoce refert. O terq; quaterq; bea
ti/ Quis ante ora patrum Troiæ ſub mœnibus
altis contigit oppetere. Quorſum hæc ſingun
tur a Poeta in uiri Ducisq; fortiffimi perſona/
ut quem hoſtiles tot congreſſus nūq̄ fregiffet/
præruptus ille aquæ mons tam humiliter atq;
infracte/ de ſua ſuorumq; coegerit ſalute deſpe
rare: an q̄ id moriendi genus nullum eſſet de
cus allaturum: nec uirtuti ſuæ ullū ſentiret lo
cum inter tranſtra remosq; relictum: itaq; non
fert grauato animo mori/ ſed q̄ ſic moriundū
eſſet. Idem dico de Hippomedonte. Is enī diu
inter aquas colluctatus/ cum tandē a torréte ra
peretur/ exclamat/ queritur: deos inculat/ q̄ tā
indigne ſecū ageretur. Fluuio ne (pudet) Mars
incline merges hanc animam: ſegneſq; lacus &
ſtagna ſubibo/ ceu pecoris cuſtos ſubiti torren
tis iniquis interceptus aquis. Adeo ne occum
bere ferro nō merui: Peracta eſt pars hæc poe
tarum magis auctoritate atq; ſententiis / q̄ phi
loſophorum. Nō q̄ non etiam philoſophi uir

tutem hanc mirum immodum laudent/ ſed q̄
poetæ magis magiſque admirentur illam / &
pleniori quodam ore efferant: Quippe qui dū
non modo inuictam/ ſed ne ſuperabilem qui
dem fortitudinem uolunt oſtendere/ Amphy
araum illum uiuum armatum/ e curru pugnan
tem/ hiatu repente factō/ ad inferos ruere ma
giſquā descendere faciunt: qui ne tum quidem
aut arma manu/ aut frena remittit/ uerum ſicut
erat/ rectos deſert in tartara currus/ ut magnifi
ce ac luculenter de eo Statius canit. Et uiri ta
men fortes in mari depreheſi a tempeſtatibus/
nō ita erunt conſternati/ ut humiles dimiffiq;
appareant. Tolerabunt itaque procellas/ non
eo tamen quo Nautæ animo/ qui cum ferēdis
tempeſtatibus ſint aſſueti/ & bene ſperant ſe in
uicem confirmantes: & ſuum interim munus
exequuntur: Cum illi ut parum aſſueti/ atque
inexpertī de ſalute ſubinde deſperent/ ac tale
mortis genus q̄ moleſtiſſime ferunt: cum eti
am intelligant nullam in iis ſe dignam nauare
operā poſſe. At quo animo fuit Ajax in tanta
illa tempeſtate nautarumq; conſternatione/ ne
minimū quidē a ſeipſo reſeſſit. Quocirca ope
ræpreſiū eſt noſſe quæ de illo Euribates refert:

Nil ratio & usus audet in magnis malis. tenet
horror artus. omnis officio stupet: Nauta reli
cto. remus effugit manus. In uota miseros ulti
mus cogit timor. Ecce alia clades fulmine irati
Iouis / Armata pallas / quicquid aut hasta mi
nax / aut ægide / aut furore gorgoneo pōt / Aut
igne patris tentat. & coelo nouæ spirāt pcellæ.
Solutus inuictus malis luctatur Ajax. Vela cogē
tem hunc sua / tenso rudente flāma perstrinxit
cadens. libratur alte fulmen. hoc toto impetu
tortum reducta Pallas excussit manu / imitata
patrem. transit Aiace & ratem / ratisq; partem
secū & Aiace tulit / nil ille motus. Ardua ut
cautes salo ambustus extat: dirimit insanū ma
re / fluctusque rumpit pectore : & nauem manu
complexus in se traxit: & cæco mari collucet
Ajax. omne resplendet fretum. tādē occupa
ta rupe furibunde intonat superasse nūc se pe
lagus aut ignes iuuat: Vicisse cœlum palladē /
fulmen mare. Itaq; non aliter quidem uinci po
tuit / q̄ ubi rupem tridente subruit pulsam pa
ter Neptunus / imis exerens undis caput / sol
uitque mōtē: quem cadens secum tulit: terraq;
& igne uictus & pelago iacet. Cæsar optasse di
citur ut repentina aliqua morte decumberet /

in morbis enim nolebat iacere : ad hæc iudica
bat in lecto / inter fomenta mori / habere nihil
posse / q̄ esset forti uiro dignū. Iacobus caldo
ra mira cum animi uoluptate præferebat / q̄
in pugna casurus esset: sic enim a mathematico
prædictum acceperat. Is cum aliquando graui
esset morbo correptus / sentiretq; medicos de sa
lute desperantes. At qui bono uos inquit ani
mo esse uolo: in bello enim atq; in acie armato
mihi / nō in lecto sub culcitra est cadēdū. quod
postea contigit / nam dū collem Samnii castel
lum oppugnat: dū ex equo milites cohortat /
animam repēte extulit / nullo doloris signo da
to: præter q̄ q̄ dū a satellitibus equo expirabū
dus aufertur / atq; in tugurium sub tecto collo
catur / nutu labrisq; significauit / uelle se ī taber
naculo uita fūgi: indignum Imperatore ducēs
sub tugurio emori. Delatus itaq; in tabernacu
lum statim & acquieuit & diē obiit. Quocirca
fortis uir in rebus omnibus in quibus munere
fungi suo potest / officiumq; cum dignitate fa
cere: & in quibus mori pulcrum fuerit / inuictū
se se atq; in pauidum præstabit / atq; in iis maxi
me quæ in acie difficillimisq; belli periculis pu
gnando contingunt: quæq; mortem etiam no

bilissimam repēte allatura uideantur. Ac de ea morte in qua uiri fortis magnitudo elucescit. Hæc nunc dixisse sufficiat.

QVAE SVNT ILLA QVAE TERRIBILIA DICVNTVR.

Iximus de metu: de fiducia: de morte.

Videamus si placet / cuiusmodi sint illa quæ terribilia dicuntur / quæ bifariam partitur Aristoteles. Alia enim esse uult quæ omnino captum hominis exuperēt: quippe quibus nec uires nostræ pares sint / nec ullus humanæ prudentiæ rationiq; uel tolerandis illis / uel peruincendis locus relinquatur: quæ quidem timere nec degenerantis sit animi / cum nihil inde laudis possit decorisq; comperari si minus formidentur: nec turpitudinis infamiæq; si (ut par ē) timeantur: quando cuiq; sanæ mētis æque sūt extimescēda. atq; ea quidē metuere sani potius q̄ imbecilli est animi. Non semel padus solito plenior uicina ripis loca / gregibus accolisque spoliauit. aliqñ & a torrentibus castella sūt hausta. Si Platoni credimus / oceanus fines olim suos transgressus / Hispaniā / Italiā / Græciā / præter q̄ qui essent montes q̄ eminentissimi / aquarum suarum mole inuoluit hausitq;: quæ res qm̄ est

poetarum celebrata carminibus / apud nonnullos / fabulæ magis q̄ historiæ fidem habet. an non hæc tibi uideantur iure etiam fortissimos quosque debere concutere? Quis ætnæ incendia / & eructātis illius uerticis liquefactos igne lapides non expaueat? Paucis ante annis cum terra mouisset / quot oppida urbescq; nō quassa uit modo / uerum etiam fūditus euertit? ut qui reliqui sunt / nihil ea nocte meminerint miserabilius: Cecidere ea strage in hirpinis: Samnio: Lucania / eaque Campaniæ parte que cis Irim est ad quatuor & uiginti hominum millia. Dicat nūc aliquis Terræmotum nullo esse pacto formidandum. Contendat etiam hic suum fortitudini locum esse. Hæc igitur aliaq; huiusmodi fortes ignauiq; iusta metuēt. Alia uero quæ concutere quidem animos soleant / non tamen ut aut tolerandis ipsis humana uirtus satis nō sit / aut acrius ingruentibus parum constanter resistere ualeat: Quādoquidem eadem ipsa ut uiribus inferiora persæpe uincat / qualia sunt bellica pericula: & ea maxime quæ homini ab homine inferuntur: quorum ratio hæc est / ut tum magis q̄ oportet / tum minus q̄ opus est / aut etiam quantum oportet timeri usu ueniat.

Idem quoque de iis dicendum / quæ nouo nomi-
ne fortasse audacius / placet tamen fiducialia di-
cere / namque alia sunt quibus nulla queat huma-
na uis aspirare: alia quibus aggrediendis magis
minusue aut quod opus est confidamus: ac tametsi
factu atque aggressu difficilia sint / effici tamen
possint.

**CVR BELLICA PERICVLA SINT
GRAUIORA.**

Vr autem bellica pericula / & sint & uide-
antur grauiora / hinc est quod euidentiora cum
sint / magis sentiuntur. neque enim aut morbo
languentibus nobis / aut in mari a tempestate
deprehenfis / statim mors ante oculos obiicit:
nec spes eius tam feda horribilisque apparet.
quid quod ipse gladius dum stringitur / dum uibra-
tur: dum micat / ex ipsa confestim uibratione
nescio quomodo commouet terrificatque animum /
qui quod uim habere illum lædendi intelligit / repē-
te concutitur ac perhorrescit: Quod aquarum
nec motus efficit / nec tactio / & morbi quoque &
ipsa in lecto cubitatio / mortem faciunt leuiore.
Quæ plerumque sensim & inter fomēta obrepit /
complexusque amicorum: nec tam est aduersus
naturā. At in bello / atque ubi manus cōserunt /

uidere licet illos membratim concidi / hos tor-
mentis repēte rapi / alios curribus aut equis / cum
miseria corporis laceratione obteri: nec ulla omni-
no nisi uiolēta esse cades potest. Ad hæc in bel-
lo atque inter pugnandum / plurima repēte accidunt.
repētina autem & nec opinata magis ac magis
animum perturbat: quæ tolerare / aut uincere /
longe est difficilius. Quid quod comites morbo-
rum dolores / quæque mala morbi afferunt / quod ui-
tari nequeant / ipsa etiā necessitas tolerabiliora
efficit. At bellorum difficultates: quæque acerbiora
plurima in præliis contingunt / quod ipsa nos mēs
uitari posse moneat / ac subinde fugæ ammone-
re soleat / eo ægregius est perpeti: atque eorum im-
petus ferre difficilius / ipsa etiam recusante na-
tura. Hæc igitur taliaque bellicos casus grauiores /
magisque formidabiles faciunt. In quibus quo-
niam fortitudo ipsa uersatur / existitque ex iis / ut
ante differuimus / uidendum est quousque uirum
fortem tum timere deceat / tum confidere / quo
medium illud retineat / quod sapientes in omni
uita / atque actione probant.

**QVOVSQVE TIMENDVM SIT
FORTI: ET QVAE SINT TOLE-
RANDA ET QVEM AD FINEM.**

ci

Imebit igitur illa: quippe qui hominem
se esse meminerit: uerum ut decet/ & quā
opus est: siquidem a modo mensuraq; minime
recedet: naturamq; ita sequetur/ quę hūc metuē
di affectum mortalibus nō frustra dedit/ ut ra
tionem nō abiiciat qua eum moderetur. Idem
quoque quę dura ceciderint/ tolerabit/ feretque
acerba/ eadem hac ratione & Duce & comite:
atq; hęc quidē honesti & pulchri gratia/ quod
uirtus hęc ubique respectat/ & assequi nititur.
Inspiciendum etiam non modo ut modus mē
suraque adhibeatur ut dixi/ sed ea adhibita/ lo
ci quoque habeatur ac temporis ratio. Viden
dumq; quamobrem & cuius gratia. In quo pri
mum peccari solet/ q̄ nonnunquam etiam illa
metuunt quę nullo modo sint metuenda: dein
de errant/ q̄ tamen timeri quędam oporteat/
timentur illa quidem aut non perinde ut oportet:
aut ubi minime opus est/ denique nō quam
ob causam timeri debeant. Hęc enim & si qua
sunt de genere eodem circumspiciēda sunt for
ti: in quibus qui labitur/ is ex arce fortitudinis
neceffe est corruat. Ah te ne frigora ledant. Ah
tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. Hac
mollicia qui liquecat/ & tanquam fluat/ quid

expectare ab eo/ nisi languidum ac muliebre
potes. Sed hęc in amantis persona fortasse nō
omnino dedeant/ quanquam etiam in aman
te ridentur. In eo uero quem ad præclaras atq;
arduas res/ ipse impellere animus debet/ Quid
esse potest indignius q̄ tanta hęc corporis ani
mique teneritas: cum ne apis quidem aculeum
ut Cicero ait/ sit laturus/ absque summis clamo
ribus. At quo animo & dicuntur & audiuntur
illa. Durum a stirpe genus/ natos ad flumina
primum deferimus/ se quoque gelu duramus &
undis. Venatu inuigilant pueri siluasque fati
gant/ Flectere ludus equos & spicula tēdere cor
nu. At patiens operum paruoque assueta iu
uentus/ aut rastris terram domat aut quatit op
pida bello. Omne æuum ferro teritur/ uersaq;
iuuēcum terga fatigamus hasta/ nec tarda sene
ctus debilitat uires animi: mutatque uigorem.
Canitiem galea premimus. Vides ut in eo glo
riatur/ q̄ a primis statim annis/ duratus labori
bus per omnē uitæ cursum desidiā ignoret:
neque norit unquā quid lusus esset ac mollici
es: & sane iure gloriatur ut uir/ ac plane uir. Vi
dere licet alios nimis puerili animo cuncta pa
uentes: alios quanq; grauioribus in rebus atq;

periculis adeo tamen costernari/ut etiam cogi-
tata excutiantur. Atque illi quidem in eo pec-
cant/ꝫ metuenda ac non metuenda iusta pau-
rant:hi ꝫ a modo mēsurāꝫ ita decidant/ ut pe-
ne uideantur exanimes. Sunt etiam quos ipsa
præmeditatio territet. quæ res magnas aliquan-
do copias/ nullo premente hoste/ fudit/ fuga-
uitꝫ. Cæsar cum ad solam famam aduentatiū
germanorū/ suos ita uideret exterritos/ ut per
multi e castris iam abirent/ quibus nō artibus
terrorem illum sola opinione conceptū/ e mili-
tum suorum animis excutere conatus ē: Inter-
dum etiam præteritorum periculorum :aut ac-
ceptæ cladis memoria animos deiicit:quam ob
causam/ duces ipsi ubi cōfligendum fuerit/ abo-
lere student omnem ex militū animis aliquan-
do acceptam calamitatem. Quocirca pro cōtio-
ne hortantur: confirmant: ueteres uictorias/ &
fortissimi cuiusꝫ operam cōmemorant: hosti-
um res eleuāt: sua cōsilia/ suas artes/ iis uerbis/
uultu/ gestu explicāt/ ut uicisse se iam uideri ue-
lint. Et uero quid ignauius ac fractius/ q̄ ubi ar-
cem teneas q̄ munitissimā/ inermiū atꝫ pauco-
rum agros populatiū minas perhorrescere?
Nam quanq̄ hostē timere/ prudētis & cauti est

hominis/ consternatissimi tamen est animi uin-
ci ab ignauia. In agro Sorano uicus est cogno-
mento Albus. Is uicus arcem habet & natura
& manu egregie munitā. Ricius ipiger Dux/
eam Arcem cum obsedisset diutius/ nec aliam
potiundæ illius rationem uideret/ nisi per ua-
nam aliquam formidinem custodum animis
terratis/ magnam uim lapidum sub ipsius ru-
pem arcis noctu a militibus comportandā cu-
rauit. Interdum interstrepere festinariꝫ iussit æque
ac magna manus effodiendo cuniculo occupa-
ta esset. idem in sequente etiam nocte faciendū
curauit. Vbi uero dies alter illuxit/ magnis sub-
latis clamoribus/ omnem illā conuectorum la-
pidum uim præcipitari per decliuiorē rupem/
quāta maxima poterat festinatione imperauit:
ipse minitabundus arcis custodes territare/ ac
nisi intra quāpaucissimas horas deditōnem fe-
cissent: fore ut arce per uim occupata/ ferro ad
unum omnes cederet. cōfestim itaqꝫ seqꝫ arcēꝫ/
(tātum apud ignauissimos homines formido
ipsa ualuit) dedidere. Et cum tam multa diuer-
saꝫ fingere metus soleat/ sintꝫ uariæ metuendi
causæ/ uidendum est ne inopes consiliorū effe-
cti/ in eo peccemus/ ut timendi causas ignore-
ciii

mus/fugiatq; nos rerum nostrarum ratio. Eripit autem metus/non modo consilium ubi uehementius turbarit animum/uerum etiam si remissior p̄mo fuerit/post tamen pluribus simul oblatis causis/mentem ipsam adeo labefactat/ut nonnunquā quāq; iure quidē metuimus/spe cie tamen decepti non quam ob causam debemus/metuamus. Quid cum ait Thyestes/causam timoris ipse quam ignoro exigis. nihil timendum uideo:sed timeo tamen. Fit etiam aliquādo ut animus ipse futurorum p̄scius/imminetia mala p̄sagiat.& quanq; causa timoris non apparet/timet tamen. Hęc igitur aliaq; huiusmodi uidentia sunt forti. Idem quoque asperis atque periculosis rebus tolerandis adhibēdus est delectus/siquidem & temporis & loci ratio habenda est/retinendus etiam modus/nec toleranda sunt/quę forti uiro aut parū conuenerint/aut certe omnino dedecuerit. Ulysses tamen etiam seruorum/ancillarumq; contumelias pertulisse dicitur/ne dum ut mulieribus inferuerit. Sed aliud erat Ulyssi propositū/aliud esse debet huic/de quo nunc disputamus. Et Ulysses quidē plura subdole. at noster hic minime fallax erit. Decet enim fortē ueritatis stu

dium:neque enim insidiis maliciaq; grassatur: quibus ut Cicero rectissime sentit/nemo fortitudinis gloriam consecutus est/Nihil enim reatum aut honestū esse potest remota iusticia. **QVOVSQVE DEBEAT VIR FORTIS CONFIDERE.**

Adem etiam fiducialium lex est: in quibus plane uidentū est/ne cupidi/immoderati/improbi parumque considerati atque incompositi uideamur. Quid autem uel incōsideratius uel improbius/quā ea uelle aggredi/quę nulla sint ratione aggrediunda? Quid magis incompositum/ q̄ nec temporis nec loci rationem habere? aut quid immoderatus/quā a mensura ordineque recedere? Cum primis autem uidentū est/q̄ id quod aggredi paramus iustum sit. Siquidem animi magnitudo iusticia uacans/immanitatis potius quā uirtutis nomē accipit. Immanis Annibal qui nulla lacessitus iniuria/bellum Sagūtinis intulit:quod ut iniuste suscepit/sic crudeliter administrauit. immanis Catilina/qui dum pro suis aut paucorū tantum cōmodis/non pro cōmuni salute laborat: nefarium patrię bellum intulit. dumque ad id quod sibi proposuerat/peruenire posset/
ciii

urbis incendium/ac bonorum ciuium interitū
parat. Nec uero in gerendis rebus id solū confi
derari oportet q̄ iuste atq; honeste/sed uires cu
iusq; metiēdę sunt/ne turpiter succumbamus:
tanq̄ honeri omnino impares. Varro Flamini
usq;/alter ad Trasimenum/alter ad Cānas /dū
Annibalis artes despiciunt: dū quales haberēt
exercitus/deniq; dum seipfos parū noscūt/rem
Romanam pene fūditus subuertere. Nicolaus
picininus & āte eum Mutius qui cognomina
tus ē Sfortia/ clarissimi ambo duces/nō semel
rem parum prospere gessere/dū nimium confi
dunt:dum incepta supra facultates suscipiunt.
Fortem nāq; ut minime infidiosum /sic uel cū
primis cautū/ęquūq; rerū suarū ęstimatorē uo
lumus. Quo in genere laudis/ maiores nostri
Quintum Maximū primum esse uoluerūt. nō
mediocrē etiā hinc laudē tulit Frāciscus sfortie
filius/qui post Mediolanēsis imperauit: aut
nunc fert Federicus Urbinas. Cauenda quoq;
non modo turpia quę uideant̄ ac feda/uerum
etiam sordida :quibus quid magis esse alienū
ab eo potest uiro/quē admirabilem efficere for
titudō debeat. Quocirca si cōstare sibi undiq;
fortis debet/ita quidē & metuet/& tolerabit/&

cōfidet/et aggredietur/ut in iis aliisque quę ex
eodem sunt genere/nūquam a seiplo recedat:
Quippe cui non actionū modo ipsarū/uerum
earum rerū omniū quę actiones tū antecedāt/
tum assequātur/aut iis tanq̄ collaterales asside
ant/ratio diligenter tenenda est. Vbiq; igitur
dignitatem ita tuebitur/& in agendo & in tole
rādo/ut ratōnis numeros suos expleat. Quod
tum maxime cōsequet̄ / ubi finē ipsum circum
spiciens/ad illum tanq̄ ad metam recta uia pro
perauerit. Cum autē pulchri honestiq; gratia
omnis ab eo suscipiatur actio/ cunctaq; ad de
cus referat/hoc assequi nō aliter poterit/q̄ si di
ligentissime in cunctis dignitatis suę rationē
habuerit. Cuiusquidē tuendę non una ut dixi
cautio est/siquidem tū in metuendo atq; fiden
do/tum in tolerando/atq; aggrediēdo/ deniq;
in tota ip̄a agendi progressionē/ita eum singu
la circūspicere/sic cuncta metiri oportet/ut qui
intelligat ad fortitudinem nisi per fortia/ad de
cus quoq; ac pulcrū nisi per honesta decoraq;
perueniri nequaq; posse:ut a primis statim pro
gressionibus ad finē usq; perpetuo quasi quo
dam sibi tenore cōstet: Idemq; ubiq; appareat.
Atq; ut fortē ipsum tanquā suis liniamentis in

umbremus. Qui quæ oportet / & quâ oportet /
& cuius etiam rei gratia / & quando etiam oportet /
tolerat atq; perpetitur. Quiq; item ut par est /
& metuit & confidit : agitq; pro dignitate / atq;
ut ratio recta præcipit : hic est quem querimus
fortem : cuius tolerantia atq; perperessio / actio ite
atque aggressio suscepta est / honesti & pulchri
gratia. quando / ut magistro placet Aristoteli /
actionis cuiusq; finis est ad habitum referendus.
& uiro forti / fortitudo ipsa honestum ac pulchrum
est. aut quia secus quidem atq; aliter se habere /
atque agere / turpe esset ac dedecorosum. Siqui
de & Populus Romanus / & potentissimi sæpe
reges / leuissimas sociorum iniurias / armis uindi
candas suscipere : non tam laudis atq; honesti gra
tia / quam ut dedecus ac turpitudinem fugerent : quã
do ex ulciscenda iniuria non tanta parata laus
erat / quanta ex desertis sociis infamia.

**VTRVM IN METV AN IN FIDV
CIA MODERANDA VIR FORTIS
MAGIS PERSPICITVR.**

Edare autem metum quam fiduciam regere cum sit
difficilius / fortis uir in illo quam in hoc ma
gis & perspicietur & nobilitabitur. Quocirca iu
re illi plurimum laudantur / qui difficiles atque

asperas res animo erecto & magno ferentes / me
tum repulerunt : dolorisq; / cuius acerrimi sunt mor
sus / euasere uictores. Nam fortitudini metus cum
reluctetur magis quam fiducia / perferre quam aggredi
& difficilius est : & animi etiam firmioris : quippe
cum ferenti acerba / utpote in re presenti / dolores
aliaq; mala ante oculos obuersentur : & specie qui
dem feda / magisq; ac magis formidolosa. Qui
uero aut iam aggreditur / aut iam iam est aggressu
rus / malum ipsum ut futurum magis animo cer
nit / quam re ipsa sentit : quin tolerantia cum sit diu
turnior / aggressio ipsa breuis est momenti. Ad
hæc aggressores ipsi partes suscipiunt potiores :
quibus qui resistunt / in hoc etiam laborant / quam
partes sustinent imbecilliores. Inde militare il
lud dictum / duplicatis uiribus qui adoriantur
pugnare . An ullis unquam in bellis Romana uir
tus quam in secundo punico bello clarior enituitur
Quocirca asperis in rebus qui non turbatur / nec
tumultuans quod Cicero ait de gradu deiicitur /
sed presenti animo & consilio utitur / ille sibi iure
primum in arce fortitudinis locum uendicat. At
non sentiet uir fortis uulnera / aut non dolebit :
Imo & sentiet cum sit homo / & dolebit / & gra
uiter secum agi intelliget : feret tamen non æquo

tantum animo/uerū etiā magno atq; inuictō:
q̄ honestū/q̄ pulcrum/q̄ se dignū id iudicet:
ac si secus fecerit/turpe/molle/foemineū esse. Et
enim Marius cum sine ullo gemitu secabatur:
uincebat quidem dolorē /magis q̄ nō sētiebat.
Theseus post grauiſsimos illos labores exhau-
stos/apud Senecā queritur: Seq; perpetiēdis de-
fessum malis fateſ. Sed fessa uirtus robore an-
tiquo caret/trepidatq; gressus. Heu labor quā-
tus fuit Phlegetonte ab imo petere longinquū
ēthera/ pariterq; & mortē fugere/& Alciden se-
qui. Et apud Maronē /Aeneas post pallātis fu-
nus etiam ingemiscens. Nos alias hinc ad lacri-
mas/eadē horrida belli fata uocāt. Idem quoq;
mori fert grauiſter/ neq; enim uitā odit/ ut qui
sciat se maxime dignum/qui uitæ ipsius bonis
perfruatur/intelligatq; honestā sibi materiā ac
causam pręberi sæpius utendæ uirtutis uiuēdo
diutius. Qui hoc mihi uidet̄ admirabilior/lau-
dibusq; maioribus prosequendus/ q̄ uitæ suæ
partum per labores ac pericula in dubiis atque
asperis rebus /i bello deniq; decus anteponat.
**QVI NIHIL TIMEANT EOS AVT
INSANOS AVT TORPIDOS ESSE.**

Vm autem & metuere uirum fortem/&

confidere/ac mediū in utroq; retinere/ut dictū
est oporteat/ uideamus si placet/ & qui sint/&
quo etiā nomine appellentur: qui tum in hoc/
tum in illo /mediū deserunt/& tanq̄ inpreceps
relicta ratione rapiuntur. nec uero in eo solum
peccatur/q̄ quidam nimis multa fiducia/in iis
que terribilia sunt/utuntur: sed q̄ metū ipsum
qui homini naturalis ē/ omni e parte abiiciūt.
& hi quidē uix nomen habent/res tamē ipsa in-
telligitur. Omnem profecto metū exuisse/ ho-
minis est/aut parum sanę mentis/ aut prorsus
stupidi/atq; obtorpescētis. Quis enim nisi de-
mens atq; in furorē actus/aut non rationis mo-
do/sed pene sensuum ipsorū expers factus/dilu-
uiones non horreat/motusq; terrarū atq; incen-
dia. Hęc igitur taliaq; non metuere/ uidet̄ ma-
gis nō sentientis cuiuspiā/aut insani hominis/
q̄ sensu rationeq; bene utentis esse.

**QVALES ET QVI SVNT QVI TI-
MIDI AVT AVDACES DICVNTVR**

Vi uero nimis extimescit:eum timidum
ac meticulosū dicimus/ qui nec in eo so-
lum peccat/q̄ etiam non metuēda pauit/ sed
q̄ ea que timēda sunt nequaq; /ut oportet time-
at. Itaq; trepidat:horrescit:pallet:fugit animus

metu membra quatiuntur. quę res efficit/ut q̄
hic a metu uincitur/tam illic a fiducia deserat/
nec solum uiribus defectus/ uerum etiam spe
destitutus. siquidem cuncta nimium formidā
tem/ necesse est spe quoque destitui. Atque ut
timidi est/ tum quę metuenda non sunt metue
re: tum in iis quę metu digna uideantur/ a mo
do uiaq; recedere: sic duplex peccatum est eius/
qui nimis etiam confidit: nam e nimia fiducia/
& aggreditur quę aggrediēda nullo modo sint/
& postquā est aggressus/ uiribus animoque ita
deficit/ ut quantum antea rectam fidēdi atque
aggrediendi regulam prægrediebatur/ tantum
post/ & fortasse uehemētius superetur a metu.
Itaq; & confunditur & cōsternatur/ & ab incep
to ignauiter desistit. Ad hæc ante congressum
nimis etiā festinat/ & calet/ & tanquā rapitur/
ac gestit. post in ip̄o periculo positus/ heret/ he
betatur/ tabescit/ friget/ metu tela decidūt. Qua
re & arrogans idem hic esse solet: siquidem plu
ra sibi q̄ suus captus est arrogat. Et gloriosus si
mulatorq; uirtutis ē/ quando quod assequi nul
lo modo potest/ fortis uult uideri: e quo etiam
numero sūt: quos græco nomine thraiones di
cimus/ nostro milites gloriosos.

FORTFM IVRE MEDIVM TENERE INTER TIMIDVM ET AVDACEM.

Vocirca cum & timidi et audaces/ et for
tes in iisdem/ ut dictum est/ uersentur/ et
illi quidem nimium aut timendo aut cōfiden
do a recto rationeq; longius abeant/ fortes pro
fecto quod est inter utrosq; mediū retinebūt.
Quare nō modo quę ferēda sunt/ et cuius oportet
gratia/ et quando etiam oportet eorum per
pessores erunt/ nec tantum ut par est metuent/
atq; confident/ agentq; pro dignitate/ atq; ut ra
tio rectumq; docuerit: uerum etiā bene utiq; re
cteq; sperabunt/ ac nullo modo cōfundentur.
Atq; ut ante cōgressū sedatiores sūt/ sic in ipsis
cōgressionibus/ plane impigri atq; alacres erūt.
Iidem nihil ad ostentationē referunt/ nihil ina
ne sequuntur. ueram laudem concupiscunt. nō
tumultuat uir fortis/ neq; ē seditiosus/ aut iusti
honestiq; cōtemptor/ aut detrectator imperii/
neq; rerum suarum prædicator/ præterq; ubi ne
cessitas ac ratio aliter tulerit. Atq; ut laudari ab
aliis sua nō illibenter audit (nā et si conscientia
sua contentus esse potest/ letatur tamen habere
rerum a se gestarum testes) sic aliorum recte fa
cta libenter cōmemorat: in quibus laudandis

neq; parcus esse debet neq; adulator. Vt autē habitus ipse qui fit/plane itelligatur/placet fortitudinem ipsam definire:que profecto mediocritas quedam est:in iis periculis obeundis/rebusq; periculosis aut peruincendis/aut perferendis/que mortem allatura etiam repente uideri possint.

DE TIMIDIS.

T que ut aliquanto distinctius rem ipsā exequamur/habet metus animi fractionem/& quasi fugam. Itaq; meticulosos nō res solum atq; pericula/uerū rumores ipi etiam incerti & uani/& ipsa (ut dici solet) umbra p̄sepe deterret. Videre licet illorum ora atq; artus /q̄ pallor ac tremor occupet. Nanq; ubi animum terror concussit/tum statim pallor sequitur/& tantus aliquando tremor/ut etiā dentes crepissent. Tum pauor inuadit/& pauoris comes ex animatio conturbatioq;/ut nullus eis locus tutus esse/nullum afferri posse auxilium ac prestidium uideatur. Excidunt cogitata/non solum consilia uariant. Etenim conturbatōnis proprium est/mētem labefactare. Ex quo fonte cogitationes atq; consilia ipsa manant. hinc formido existit/metus ut Cicero ait permanens:&

pigritia quæ ut Cicero etiam definit/metus est consequentis laboris: Impigros enim appellare illos maxime rerum scriptores solēt/ qui militares labores libenter adeant: & ignauia quæ a nauanda opera animum deterret:& segnitie plena humilitatis ac remissionis/& diffidentia quæ aggredi aut nihil permittit/ aut ab incepto turpiter uti desistatur cogit/ metum ipsū cōsequuntur. Proprium etiam meticulosorū est (nam quanq̄ minus usitatum nomē est meticolosus q̄ timidus) utimur tamē non minus libenter: siquidem timor unde timidus ducitur/ metu ipso continetur: Est enim timor/mali appropinquantis metus/ut uideri possit rectius etiā meticolosus q̄ timidus hic ipse a nobis uocari. Sed nec erimus de uerbo solliciti /quod usus iā probauit: utemurque utroq; pro arbitrio. Est inquam proprium timidorum frangi animo/ubi labores suscipiendos intelligūt/& uiribus statim defici. Quid enim timido imbecillius? atq; illa quidem infractio: hæc imbecillitas dicitur. Iidem periculis atque aduersis repēte oblati ita cōsternantur/ut prope uideant̄ attoniti: nam doloribus q̄ succumbant/ post uidebimus. Declarant Tyranni quātos impulsus ha
di

beat etiam ad crudelitatem metus (quod quis crudelitas ipsa alio e fonte manare uideatur) & quod male diuturnus sit imperii custos. Itaque quotus inuentus est Tyrannus / qui non fuerit crudelis atque grassator? Proponatur ante oculos Dionysius: proponatur Pherex Alexander / proponatur Phalaris / aliique innumerabiles. Quam uero referta suspicionibus atque insidiis eorum uita fit / ex eo apparet / quod raro fere Tyrannus nisi ueneno perit aut gladio. Abstinebo a commemoratione recentium Tyrannorum / ne uiuentes uidear uelle offendere. Timidis igitur uix ulla unquam solet esse securitas / aut quies. Quocirca timidus quisque Dux / est in primis fugax. atque ut illi uitio nomen est timiditas / sic haec fugacitas recte dicitur. Enecat etiam metus non solum prosternit. Itaque Lycas ille dum furere fugit Hercule / complexus aras ipse tremebunda manu / morte metu consumpsit / ut nimio de metu exanimatus / morte non sensisse uideatur. Et quoniam dubiis in rebus ut ait Statius / pessimus augur est timor / necesse est hunc eundem dies & noctes sollicitari. Has animi sollicitudines ac uexationes / quando omnem auferunt rerum meliorum expectationem / desperatio sequi solet / quae omni consilio rationeque de

stituta / semper in praecipit: atque propellit. Omnino meticulosi ob summam animorum mollitiam atque imbecillitatem / in doloribus cernuntur quod sint demissi. Itaque nihil durum tolerare possunt / nihil asperum pati. Statim concidunt foemineum in modum: eorum sunt muliebres illi eiulatus ac lamentationes. Nec uero in uno tantum doloris genere labascit confestim ac succumbit timidus / sed ubique idem esse solet ac sui similis. Qui amans egens ingressus est princeps amoris uias / is superauit erumnas Herculis / erumnis suis. Vim amoris ferre non potest: atque adeo non potest / ut erumnas Herculis ferre putet esse facilius. Aspera res dolor est. quis negat? & quem pati ac tolerare sit perquam difficile / nemo ita inficias. sed aliud est sentire dolorem ac moueri eo: aliud frangi ac deiici. Itaque audiamus quid etiam Nutricula de hac ipsa re sentiat. Quisquis in primo obstetit pepulitque amorem / tutus ac uictor fuit. Qui blandiendo dulce nutriuit malum / sero recusat ferre quod subiit iugum. Vides iudicio etiam mulierculae superari amorem posse? potest Initio. Sed ubi semel iugum imposuit / difficile excutitur. An ignoras aequum animum / optimum

dii

erumnæ condimentum esse: ut sapienter dicitur apud Plautum. Philocteta pati uulnus nō potest. Quare mori cupit/ & e sullimi saxo in fluctus deiici præ dolore ac cruciatu. quid esse dicas infractius: Quando autem sanatus est/ tolerabilis certe dolor eius erat. Recte igitur ac uere in Hercule oeteo dicitur. pepulit uires pondusq; mali/ casus animo qui tulit equo. Nec p̄tereat nutrix illa / quæ tantopere de doloris impotentia queritur. O q̄ cruetus foeminas stimulat dolor. Cum patuit una pellici & nuptæ domus. Scylla & charibdis Sicula cōtorquens freta/ minus ē timenda. nulla non melior fera. Quid ipsa de se ait Deianira: est aliquid hydra potius: Iratæ dolor nuptæ. Hecuba in canē uersa dicitur in fabulis: In lapidē Niobe: Vtraque ob luctum atq; mœrorem. Quorsum hæc: ut itelligamus muliebri esse/ omnino dolori succubere. In quo uicio ut dixi/ late patet timidorum imbecillitas atq; infractio. Adhibēda est igitur in consilium ratio: quæ ferēdum nō modo patienter doceat/ uerum etiam superandū: Siquidem ut Medæ quoq; uerbis loquamur/ nunquā potest non esse uirtuti locus. quæ quoniam in mediocritate perspicitur/ in eo timidi

peccant q̄ eam in doloribus q̄ lōgissime relinquūt. Quocirca dum amorem/ dum paupertatem/ dum exilium/ seruitutem/ carcerem/ orbitatem/ infamiam/ morbos / aliaq; molesta atq; erummosa tolerare nequeūt/ dum doloribus excruciatu finire semel illos/ & cūctis liberari molestiis uolunt/ aut laqueo/ aut gladio/ nōnunq; casibus/ aliquādo inedia uitā finiunt. Id quod non ad fortitudinem: sed timiditatē potius referendum est: Quandoquidem mollis atq; imbecilli est animi/ laboriosa ac molesta deuitare uelle: quodq; pulchrum ē toleratu/ nō tantum nolle perpeti/ uerum quod laboriosum esse appareat prorsus recusare/ & sponte etiam fugere. Quāq; aut tolerātia ip̄a uideri fortasse potest/ aut nihil ōnino/ aut certe parū laudis decorisq; nonnunq; allatura: ipsa tamen molestiarum recusatio et dolorum fuga turpis atque indecora censenda est. Nō est ut putas uirtus pater timere uitam: Sic enim Antigone Oedipoden alloquitur mori iam destinantem/ sed malis urgentibus obstare: nec se uertere aut retrodare. procul qui fata cauit ac uitæ bona proiecit atq; abscedit/ & casus suos honerauit/ ipsi ceu uideo/ nullo est opus/ quare ipse mortem cupiat: aut

d iii

quare petat. Vtrūq; timidi est uelle. Quamobrem timidi est mortem sibi cōsciscere / quo molestis ac laboribus defūgatur. Videamus quid Virgilius de iis sentiat: Quā inquit uellēt ethere in alto nunc & pauperiem / & duros tolerare labores. Habet Cato defensores suos. quid nō habeat / cum in eo defendendo libertatis patrocinium suscipiatur. Sed certe nō ita multos annos Catoni perferendum erat / dum Brutus Cæsarem conficeret. Habeāt & illi philosophi qui mortem sibi consciuisse memorātur / ut corporis carcere effracto / se in libertatem assererent: cum quibus quanto præstātius ac melius esset actum / si non ante abire uoluissent e uita / q̄ ex anclatis prius iis quæ sunt hominum / & quidē philosophorum hominum. Labeo Marfus calamitate illa macedonica / cum celer hostis premeret / seq; natumq; gladio traiecit: ne uictoris Octauii uultum sustineret / ut ī eius sepulchro hodie quoq; scriptum legitur. Firmioris certe hominis erat / nō fugere ex acie / aut in ipsa iam fuga conuerso equo / insequēti hosti armatum pectus offerre. Potuisset Cassius etiam si Brutus ceciderat reparare exercitum: nec tam repentino consilio famulo iugulum suum præbere.

Sed h&c parcius reprehendūtur propter auctoritatem maximorum Ducum / qui huiusmodi exempla ipsi aut primi edidere / aut ab aliis edita quasi legem quandā fuere secuti. Regius etiā mos fuit / uenenum secum ferre ad incerta fortune. Itaq; & Aemilii Pauli honoratior mors fuit / q̄ capitale esset Militem Romanū ex acie fuger. Et Iunius Brutus Romanæ libertatis assertor / in prouocantem Tarquiniū ipse belli Dux equum statim adegit / q̄ hæc laus esset temporū illorum. Nero Claudius sane q̄ seruiliter mortuus est. sed o uocem omni mollitia liquescentem / ubi est inquit decocta mea: aquam decoctam requirebat in fuga. Nuper Mercator cum abnegari sibi depositam pecuniam cerneret / se ipsum gladio traiecit. Qui q̄ seruilis & supra q̄ dici potest humilis atq; abiectus esset / illud declarat / q̄ nō modo pecuniā q̄ uitā cariorē haberet / sed q̄ amissa pecunia se se uicturū diffideret. nō multis ante annis Ioannes Salernitanus adolescēs cingulo se suspēdit ad fenestrā / ī quā mulieris a se amatę prospectus erat. ut nō tāto pere admirari debeamus / quod de Iphide a poetis scriptū ē. si uoluisset esse tolerātior / paulatī aut uim amoris repulisset / aut mulieris forsan

d iiii

in se animum traduxisset. In Salétinis in uico
Castriniano biennio ante puella cui Neera no-
men erat/dum obiicitur in conuicijs/ q̄ a Leon-
tio cui pacta fuerat/ spreta ac r̄pudiata esset/nul-
lo dato responso/se se statim deiecit in puteū.
Maiora quotidie & a uiris & a Matronis op-
probria sustinentur: & per patientiam ea sæpe
quis assequitur/que alia ratione aut uia neque-
at assequi. Atq; ut nihil omnino aliud fortiter
ferendo adipiscatur/illud certe adipiscit/ quod
inuictum se se/q̄ denique uirum esse ostendit.
Ad hæc huiusmodi mortes quid habere possūt
præclarum/ quando proposita est iis laborum
atque erumnarum fuga/ ut sæpius est dictum.
Etenim mori ipsi uolunt/ non quia pulchrū id
iudicent/ sed ut morientes mala defugiant: nec
uident alios uiriliter tolerādo/ ab exilio in pa-
triam/ ad gerendos Magistratus reuocatos/ ali-
os reparato rursus exercitu/ mutata belli fortu-
na/ ex uictis euasisse uictores: multos etiam in
tenuissima re uixisse honoratissimos. Abūdat
huiusmodi exemplis hominum uita. Atq; ut
ad rem redeamus/ mollissimi ac liquecentis ē
animi/ hæc similiaq; morte uolūtaria deuitare.
Cuius rei/ illud quoq; certissimum est indicatiū/

q̄ in doloribus atq; aduersa fortuna constituti
optare mortem soleant: cum qui uoluptatibus
abundent/ prosperaq; fortuna utuntur/ ii uel ip-
sum mortis oderint nomen. Ac de timidis qui
dem nunc hætenus.

DE AVDACIA ET AVDACIBVS.

Imiditati contraria est audacia: quando
illa nimium metuit: contra hæc nimium
confidit/ atque etiam audet. Est autem audacis
propriū/ & anteq̄ periculum adeat/ & postq̄
adiit/ supra q̄ satis est cōfidere. Qui q̄ supra ui-
res conatur/ audetq; ultra q̄ ratio recta exigit/
necesse est in ipsa congressione/ atq; inter decer-
tādum/ uiribus atque animo deficiatur. Actā-
& si initio uidetur audax habere quiddam for-
ti simile/ ac illius animum præferre/ post ta-
mē ut parum firmis uiribus/ imparq; incepto
succumbit/ atque in timiditatem recidit. Etenī
audaces ante pericula adita/ laboresq; susceptos
nimis q̄ acres uidentur: suntq; ad incipiendum
præcipites: post uero magis magisque defici-
unt: uiderique incipiūt similiores hēsitātibus/
donec concidunt animis/ apparentq; ipsis etiā
timidis imbecilliores. Audiamus quid de Phē-
thonte loquatur Ouidius: cuius quā audax in

ceptum / & uiribus impar esset / filio pater ostendit. magna petis phaeton / & quæ non uiribus istis munera cōueniant / nec tam puerilibus annis. Sors tua mortalis. non est mortale quod optas. Plus etiã q̄ quod superis contingere possit / poscis & affectas: & quæ sequuntur. Luculē tissime enim locum hunc executus est poeta. Quibus tamē Phaeton nequaquã deterritus. Occupat ipse leuem iuuenili corpore currū: statq; super manibusq; leues cōtingere habenas / gaudet: & inuito grates agit inde parenti. nec multo post / ubi concaluisse equos sensit / q̄ repente infractus est animo / ut nec sciat qua creditas sibi habenas flectat: nec qua iter sit: nec si sciat equis imperet. Itaq; ut summo despexit ab æthere terras infelix Phaeton penitus penitusq; iacētes / palluit: et subito genua intremuere timore: sunt oculis tenebræ per totum lumen oborte / & iam mallet equos nūq̄ tetigisse paternos: nã curru excussus atq; e cœlo præcipitatus in terra ignota ignobiliter mortuus dicitur. Est igitur audaciæ coniuncta temeritas / infelix humanarum actionum & dux & comes. Nihilominus & audacibus aliquando fortuna aspirat / sed cū uir fortis nihil ad fortunam referat / imo omnia

in seipso reposita & collocata habeat / ut quæ forti uiro in adoriundis periculis / iisdemq; superandis eadem illa fortunæ beneficio / audaci eueniant / ueram tamen fortitudinis laudem non est adeptus: ut qui in spectaculis istriones cū sint / regum tamen personas gerunt. Quamobrem simulator quidem uirtutis est audax / & tanquã adumbrata quædam persona / quæ qualis sit / res ipsa indicat. Ac tametsi uiro etiam forti fortuna nonnunquã opitulatur / nihilominus fortuna etiam aduersate / quod suum munus est / edere non recusat. Nec ignoramus (ut etiam Statius ait) esse ubi det uires nimius timor: nam & timidissimæ quædam beluæ / ubi nullum habere se profugium clausæ sentiunt / ferociores factæ / ob desperationem etiam acerrime pugnant. Quæ res efficit ut nec desperatio uerum assequi fortitudinis nomen queat: neque enim per desperationem perueniri ad fortitudinem ac decus potest / quando ne in Physicis quidem dari illud solet / ut eadem ipsa sint ex quibus idem aliquid effici solet. Siquidem frigus / quod caloris proprium est nonnunquam urit. Ad hæc cum uirtus omnis moralis sit uoluntaria / desperatio coactum quid ac uiolentum potius

uidetur esse/ cuius principia & causæ forinsecus
magis proficiantur/ quæ uoluntatem ipsam
trahant/ uexentque. Quid quæ desperantes nihil
omnino pensi habent/ cum fortes sequi suasque
res atque actiones bene pensent/ ac ratione mo-
derentur? Et illi quidem de salute initio ualde so-
liciti/ post desperant. Forti uero quanquam cara
uita est/ adipiscendi tamē decoris gratia/ labor
atque conatus omnis ab eo sponte suscipitur.
Licet autem medium nonnunquam efficiatur/ quod
alias medium non erat/ aliud tamē est despera-
re/ aliud mori decernere. & hoc quidem neque
consilio neque ratione caret. Illud uero omnis
consilii/ omnisque omnino rationis est expers.
Quid quæ hic cum mori iam decreuerit/ animo
composito/ minimeque conturbato accedit ad
finem quem sibi iam proposuit. Contra alter
eorum quæ agit plerumque non intelligit: cum for-
tes nunquam non intelligentes agant. Quæ
quidem res etiā efficit/ ne irati fortes esse que-
ant/ uti paulo post docebimus. Quin etiam in
repentinis & nec opinatis per habitum fortes
agunt/ qualis nullus est desperantibus. Igitur
nec hi/ nec qui e nimio metu strenue aliquid ui-
dent agere/ in fortium sunt numero collocandi.

Nec uero quæ de Sabinis mulieribus tradita
sunt/ Idcirco minus pleno sunt ore laudanda/
quæ Liuius dicat/ uicto malis muliebri pauore/ au-
sas in tela se uoluntaria inferre: neque enim inuide-
dum est tam raro memorabilique facinori. At non est
muliebris uirtus fortitudo: uidelicet Amazo-
nides fortes non sunt habite/ nec illa Scytharum
Regina. Rarum est mulierem fortem euadere: imo
rarissimum/ non tamen ut fieri non possit: Quin
imo quo est rarius/ & sexus ille imbecillior/ eo
præclarius ac nobilitari dignius factum. Itaque
putandum est mulieres illas ut foeminas/ ut in-
suetas/ statim ad primum armorum aspectum
exhorruisse: nam & ipsa gladiatorum micatio est
ipsis etiam uiris horribilis. Post ubi se se in con-
silio uocauerit/ ratioque uires suas coegit: &
illinc parentes: hinc uiros pugnare: ac se se/ aut
coniugibus aut patribus/ fortasse etiam utrisque
orbis eo certamine futuras reputauere. & quid
se in tanto discrimine facere deceret/ quid etiam
ratio posceret intellexere/ tum quidem non uicto
malis pauore/ sed forti tum consilio/ tum animo
in medias acies intulere. At qua mente? ut si im-
petrare precibus possent/ prælium dirimeret:
Sin minus/ ut corpora sua parentum ac coniugum

*idem sapiens mulierem
fortem quis inueniet. h
fortem id est uirtute p
ditam. sigendum fortu
do pro omni uirtute pa
f. idem fortium m. l
i. ubi fortitudinem n
minie generico uirtu
intulit et uia uerba
uirtutem ipsam gener
cam nomine fortitui
nis*

telis / idest morti q̄ honestissimæ obiicerēt. Vir bello acerrimus Aurelianus augustus non triū phasset de Zenobia / neque decem in triūpho mulieres duxisset / quas uirili habitu pugnātes iter Gotos ceperat / cum reliquæ in prælio fortiter dimicantes cecidissent / quas originem ab ipsis Amazonibus ducere / titulus indicabat. Qualis autē Zenobia ipsa fuerit / ea quæ de Odenato uiro eius scribunt / docere satis possūt. Fuit enim Odenatus uir acer / ac maxime inclytus: quē primā gratiam satis constat exegisse / in capiendis Leonibus / pardis / urfis / ceterisque siluestribus animalibus / famē / æstus / frigora / pluias / in siluis ac mōtibus iusta perferentē: quibus duratum facile postea bellicas difficultates / tū aduersus alios / tū maxime aduersus persas tulisse: non aliter etiam Zenobia coniuge assueta: quā marito fortiorem fuisse perhibent / solitā etiam iter pedites ipsos uersari / ac plura passuū millia pedibus simul agere: Orientis totius mulierū omniū nobilissimā / & ut Cornelius Capitolinus tradit / etiam formosissimā. Audiamus etiā quæ de Zenobia / ipse Aurelianus ad Senatum scripsit. Audio patres conscripti mihi obiici / q̄ indignum uiro / idignū triumpho fecerim /

qui de Zenobia triumpharim. ne illi mediussidius qui me accusant / abunde etiā laudarent / si scirent quæ illa est mulier: qua prudentia / constantia / grauitate / liberalitate / seueritate etiā cū usus uocaret. ausim dicei Zenobię fuisse / q̄ uir eius Odenatus Persas uicerit: ac fugato Sapore ctesiphontem usque penetrauerit. Possim etiā affirmare / tanto egypti atque orientis populis mulierem terrori fuisse / ut se non Arabes / non Saraceni / nō Armenii mouere ausi sint. Haud ego illam incolumem esse iussissem / ni scirem quātū inde Populo Romano profuturus sim: quippe cuius liberorumque eius imperio oriēs seruiret. Sed iam ad audaces redeamus: qui quales sint / cum in prouocando / tum post prouocationem ipsam in conserendis manibus / Tauræa ille campanus docere satis potest: nam uerbis q̄ re ferotior / ut est apud eundem Liuium / cum Claudio Asello milite Romano / quē etiā contempto iure hospicii prouocauerat / equo congressus / ubi aliquantum pugna extracta / sine ullo esset uulnere / minitabundusque dixisset in cauam uiam dimictendum esse / ubi confertis manibus decernerent / nullo ibidē equis ad euagādū dato spacio / & Romanus cōfestim

equum in uiam egisset/ipse repente concitato equo/Capuam refugit. In quem illud in drancem Turni dici rectissime potest/ꝑ ei uentosa in lingua pedibusque fugacibus mauors esset. Et sane audaces uentosi sunt ac tumidi:pluraq; sibi arrogant/ut qui uideri fortes uelint. Quo de genere sunt etiam Milites gloriosi. Curate ut splendor meo sit clipeo/clarior q̄ solis radii esse olim cum sudum est solent/ut ubi usus ueniat/contra conferta manu præstringat aciem oculorum in acie hostium. Hic qui tam multa magnaq; uideri uult promittere/ubi in conspectum aduersarii uenit/ut statim se se periisse dicit: ac deprecabundus uapulat/uincitur/tādēq; exolutus habere se gratiam dicit. Etenim gloriosissimus quisq; est elata insolentiq; oratione: atq; ut seipsum iactat extollitq; sua/ sic alienæ laudis est perq̄ inuidus: & tanq̄ contemnit absentes. Idem ubi i aduersarium incidit/nec uerbis nec re substat: sed perhorrescit/cōturbat q; tanq̄ deprehensus. Stolidorum uero quæ laus esse potest: in quibus nullus periculis deletus/nihil in re gerenda pensi: Siquidē magis impetu ac temeritate rapiuntur/ q̄ certo animi iudicio:& ita quidem se se periculis obiectant

ut uix sentiant quid parent/aut quid sequant̄.
AVDACIAM MINVS QVAM TIMIDITATEM RECEDERE A MEDIO.

Voniā autē quales & qui audaces essent/abunde ut uidemur expressimus: ac de timidis satis multa diximus: iā ad fortes transeamus. Nec tamen me præterit/ rerum scriptores solere etiam audaciam laudare: itaq; audaciam in bello pro muro haberi dicunt: & q̄ audacissime iri in hostem/atq; aduersus pericula uolūt. Est enim facilius audentem moderari ac retinere/ q̄ excitare atq; impellere metuētem. Siquidē audaces non tam recedunt a medio: cuius etiā propter fiduciam uidentur esse quodammodo participes. Nunc quod restat quodq; aperire q̄ maxime cupimus/ exequamur.

DE FORTITVDINE HEROICA DE QVE VIRIS FORTIBVS.

Xcellentem atq; heroicam quandā uirtutem esse fortitudinem plane cōstat/ siquidem in maximis maximeq; difficilibus uersatur periculis/mortemq; cōtemnit/ decoris adipiscendi gratia. Et ut Maro inquit/ Vitam pro laude paciscitur. Eadē labores qui per se molesti sunt/non modo patitur/ uerum
ei

etiam perpetitur/in quibus perpetiendis exul-
tat/majorq; existit. aduersa quoque ita fert/ut
fortunam infra se positam habere uideatur: om-
niaq; quæ possunt homini euenire sic contem-
nit /ut quasi pro nihilo ducat:habita tamē eo-
rū ratione atq; delectu. Hæc igit' taliaq; præsta-
re atq; efficere/generosissimi & maxime præstā-
tis est animi/qui q; rariores inueniuntur(quā/
do præstans omne perrarū) ideo pleniori quo-
dam ore laudantur/& in honore atq; admirati-
one habentur etiam summa. Hos græci heroes
dixerunt:quorum honoratissimum Herculem
faciunt/ob totiens exanclatas erumnas/totque
monstra perdomita:ut nec iniuria/quæ bellica
a multis dicitur/heroicam agnominare placue-
rit ab heroibus. Hæc igitur qui fuerit amplexa-
tus:qui grauissimis rebus ac laboribus perferē-
dis/quiq; difficilimis belli periculis/ aut peruī-
cendis assueuit/aut ita se se instituit/ut si minus
id assequi possit/pulcherrima morte decūbat/
is ille est sine controuersia fortis:atque in hero-
um numero percensendus. qui quoniam & ti-
met/& confidit/& tolerat ubi & q; opus est/&
quam ob causam debet/atq; ut recta monet ra-
tio/nimirum mediū ut diximus /iter audacem

& timidum tenet locum:quorum alter cum ni-
mis omnia metuat/neceffe est ut parum admo-
dum fiducia habeat:deterreaturque ab aggre-
diendo/alter quia supra uires/supraque q; ratio
ipsa docet confidit/nec quæ debet atque ut de-
bet metuit/turpiter ab inceptis/atq; ab iis quæ
aggressus est ut desistat oportet:corruatq; sub
mole rerum quibus ē impar:ut hæc & alia pau-
lo ante de eodem ipso dicta sunt. Et quoniam
nisi assuescendo fortis euadere nullus potest:
quod idem de temperato & iusto dicitur:opor-
tet primum ut assuescat pati/laboriosa/dura/
aspera/difficilia toleratu/periculosa aditu/per-
quæ fit ad fortitudinem uia. Non ita me geni-
tor bellis assuetus Opheltes/Argolicum terro-
rem inter/Troięq; labores/sullatum erudiit. a
teneris se annis institutum tolerandis militię la-
boribus ac bellorum periculis/ait apud Virgi-
lium Euryalus.& Camille illi armentalis equę
mammis/Ac ferino educatæ lacte/pater meta-
bus/Spicula ex humero late suspendit & arcū:
Ac pro crinali auro/& lōge pallæ tegmine/Ti-
gridis exuuiæ per collum a uertice pendent.
Virgilio itaq; auctore etiā mulier huiusmodi
laboribus assueta/egregiam sibi ex fortitudine

e ii

comperare laudem poterit: unde & uiragines
dictæ: per has etiam artes gens Amazonū im-
mortale est nomen adepta. Quocirca perpeſſo
rem eſſe oportet uirum fortem/ & cōtempſorē
rerum erumnofarum/ quibus tolerādis ſe ſe in-
tendat ad firmitatem. Idem placide quoq; & ſe-
date adit pericula. Vnde Virgilius ut fuit egre-
gius pictor fortitudinis ait: Olli ſurridēs ſeda-
tō pectore Turnus/ Incipe ſiqua animo uirtus
& cōſere dextram. Et profecto ni ſedato ſit ani-
mo/ neceſſe eſt inter cōgrediendum turbari eū
atq; confundi. Eundem quoq; uultum atq; ani-
mum in tolerandis malis retinebit/ ut nō ſolū
nō appareat cedere eū ac ueluti pondere preſſū
labſcere/ ſed placide etiam ac ſedate ferre/ & ho-
nus ipſum quodammodo contemnere: atq; ex
ipſo contemptu ſe ſe intendere ad firmitatem.
Inter illa quæ putant cuncti aſpera/ fortis fui le-
tuſq;. Recte ſane gloriatur Thyeſtes. Irā quoq;
abiiciet illam/ quæ mentem atq; conſilium/ ra-
tionem deniq; ipſam a uero rectoq; detorquet:
Atq; ubi uehementior fuerit/ prope ad infaniā
impellit. Quamobrem iratus aliquis/ aut furo-
ris ſtimulis percitus/ uirum fortem præſtare ne-
quit. Cuius rei idem nos admonet Poeta/ cum

ait. Et ſi cōtinuo uictorem ea cura ſubiſſet/ Rū-
pere clauſtra manu/ ſocioſq; immittere portis/
Vltimus ille dies bello gentiq; fuiſſet/ Sed fu-
ror ardentem cediſq; inſana cupido/ egit in ad-
uerſos. Neque enim uir fortis cæde lætatur: &
tanquā ſaginatur cruore: quod irati eſt ac furē-
tis in acie: quanq̄ enecat uictorię/ non necis gra-
tia: quod etiam Liuius confirmat cum ait. Cæ-
des inde fugiētium/ qualis ubi ira magis q̄ uir-
tute res geritur. Vides ut ab ira uirtutē ſeperat?
Itaque ferarum eſt iſta ſanguinolentia. Et quo-
niā de heroica uirtute diſſerimus/ heroū quoq;
agamus exemplis/ a Poetis ea mutuati/ qui for-
tiſſimorum hominū facta/ præclariffimis ſunt
uerſibus illuſtrare conati. Quid de Hercule eti-
am infante in Tragœdiis dicitur? Gemina cri-
ſtati caput angues ferebant ora/ quos cōtra ob-
uius reptauit infans: igneos ſerpentum oculos
remiſſo pectore ac uultu placido intuens/ Arc-
tos ſerenis uultibus nodos tulit: & tumida gut-
tura tenera elidēs manu præluſit hydræ. Quid
de eodē parāte ſe in Pyram conii cere Philocte-
ta refert? Quis ſic triūphans lætus in curru ſte-
tit uictor? quis illo gentibus uultu dedit leges
Tyrannus? quanta pax obitus tulit? uultus pe-
e iii

tentis astra non ignes erant. Quædã etiã natio-
nes & in iis Lacedæmonii instituisse dicuntur/
ut præcinentibus tibiis/cantibusq; remissiori-
bus/milites in pugna procederent: Sedatis enĩ
ac maxime compositis animis/iri ad conferen-
dam manum uolebant. Et tamẽ in congressio-
nibus deterret aduersarium uir fortis/ac terren-
tis speciem præfert: quod de Turno idẽ Vir-
gilius dicit: Tremunt in uertice cristæ sangui-
næ: Clipeoq; micãtia fulmina mittit. Claudia-
nus pauorẽ atq; formidinẽ Martis aurigas fa-
cit. Nec uero leonis illa pellis/herculeus orna-
tus/significare uidetur aliud/q; q̃ Hercules ut
erat fiducia atq; animorum plenus/ terrorẽ iis
incutiebat qui secum congrederẽtur. Idem ille
Turnus de quo supra ẽ dictũ/docet fortẽ uirũ/
nihil dolo agere: nihil fraude moliri/ sed sola
niti uirtute/eamq; unã sequi. Tenebras inquit
& inertia furta Palladii/cæsis sũmẽ custodibus
arcis ne timeant/nec equi clausa cõdemur in al-
uo. Luce palam certum est igni circumdare mu-
ros. Et Capaneus haudquaq; passus esset/cum
hoste dolo cõtendere: ut de eo scribit Statius.
Etenĩ fortissimus quisq; cũ iusti honestiq; max-
ime studiosus sit: Necessẽ est sit non solum nõ

fallax/sed ueritatis cum primis amicus. Quem
tamen ut fraudibus uacuũ/sic cautũ prudenteq;
esse uolumus: nanq; ut a iusticia sic a prudẽtia
seiungi fortitudo nequit. Quid enim turpius
q̃ decipi/præsertim ubi est de uita gloriaq; con-
tentio: Cæsar quanq; totiens collatis signis/cũ
Gallis dimicasset/ubi cum exercitu in Africam
traiecit/ad pugnandum cunctatior factus dici-
tur/q; id genus hominum fallax maximeq; in-
sidiosum esse intelligebat. Quãdo autem insti-
tuit atq; assuescere necesse est eum qui fortis eua-
surus est/ac magna est uis exempli/ proponen-
dus uidetur huic aliquis/quem imitetur: cuius
gloriam tanquã ducem habeat/ eoq; quodam
quasi auctore nitatur. Disce puer uirtutem ex
me uerumque laborem. quid ultra. Tu facito
mox cũ matura adoleuerit etas/sis memor/ &
te animo repetentẽ exempla tuorum/ & pater
Aeneas & Auũculus excitet Hector. His Aene-
as uerbis Ascanium filiũ hortat/ atq; ad uirtu-
tem inuitat. Euander quoq; ad hũc ipsũ Aeneã
ait. Hũc tibi præterea spes & solatia nostra/Pal-
lãta adiũgã/sub te tolerare magistro militiã/&
graue Martis opus: tua discere facta assuescat: p-
mis & te miret ab annis. Intelligebat quãtum
e iiii

conferret exēplū atq; imitatio. Cæsar cū Alexā
dri sepulchrū inuifisset/ ab illo ita discessit/ ut
iam tum quæ postea gessit/ animo conciperet.
Alexandrum ipsum liberi patris gloria/ tāquā
admotis stimulis impulit/ ad decus/ ad famā/
ad immortalitē comparandam. Minori affri
cano maior: Maiori pater patruusq; exēpla do
mestica præbuere: Quamobrē ad fortitudinis
laudem adipiscendam/ multum etiam conferet
imitatio.

DE VIRTUTIBVS QVE FORTITV DINI FAMVLANTVR.

Sfidet itaq; & tanq̄ ministrat fortitudini
tolerantia: quæ est equa laborum ac mo
lestiarum perpeffio: & duritia imbecillitatis
mollitieiq; expultrix. Assidet & patiētia/ stabi
lis item & firma perpeffio eorū omnium quæ
dura/ aspera/ difficilia/ grauia/ erumnosa cōtin
gere unquam possunt. Firmitas quoq; quæ pe
riculosis atque aduersis nullo modo succūben
dum esse doceat. Item animi magnitudo quæ
nihil humile/ nihil abiectum agi sinat. Fidētia
quoq; / quæ uires atque animos ubiq; suggerat:
& despicientia quæ mala omnia contemnenda
suadeat: cunctaq; præter uirtutē pro nihilo du

cenda moneat. Confirmatio etiā/ quæ ē robusti
ac uirilis animi institutio urgētibus malis mi
nime cedendi. Generositas itē / quæ suadeat/ cūc
ta præter decus laudēq; cōtemnenda. Presto est
etiā cautio animiq; cōpositio/ quarū altera do
ceat non esse periculis temere obiectandū/ alte
ra ne dolore/ ira/ libidine/ aut impetu uicti rapi
amur. Quid de constantia dicam: quæ nō mo
do fortitudinis/ sed temperantię quoq; fida co
mes est: quando dolores reprimit: uoluptates
euagari non finit/ resistit periculosis: non cedit
aduersis: compescit impetus: iram cohibet: libi
dini reluctatur: nō concutitur repentinis: non
opprimitur malorū aceruis/ immota iuictaq;
& ubiq; ac sibi semper cōstans. Est huic adiunc
ta etiam cōtētio / inde dicta/ q; totis uiribus cō
tendat/ ut uictrix composq; euadat.

QVI OB EDICTVM AVT POENAE METVM PVGNANT FORTES NON ESSE.

Idcet aut alio atq; alio modo fortitudo di
catur/ ut plenius explicabimus/ hic tamē
quē nunc instituimus/ quē heroum maxime si
milē uolumus/ quia nihil habere coactū/ nihil
arcessitum/ sed suis uiribus suaque uirtute niti:

sibiq; undique constare debet/adibit quidem pericula non ut tyrūculus quidam/ quem tum edicta Ducum poenęq; statutę fugientibus/tū increpationes commouere soleant/sed quia honestum per se ac pulcrum ducit fortiter facere. Etenim tyro ubi maior hostium uis igrui/ cui se se imparem iudicet/edictorū oblitus ac poenarum nihilq; infamiam ueritus/statim in fugam uertitur/præfertq; turpissimam fugā morti quā honestissimę.

GLADIATORES FORTES NON ESSE.

Adem fere gladiatorum ratio est: quippe qui exercitatione freti ac digladiandi peritia non animi firmitate/in certamen prodeunt/facile enim quę quis norit aggredi parat/tentatq; quę sæpius est expertus: Quorū euentus in re dubia et aspera/fere nō alius esse solet/q; quibus aliquid præter spem opinionemque euenit.nanq; ubi pericula & hostium impetus longe superarint/mentemq; metus cōcusserit/nihil ē eis fugacius. Et gladiatores quidē aliiq; armorum uel usu uel scientia freti:pugnaces rectius q; fortes dicuntur.

QVOD SIT VIRI FORTIS PROPOSITVM.

Vo autē consilio/quoq; animo cōgredi uir fortis incipiat/apud Maronē Pallas ille demonstrat. Aut spoliis ego iam raptis laudabor opimis/aut læto insigni. Cōgredi i animū induxerat/ut aut uirtute uinceret/ aut mortem oppeteret q; honestissimā. Quid autē inde quærat/ quodue expectet præmiū/apud eundem Poetam Nisus docet inquiēs/facti sibi famam sat esse. Siquidē fortis uiri merces/quā appetiscit/pro qua tantos etiā labores subit/ laus est ac famę decus egregiū: quę recte honesteq; factorum comites esse solent/ quanq; & consciētia contentus esse potest: & suas res sic ab aliis laudari audit/ut ad seipsum potius respicere uideatur. Quocirca cū & sciat quid paret: & quotendat/intelligatq; quid se deceat/et quomodo & quid etiā præstandū sit. Ad hæc cum ab ipsa uoluntate/honestę præclareque actiones profiscant: cumq; & ante agendū & inter agendū/prudens ac rectū iudiciū adhibendum sit/quis dubitet uirum fortem nō modo scientē intelligentemq; ad rem gerendam accedere/uerū etiā uolentem eligentemq;/quo sibi undecunq; ab ipso statim initio continue ad finem usq; q; cōsumatissime constet.

FORTEM VIRVM MAXIME IN RE-
PENTINIS ENITESCERE.

Epentina quoq; & nec opinata/uel cum primis uiri fortis magnitudinem ostendunt/in quibus eo maior cernit/ q̄ illis se se in uehentibus non solum nō cedit/ aut animo cōsternatur/ sed quod maximum est/ cum nullus in iis quæ repente accidunt/ relinquatur cōsilio atque electioni locus/ nullumq; ad colligendas uires/ animumq; confirmandum spaciū detur/ ipso tamen habitu/ & obsistit illis: & ingruentibus obuiam procedit: quod præstare eo est præclarior quo difficilior. Nam in iis quæ præuisa & bene ante prospecta sunt/ cōsiliū/ ratio/ ipsaq; animi confirmatio/ & ad eligendum/ & ad aggrediendum plurimum adiumenti afferūt: Nec quæ prospecta sunt/ eo ipso parum opitulantur/ quod aut omnino nihil/ aut certe parū quod inopinatū sit secum afferūt/ quod deicere atque conturbare possit animum: cum ii quibus pericula repente obiiciuntur/ necesse sit habitu solo nitantur: quando nec in capiendo cōsilio/ nec in ratione ineunda/ præsidii se habere quicq; intelligunt.

FORTEM NIHIL SIMVLATVM

AVT INFLATVM HABERE SED
EQVABILEM AC TEMPERATVM
ESSE DEBERE.

Vamobrem cum omnia in fortitudine solida esse debeant/ sibiq; apte undiq; firmiterq; constare/ nihil fictū/ nihil fucatū habere fortem par est/ neq; esse gloriosum/ uanumq; rerum ostentatorem: quanq; locus/ tempus/ fortuna/ res sæpe ipsa/ de se suisq; ut prædicet meritis exigit. Ac tum quidem ad rem ipsam atque ad tempora non ad ostentationem quæ dicit/ referre ipsum apparebit. Sum pius Aeneas raptos qui ex hoste penates/ Classe ueho mecum fama super æthera notus. Fuerat enim ad ignota loca/ atque ad barbaros tempestate delatus. Et Scipio quo tempore cū Annibale parabat configere/ celsus corpore/ uultuq; adeo læto milites allocutus dicitur/ ut uicisse eū iā crederes. Et uero fortis uir quo plura gessit/ maioribusq; se dignum laudibus sentit/ eo maiorem equabilitatem/ moderationem/ continentiamq; retinere debet: seq; intra gyrum ratōnis coercere. Idē Scipio ī mediis difficillimi belli apparatibus/ bonarum artium studia non prætermisit/ philosophorum scholas crepidatus frequētans: ac

post tot uictorias/ ne animum tantarum rerū
conscium/ sibiq; præfidentem insolescere pate-
retur/ in eruditorum hominū familiaritatibus/
multaq; librorum lectione uersatus est. Quan-
to q̄ Alexander rectius/ quem præliorum feli-
citas/ rerum humanarū ac sui ipsius immemo-
rem fecit. Quid autem indignius q̄ pati eū ani-
mum insolescere ob res gestas/ quem nunquā
casus/ nunquā quis aduersa fortuna demiserit:
ut a quo pectore demissio humilitasque aliena
semper fuit/ in eo insolentia tumorq; domine-
tur: cum inflatio ipsa erroribus referta sit: atq;
in falsis opinionibus uersata/ turpiter ab omni-
bus irrideatur/ atq; ab illis maxime/ qui coram
adulari consueuere.

QVI OB AMOREM PVGNENT FOR- TES NON ESSE.

Ed nec in ordine fortium collocandi ui-
dentur/ qui ob libidinem amoresque uel
adoriuntur periculosa/ uel perpetiuntur tristia.
Nam & amantes multa audēt/ plura etiam quā
uis grauia/ equo animo ferunt: in eo tamen pec-
cant/ q̄ uel aggrediuntur quæ aggredienda nō
sunt/ uel tolerant quæ tolerari nullo modo de-
beant: nec quā ob causam debeant: quippe qui

bus proposita sit uoluptas ea/ quæ homini cū
beluis ē communis: indignum sane precium.
Galeatius Mantuanus uir sane impiger/ Papię
cum hibernaret/ forte in ponte puellam quam
unice amabat obuiam habuit. ea ut per blandā
aliquam iocandi speciem/ amātem ad colloqui-
um inuitaret/ quin tu inquit bellissime amator
qui tantum tibi armatus in acie places/ e ponte
in amnem amoris gratia desilis: hoc ille audi-
to/ concitato repēte equo/ se se demisit in fluui-
um: quo exanimato/ uix Ticino natabundus
emerlit. An hic tibi magnus uidebitur: cui nihil
aliud tanto fuerit quęsitum periculo/ q̄ ut muli-
erculæ & quidem iocanti satisfaceret/ quæ se se
ne id aspiceret auertisse dicat. Leuitas hæc ē/ &
quidē plena stoliditatis. Galli/ Britāni/ Germa-
ni/ sed Galli maxime/ dū alius aliā inter aman-
tes amoris causam atq; patrocinium suscipit/ ut
quę strenuū nacti sunt in certamen prouocant/
pugnę legibus propositis/ interdū adeo duris/
ut i certamē prodeūdū sit/ corpore maiore par-
te exarmato/ cōcurrēdūq; hastis & equis p̄mo:
deinde pedibus res gerēda/ cominus gladio ac
securi. Quo quid uideat stolidius: quippe cū
uitam/ ob tam leuem & quidē turpem causam

manifestissimis periculis sponte obiiciant. Ad hæc adulteri/incesti/atq; id genus/legibus damnantur: quas impudentissime uiolant: cum fortes uiri leges tueantur: quippe quæ optimis & fortissimis quibusq; præmia/ honoresq; decernunt. In Italiæ nobilibus urbibus equestres ludi fiunt simulatę pugne imagine. His in ludis pulchrū est exerceri/ cum sit uerę pugne meditatio. In quibus tamē nullus quanq̄ uictor/ potest ueræ uirtutis laudem assequi: siquidē uerū decus ex imaginario certamine comperari nequit: In quo etiam corporis q̄ animi uires præstare magis soleant. Ad hæc in ea concursione emori/ quam tãtam afferre laudem potest: quãdo nihil egregium ei est morti propositū. Sed exercitatonis huius laus est omnis/ q̄ adolescentibus fit quoddam militiæ rudimētum: nec ueteranos patiatur armorum lōga intermissione desides fieri.

DE PVGNANTIBVS OB IRAM VEL DOLOREM.

Estat etiam de dolore iraq; differere: qui affectus quantos habeant impetus/ Poeta declarat cum ait/ dolor iraq; mentem præcipitant: Siquidē doloris atq; iræ stimulis agitati/

perinde ut cæci in pericula feruntur. Quãquã ira ipsa qua rationi obsequitur: qua mouet animos præclaras ad res adoriundas/ & tãq̄ ignes quosdam exuscitat/ est etiam laudanda: neque enim frustra homini a natura inest. Sed ubi uehemētor fuerit/ ubi contempto rationis imperio/ amēs atq; in furorem acta defæuit/ tū quid habet quod accusari iure non debeat: Est autē ira ulciscendi cupiditas quædam: uel ut Cicero definit/ libido puniendi eius qui uideat̄ legisse iniuria. Qui uero reponēde uindictæ dat operã/ is utpote læsus dolet. Est itaq; etiam iræ comes dolor: qui & ipse ulcisci cupiat. Vbi uero ulctus quis est/ tum sedata ira doloreq; compresso/ uoluptatem ex uindicta capit: atq; eo maiore quo acerbior uindicta fuit. At fortes honestatē expetiscunt ac decus/ non ulciscendi uoluptatem: per quam ad feritatem dilabantur: sequunturq; non motus inordinatos ac uiolentos/ sed rectã rationem: quæq; ab ea proficiscuntur recta honestaq; consilia. Quamobrem feritas hæc quidem magis q̄ fortitudo uideri potest/ siquidē ferę ubi uulneratæ telum sēsere/ dolore rabieq; præcipites/ in percussores rapiunt̄. Et huiusmodi quidem homines feri sūt/ atroces/ sanguino
fi

lenti / eorum sunt truces uultus / fedi animi / im-
petus quales sæuientium beluarū. gaudet cruo-
re fedari sanguinolentia. Exultat cędendo atro-
citas. nihil ę feritate impetuosius: nihil magis
rabiolum. Que uitia longe sunt a uiro forti ali-
ena. Sed quoniam ut iam diximus / naturale est
homini irasci / ac per iram uigor quidā animo
sumministratur / qui alacritatem gignit illam /
in qua non parum est ad res arduas aggredien-
das eademq; superandas momenti: uidentū ę
forti quousq; sit irascendum / & quam etiam ob
causam: ne rationis præteriens regulā / modum
relinquat: quo relicto / non est cur laudare iram
recte possis / a qua ferarum more rapiamur.

**FORTES NON ESSE QUI PRÆTERI-
TIS VICTORIIS CONFISI PVG-
NENT.**

Ræterite quoq; uictorię / ac foeliciter sæ-
pius tentata pericula animos faciunt / uin-
cendiq; spem erigunt. Ob hanc uero ipsā spem
sunt qui periculum adeant: quippe cū confidāt
nullis interī perpetiendis acerbis / se superiores
euasuros: qui mihi haudquaq; temulentis mul-
tum dissimiles uident. quibus ex uino nihil ę
cōfidentius. Etenim temulētia plena ę animo-

rum & spei. Hi igitur cum omnia prospere sibi
cessura sperent / hac spe fiduciaq; congressi / ubi
secus quid accidit / statim incepta deserunt: nec
reputant q̄ sit turpe terga dedisse: Iudicant enī
præstabilius esse ignauiter fugiendo uitā tueri /
q̄ fortiter repugnando egregie cadere. Nec ue-
ro multum differre ab his uidentur / qui rē sibi
cum ignauo futurā hoste putant. Itaque acriter
initio rem gerunt / nec tam uiribus freti suis / q̄
hostis ignauia. At ubi aduersarium resistere / te-
laq; regerere / ac cominus gladio manū cōsertu-
rum intelligūt / abiectis armis / fuga salutē quæ-
runt. Quod de Treueris apud Cęsarē legimus /
qui arbitrati labienū fugere / cū flumē trāsissēt /
ubi sensere illum signū suis dare / ne primū qui-
dem impetum sustinuere: seq; statim in fugam
uertere. Alii ex iprouiso adorti / aut plures pau-
ciores / aut armati iermes / aut e superiore / sibiq;
plane commodo illati loco / his ipsis de causis /
certa uincendi spe capta / aduersarium inuadūt:
quæ ubi spes frustrata fuerit / illico pedem refe-
rentes uideas: Et quidem ad primum aduersa-
rii telum. Quid qui dum se cum imbecilliori-
bus dimicatuos putant / cū aliis præter opinio-
nem id est cum ignoto congregiuntur hoste:

f ii

78111
Horum omnium unum uidetur esse consiliū/
ut futuros se superiores sperent/ nullis toleran-
dis aduersis/ nullo aut certe q̄ leuissimo obeun-
do periculo. Nam fortunę qui fidit/ is externo
fauore/ non sua uirtute nisus/ ubi parū aspiran-
tem sibi eam uiderit/ statim animū summittit/
deq; gradu deiicitur. Quocirca cum ab his lon-
ge secus fortis uir sentiat/ seq; oppido aliter in-
stituat/ an est cur eorum de quibus loquimur/
aliquem in fortium referre numerum debeas?
**DE FORTITVDINE CIVILI ET IIS
QUI OB HONOREM PVGNENT.**

Voniam autem in bene constitutis ciui-
tatibus/ magna est honorum reuerentia/
plurimumq; in iis opes ac potentia ualent/ egre-
gius quisque ciuis quo maiores honores cōse-
quatur/ seq; suasq; actiones ad populi maxime
opinionem refert: idq; potissimū & agit & cō-
miniscitur/ quo bene de se ciues sentiāt/ ut per
hanc opinionem honores ipsos facilius conse-
quatur: maioremq; sibi in republica locū com-
paret. Quocirca totos se ad populi uoluntatē
componunt: cuius auras potissimum captant:
nihil opibus/ nihil cliētelis potius iudicantes:
Et hi quidem honorem expetunt/ quē quoniā

rebus cōteris anteponunt/ pati repulsam atque
in honoratos uiuere/ turpissimum esse ducunt:
quin uita ipsis molestissima esse appareat/ si uel
exigua honoris/ aut famę iactura subeūda fue-
rit. Itaque quę agunt/ honoris causa agunt: cu-
ius sūt q̄ studiosissimi: turpia defugiūt/ ne pro-
cul a republica ciuilibusq; muneribus uiuendū
sit. Quare timent opprobria/ fugitant increpa-
tiones/ nihil magis q̄ malam de se populi opi-
nionem ueriti. Adeunt etiam libēter pericula/
tolerantq; quę grauiā & acerba uideantur/ q̄ in-
telligant fortissimos quosq; a ciuibus maxime
honorari/ & in præcio esse: ignauissimos uero
iacere atq; contemni. Et hi quidem cum de con-
seruando nomine/ auctoritateq; solliciti sint: cū
patrias leges/ improbāq; de se populi opinio-
nem cum primis uereantur: cum deniq; hone-
statem sequātur/ siquidem honesti ipsius idest
honoris gratia/ Labores publica q; munera su-
scipiunt/ ad fortitudinem propius uident̄ acce-
dere. In eo tamen peccant/ q̄ non aut tolerant
molesta/ aut aggrediūtur periculosa/ ut fortiter
agant: sed id metuūt/ ne si cesserint/ ex declina-
tione & fuga sequat̄ infamia atq; ihonoratio.
Quamobrem non id primum agunt/ ut recte

faciant/ atq; ut recte agendo decus adipiscatur/
uerū ut infamiā fugiant/ deuitētq; accusationes
ac uulgi rumores & opprobria/ illorū similio-
res qui a turpibus cōtinent/ nō honesti & recti
gratia/ sed id modo cauent/ ne conuictos poena
sequat̄: Siquidē remotis arbitris/ facta spe im-
pune grassandi/ nulla honestatis eos capiet re-
uerentia. In eo igitur a uiris fortibus maxime
differunt/ q̄ cum ipsi ciuiles tātum honores &
appetiscant & quærant/ satis habent infamiam
defugisse/ cum illorum animi ī sola decoris cō-
paratione conquiescant/ & ita quidē infamiā ac
turpitudinem fugitent/ ut qui decori assequen-
do tantummodo intenti sint. Ad hæc noster
hic fortis turpitudinem propter se uitat/ quam
ille ad inhonationem referat/ auctoritatiscq;
iacturam. Quamobrem q̄ labores adit ac peri-
cula/ & quidem pudoris atq; honesti gratia/ ci-
uilis quædam appellata ē fortitudo/ tametsi ut
ostensum est a uera perfectaq; fortitudine mul-
tū distet: Titi/ herminius ac Iartius fortissime
rem gerentem Horatium cōspicati/ cum ipsi a
fugiēdo destitissent ita quidē pugnauere/ ut ap-
pareret eos ignominiam magis ueritos/ q̄ ut p̄
patria fortiter agerent/ dimicare. Itaq; ad extre-

mum non expectata pontis ruina/ ad suos refu-
gere/ q̄ incepto persistere maluerunt. Quocirca
tanti facinoris laus ac præmium apud Horati-
um solū mansit: publico totius populi patrūq;
testimonio. Cæsar in insidias delatus/ cū suos
fugientes cerneret/ nunc hos manibus prensan-
do/ nūc illos obiurgando: Scuto denique e si-
nistra fugiētis militis ablato/ pugnam fortiter
dimicando restituit: atq; ex insidiis cum exerci-
tu sic euasit/ ut solus ipse fortiter fecisse/ ceteri
ob pudorem magis q̄ ob uirtutem rem gessisse
uideantur.

DE MILITIBVS.

D ueram etiā fortitudinē proxime uidē-
tur milites accedere/ quādo labores etiā
grauissimos suscipiunt/ & pericula adeunt per-
sæpe maxima. Sed cum nūc minis ac metu pœ-
narum/ nunc exhortationibus precibusque ad-
ducti: aut prædę cupiditate capti: aut exercitati-
one peritiq; rei bellicæ freti/ magisquam uir-
tute ipsa rem gerāt/ pugnaces potius quā fortes
uideri iure possunt. Nec uero inficiamur uni-
uersas aliquando copias uideri fortiter egisse.
Sed cum hæc ipsa uirtus tam sit rara/ tamq; ex-
cellens/ uidendum est quomodo tanta tamque
f iiii

eximia laude exornemus etiam multitudinē/
cui ut sit idem quod forti uiro propositum/ sin-
guli tamen ut sibi omni e parte constant/ fieri
uix potest. Est enim res tum ī primis difficilis/
tum supra q̄ dici potest rara: Nam quāq̄ uirtus
expetendā se se omnibus præbet/ paucos tamē
eius pertingit possessio. Quod si quis unq̄ uel
populus uel exercitus/ eiusmodi laudibus dig-
nus fuit/ is p̄fecto populus Romanus fuit: cu-
ius hæ laudes proprie uideantur/ propter tam
multa ab eo fortissime gesta/ ut quod in maxi-
mis populis nationibusq̄/ uix paucos contigit
uel ciues uel Imperatores/ id Populū Romanū
etiam uniuersum contingat: siquidē nō præde-
cupiditate/ sed pro patria/ pro libertate/ pro ho-
nestate/ pro decore bella & religiose suscepit/ &
fortiter administrauit. Qua igit̄ animi magni-
tudine totiens hostē uicit: qua constātia maxi-
me laboriosas atq̄ erumnosas res/ & pertulit &
superauit: qua etiam alacritate incurrit in mor-
tem/ ubi fugæ indignitas uitæ honestati obsti-
tisset: Nec sit mihi nunc de singulis Imperato-
ribus aut Consulibus sermo/ quos nō fabulo-
sa commenta/ sed res ipsæ fecere tam illustres/
q̄ hodie & sunt/ & olim erunt. De populo ipso

loquor: cuius res geste quales fuerint/ orbis ter-
rarum perdomitus docet. Omnino militaris si-
ue scientia siue disciplina/ præceptis atq̄ exerci-
tatōne constat. Quam ob causam Milites non
nisi iussi/ Castra mouent/ iter faciunt/ signa se-
quuntur: ac facta pugnandi potestate/ manum
cum hoste cōserunt/ freti maxime exercitatio-
ne atque armorum usu. Quos nunc ira incēfos
uideas/ nunc fame tanq̄ feras in pericula rapi/
alibi irritant eos increpationes/ aut proposita
præmia/ timent ignominiam/ uerentur infami-
am si cesserint/ ac tum hostis gladium/ tum im-
peratoris secures. Consul Romanus in agrum
Gallicum cum traiecisset exercitum/ pōtem re-
scindi iussit/ ut sublata fugæ spe/ Milites scirent
omnē in gladio spem positā esse. Qui reliqui
fuerūt e clade Cannensi/ eos Senatus deportari
in Siciliā iussit/ nisi bello finito sublata faculta-
te in Italiā redeundi. Annibal cū Duce Roma-
no in Africa cōflicturus/ suis edixit/ ut quē ex-
acie fugientē cernerēt/ habitū p̄ hoste cæderēt.
Appius Claudius re cū Volscis male gesta/ ob
Militū contumaciā/ in desertorem signorū ex-
ercitum acriter pro concione inuectus/ Centu-
riones uirgis cecidit/ ac securi p̄cussit. Reliqui

forte decimus quisque ad supplicia lecti. Hæc
aliaq; huiusmodi uim necessitatemq; afferre ui
dentur: Cogunt enim/ cum fortitudo uolunta
ria esse debeat. Horæ igitur studium ac munus
est belligeratio & præda/ præsertim ubi mercen
narii fuerint/ qualis est temporis huius militia.
Quocirca exercitatio ipsa/ assiduamq; laborum per
pessio/ fræquentiaq; certamina/ præstât milites
pugnaces/ impigros/ acres/ strenuos/ alacres/ quæ
militares præcipue uirtutes esse dicuntur: Etenim
pugnacitas est siue studium/ siue uoluntas pro
pensior pugnae cum hoste conferendæ. Impi
gros eos dicimus/ qui instructo paratoque ad
militares labores suscipiendos sūt animo. Acres
qui uehementes præferunt impetus & uires
quasi maiores. Alacres qui uolenti ac læto ani
mo feruntur in hostem: Nam strenuus quādo
nomen a sternendo ductum est/ a strato sepius
aduersario/ aut q; uiribus cōtendat omnibus/
ut illū sternat/ dictus uidet. Ex diuturna itaq;
laborum perpessione Milites tū quæ aliis aspe
ra uidentur tolerant: tum q; in periculis uersati
diutius/ plura cōtemnunt: Quæ bellicæ rei im
peritos terrificant. Idem quia nouerūt qua ra
tione ictus aduersarii declinari queāt/ quomo-

do etiam petendus hostis fit/ nōnunq; armatis
inermes occurrunt. Ex quo fit ut fortes uidean
tur. Non esse autem eos plane fortes/ tum quæ
supra diximus satis docent/ tum q; ubi acrius
hostis ingruerit/ aut ubi locus iniquior fuerit/
proiectis armis uertuntur in fugam.

FEROCES NON ESSE FORTES.

Ed nec feroces in fortium haberi numero
uolumus/ Siquidem maiore ferantur im
petu/ nec qua debeant ratione pericula metian
tur: Quin etiam ad feritatem dilabatur. ad hæc
ferox ingenium/ & gētes quasdam natura fero
ces dicimus. Nemo autem natura/ aut ingenio
fortis est/ quare ferocia hæc aut Militum ē/ aut
barbarorum/ non uirorum fortium.

EXEMPLA VERAE FORTITVDINIS

Eræ autem fortitudinis exēpla græci bar
bariq; edidere permulti: sed Romanorū
lōge maximus est numerus: Cuius mihi prin
ceps uidetur Horatius Cocles. Siquidem in sū
ma Reipublicæ calamitate/ in maximo euiden
tissimoq; populi Romani periculo/ urgēte gra
uissimo hoste/ pro salute publica/ cæteris etiā
fugā capeffentibus/ solus ipse se hostibus obie
cit. at quo animo? ut dū pons rescideret hostis

impetum detineret: interim pugnando / non quod desperatium est / uitam cōtemneret / Sed simul & hostem feriret / & corpus suum in quo salutem patrię positam sentiebat / tueretur: non tamen ut mori pro communi salute recusaret. Atque ubi pontem rescissum intellexit / non arma proiecit quibus hostes potirentur / nō seipsum in tanta ruina deseruit / sed natabūdus ad suos saluis armis rediit. Cuius pulcherrimum facinus / non ciuium modo atq; inimicorū animos admiratione impleuit / Sed si quid ē quod deos immortales / mortaliū uiribus factū moueat / cum primis credendum est / rarissimū hoc maximeq; admirandum facinus deos mouisse. Sed o uocem maxime memorabilem / rediēs re infecta hostis / se quidem Romano potitū / solo ab Horatio uictū esse prædicabat. Sequitur Publius Decius Murena / quāq; in re satis dispari. Is Tribunus Militū / inducto ab Aulo Cornelio incaute in cauam uallem exercitu / circaq; inessam ab hoste / cum omnia metus plena / ipsumq; cōsulem consternatū cerneret / ductis secum legionis unius hastatis / euadens in cacumen hosti imminens / pauētibus re inopinata Sannitibus / spatio Consuli ad subducendum

agmen in æquiores locum dato / sua exercitū uirtute seruauit. Neq; hoc facto contentus / Marti uirtute inquit Milites estote / qui alios seruastis / uosmetip̄os seruate: digni qui q̄ pauci pluribus salutem peperistis / nullius ope indigeatis. ne fame ac siti moriendum hic sit / ferro uia aperiāmus. Quid cum hostium castra uiperrupissent / uictoresq; consulis castris appropiarent: quādo inquit Milites uestrum hoc factū omnis posteritas laudibus feret / lucem expectemus. Neq; enim ciuium seruatores / hostiū uictores tantis e periculis reduces / tenebræ ac silentium decent. Luce ac die opus est. Ingressus igitur castra triumphanti similis / non expectauit ut moris erat / a consule concionem iam habēte laudari / sed confirmato ad hostem inuadendū consule / Sannites sua maxime opera fusos / caesosq; / & castris exutos reddidit. Post quā uictoriam aurea corona / & centum bubus / eximioq; uno albo / opimo / auratis cornibus donatus a consule / ipse bouem Marti eximium immolauit: centum boues in milites diuisit / periculoꝝ ac uirtutis socios. Vides q̄ hic undiq; sibi constet: Pugna ad ueserim cum latinis cōserta / cū in magno discrimine res esset / & iā Romanus

Miles leuo cornu caderet/cōsul Decius ut cor-
pore suo rem Romanā tueretur/rogato ponti-
fice ut præiret/uerba quibus se pro legionibus
deuoueret/deos rite præcatus/cinctusq; cinctu
gabino/armatus in equū insiluit/seq; in confer-
tos maxime hostes immittens/ signa primo la-
tinorum turbauit: deinde ī totam pœnitus acie
peruadens/cū omnia terrore compleret/ibi ma-
gna strage edita/hostium telis obrutus ita ceci-
dit/ ut ex eo consternatæ latinorū cohortes in
fugam uerterentur. Intelligis q̄ composito ani-
mo/uolūtariæ morti pro cōmuni salute se ob-
tulit: q̄ ante q̄ caderet dignum uiro in tam gra-
ui periculo munus edidit: Secutus paternū ex-
emplū & filius legitur. Coruinus consul cū in
ancipiti esse loco rem cerneret: Agite dum Mi-
lites/ut me in hostem inuectum/ut ferro uiam
sternentem uideritis/sic pro se quisq; operā na-
uate: statim omnia qua maxime stat acies/pate-
facta cernetis. Quo dicto ipse primus in hostē
illatus/cum quo gradū cōtulerat statim obrū-
cat. Qua e re accēsis militibus/ac renouato præ-
lio/Sannites in fugā se se dedere. Mutiū Sceuo-
lam minus libenter hoc in ordine collocarim/
q̄ eius factum uideri potest fraude nō caruisse.

Illud præclarum q̄ errantem dextram/ipse tam
atroci supplicio affecerit. Barbarus Miles quasi
nouum aliquid afferret/ad Alexandrū Impera-
torem Romanum aditu impetrato/gladio illū
confecit in tabernaculo. Feritas hæc est/& qui-
dem fraudis/atq; immanitatis plena. Idē a Ger-
mano Milite tentatum aduersum Augustum
Cæsarem scriptum legimus.

DE QUIBUSDAM VIRIS FORTI- BVS.

Ed qui Romanorum fortissimus fuerit/
in dubium uerti uideo. Alii enim Lucio
Sicinio Dentato palmam tribuunt/cuius hæc
laus est/ut centies manum cōseruerit/octies ex
prouocatōne uictor: Quadraginta cicatricibus
aduerso tantum corpore nobilis/spolia ceperit
uiginti quatuor. Donatus ipse hastis puris duo-
de uiginti: Faleris uiginti quinque: torquibus tri-
bus & octoginta: Armillis cētū quadraginta.
Coronis ciuicis quidem quatuordecim/aureis
octo/muralibus tribus: obsidionali una. Alii
Marco Sergio/q̄ tribus & uiginti uulneribus
honeste acceptis/ ac neutra manu/neutro pede
fatis utilis/sinistra manu sola q̄ter pugnauerit:
Ferreæq; dextra sibi religata manū conseruerit.

Cremonā obsidione liberauerit. Placētiam tu-
tatus fuerit. Duodena castra hostium ī Gallia
ceperit. Cūq; alii uictores hominum fuerint:
Ipse ut Plinius ait/ uicerit & fortunam: Manlii
Capitolini decora/ eodem Plinio teste/ his mi-
nora nequaq; fuissent/ si non ad ultimū omnia
perdidisset/ Regno suo inseruiens: Siquidem
adolescēs bina ex hoste spolia cepit. Eques om-
nium primus murali corona donatus: Sex ciui-
cis: septem et triginta donis: Duo de triginta ci-
atricibus aduerso corpore acceptis: Magistro
equitum Seruilio seruato: humero ac femore
grauiter ictis/ quodq; omnium maximum/ Ca-
pitolio a Gallis defenso. Nec mihi silentio pre-
tereundus uidetur probus/ is qui multis post
hos seculis Romanū tenuit imperiū. hic bello
sarmatico tribunus/ transmissio Danubio/ mul-
ta fortiter fecit: qua e re pro concione laudatus
ē: Donatusq; hastis puris quatuor: coronis ual-
laribus duabus: ciuica una: uexillis puris quatu-
or/ armillis aureis duabus: torque aureo uno:
patera item una librarum quinque ad rē diuinā.
quo etiam tempore Valerium fecianum ado-
lescentem nobilē a Quadorū liberauit manu.
unde Valerianus Augustus ciuica eū donauit:

addita legione tertia/ quæ felix dicebat: uestes
etiā triplices: ac salarium duplex dari iussit. Cui
post Aurelianus augustus decumanos etiā su-
os credidit. Tacitus quoq; Augustus/ eū orien-
ti toti Ducē præfecit: tradiditq; salariū quincu-
plex: geminauit etiam ornamenta militaria: &
Consulem creauit: q; illum pro uirtutibus Ca-
pitolina maneret palmata. Idem Marmaridas
acri pugna uicit: Afros rebellionem parātes co-
ercuit. Aradionē singulari certamine uicit: occi-
sumq; ingenti sepulcro donauit Trecentorum
pedum in latitudine. Vicit etiam Palmirenos:
maximamq; orientis partem/ in Aureliani po-
testatem redegit. Creatusq; militari cōsensu im-
perator/ Galliam recuperauit/ cæsis prope qua-
dringentis millibus germanorum. Rhetias pa-
cauit/ Illirios: Sarmatas/ finitimasq; gentes ita
compressit/ ut quæ illi occupassent/ prope sine
bello receperit. Palpherum latronem Itauricū
cepit. Blemmes subegit. Ptolemaidem iuri Ro-
mano integram restituit: suiq; conscius/ paucis
anteq; moreretur diebus gloriatus est/ breui se
facturum/ ne populo Romano Milites necessa-
rii uiderentur. Hæc sunt ueræ fortitudinis exē-
pla/ e plurimis hausta & tāq; delibata. Reliquū
gi

est ut quando de heroica bellicaq; uirtute disse-
ruimus / & qui qualesque fortes essent expressi-
mus / quæ restant quæramus / si prius tamen ui-
derimus quod esse uictoris officium debeat.

DE OFFICIO VICTORIS.

Vius ut arbitror prima est clementia. est
enim uictis parcendum: quatenus tamē
ratio patitur: siquidem uidendum ne renouari
bellū possit. Atq; ut seditionum principes pu-
niēdi / ubi alia ad securitatem nulla est uia / Sic
imbellis multitudo etiam fouenda. Memineri-
mus tamen non unam esse animaduertendi ra-
tionem / ac nonnunq; nomini nostro consulen-
dum potius q̄ peccata uindicanda. Quā Anni-
bal crudelis in uictos / tam Pyrrhus humanus
ac mansuetus fuit. Alexander incendisse regiā
illam dicitur / ut furenti Scorto satisfaceret. Al-
fonso parci Neapolitanis iussit: atq; a direpti-
one captæ per uim urbis statī cōtineri / fraternę
necis oblitus. Mumius qui acaicus ē cognomi-
natus / nō sine magna etiā nota Corīthū sustu-
lit. Quocirca post uictoriam nullus irę / nullus
cupiditati locus pmittendus est. Temperandi
sunt animi. neq; insolescendū ob res ad uolūta-
tem cedentes. Quin cū maxime e sentētia fluūt

omnia / tūc maxime cōsideranda est rerū huma-
narum imbecillitas / fortuneq; inconstantia / co-
gitandumq; hominē esse se: qua e cogitatione
æquabilitas illa gignit / quæ ubiq; atq; ab om-
nibus semper est laudata. Ita tamen amplecten-
da placabilitas atq; lenitudo / ut dignitas retine-
atur / quæ uacare debet fastidio. Fugienda cum
primis impotentia. nihil superbe / nihil arrogā-
ter / nihil auare improbeq; agendum. Tyrāno-
rum hæc sunt / ut iniurie ac cōtumeliarū plena.
Quid de crudelitate dicā / quæ omni est huma-
nitate exuta? Quid enī Lutio Sylla imanius?
Quid cæsare uictore Mitius? Itaq; illius uicto-
ria nobilitata ē direptionibus / exiliis / cēdibus.
huius nō modo facta / uerum etiam dicta / sum-
mam humanitatem / singularemq; placabilita-
tem præferūt. Videamus itaq; quid ad Oppi-
um & Cornelium scripserit. Gaudeo me hercu-
le uos significare litteris / q̄ ualde p̄betis ea que
apud Corfiniū gesta sunt. Cōsilio uestro utar
libenter: & hoc libentius / q̄ mea sponte facere
cōstituerā. ut q̄ lenissimum me præberē / & Pom-
peium darē operā ut recōciliarē. Tentemus hoc
modo si possumus hominum uolūtatē recupe-
rare / & diuturna uictoria uti / quoniam reliqui
g ii

crudelitate odium effugere non potuerunt: neque
uictoriam diutius tenere/ præter unum Lucium
Syllam/ quem imitaturus non sum. Hæc noua
fit uincendi ratio. ut misericordia & liberalita-
te nos muniamus. Id quæadmodum fieri possit/
nonnulla mihi in mentem ueniunt/ & multa re-
periri possunt. De his rebus rogo uos ut cogi-
tationem suscipiatis. Nec uero laudamus/ quod pa-
triæ bellum intulerit/ quando subuertisse om-
nia uisus est/ cum Regiam Sellam insedit: togaque
purpurea per urbem processit. Quocirca dum
amicis auctoritatem non tribuit/ dum se ciuem
obliuiscitur a paucis occisus est. At Scipio tot
populorum ac gentium uictor/ non solum ab
æquabilitate non recessit/ Sed cum uideret ini-
quius secum agi/ curia atque urbe sponte excessit.
Occiso Auidio Cassio qui res nouas in oriente
molitus fuerat/ qua mansuetudine atque placabi-
litate Marcus Aurelius Antoninus fuerit usus/
Scripta docet ad Faustina uxorem epistola/
cum ea immitius consulisset. Tu quidem mea
Faustina religiose pro marito/ proque liberis no-
stris agis: Relegi enim epistolam tuam in Formi-
ano/ qua me hortaris ut in Auidii conscios uin-
dicem. Ego uero/ & eius liberis parcam/ & genero/

& uxori/ & ad Senatum scribam/ ne aut proscriptio
grauior sit/ aut poena crudelior. Nihil enim
quod Imperatorem Romanum melius comen-
det gentibus quam clementia. Hæc Cæsarem deum
fecit. Hæc Augustum consecrauit. Hæc patrem tuum
præcipue ornauit. Denique si ex animi mei senten-
tia de bello esset iudicatum/ nec Auidius esset oc-
cisus. Esto igitur securus. Dii me tuentur. Diis pi-
etas mea cordi est. Ad Senatum autem in hanc
sententiam scripsit. Deportati redeant/ proscrip-
ti bona recipiant. atque utinam possem multos ab
inferis excitare. Quare Auidii Cassii liberis/ &
genero/ & uxori ueniam dabitur. Quid dicam ue-
niam/ cum illi nihil fecerint? uiuant igitur secu-
ri sub Marco Antonino. uiuant in patrimoniis
parentum. sint diuites: sint securi: sint uagi & li-
beri: & per ora omnium ubique populorum circūfe-
rant & meæ & uestre pietatis exemplum. In ipso
quoque uincendi cursu magnopere uidentur/ ne
studio cedis/ aut rapinarum bellum gerere uidea-
mur. Cæsar etiam in hostes mitis. Multa in ip-
so ciuili bello a Pompeio ac Pompeianis Duci-
bus feda/ atque immaniter facta. Sunt enim & sua
aduersus hostem iura seruanda. Rebus uero com-
positis obliuiscendum iniuriarum/ induendaque
g iii

cum amici tum patroni persona. Cumq; mode-
rate omnia tranquilleq; administranda sint/ hoc
non alio assequi modo facilius poterimus/ q̄ si
diligētissime seruatis legibus operā demus/ ut
æquo inter omnes iure uiuatur: Secus enī age-
re/ & iniquius se atq; insolentius gerere/ quid ē
aliud q̄ uictoriam fedare/ hominemq; exuere?

LIBER SECVNDVS DE FORTITV DINE DOMESTICA.

Vperiore libro satis ut arbitror
de fortitudīe bellica quā heroi-
cam uocauimus dictū est. Et qui
ac quales fortes essent explicatū.

Relinquitur de illa fortitudinis
parte dicendum/ quæ illos potius spectat/ qui
procul a bellicis periculis uiuunt: quanq; & eos
quoq; d̄ quibus differuimus/ genus hoc laudif
pertingit: Siquidē magni etiā duces: tū liberos
amiserunt: tū patria aliquādo pulsī/ in exilio uitā
egere: aut deleto exercitu se uidentē in se fortunā
expertū fuere/ cū maximo rerū uitæq; discrimi-
ne. Quæ pars quādo nullū non attingit homi-
num uitæ genus/ de hac quoq; præcepta trade

mus: Nā quanq; maiores ex bellica fortitudine
laudes manant/ ex hac certe nō minus huberes
bene informādis atq; excolēdis animis fructus
percipi solēt: Nāq; in ciuitatibus cū alii respub-
licas administrant: alii rebus tantū suis studen-
tes/ priuatam & quidem ociosam magis uitam
sequantur/ quotus est qui humanos casus & re-
flantis fortunę procellas nunquā sit expertus?
quin singulis pene diebus experiatur? Quid
enim in hominum uita cōmunius q̄ egritudo/
luctus/ exiliū/ ægestas/ carcer/ orbitas/ repulsa/
infamia? dolores ex patria/ liberis/ parentibus/
uxoribus/ propinquis/ amicis? Quæ aliaq; hu-
iusmodi cū ratio ipsa toleranda doceat/ præsto
est fortitudo/ quæ omnia quæ contingere ho-
mini possunt/ magnitudine sua inferiora du-
cens/ non modo constanter ferenda suadeat/ ue-
rum maioribus etiam uiribus statuat superan-
da. Placet igitur hanc domesticam appellare:
siquidem non in bello/ bellicisq; laboribus ac
periculis/ sed domi atque intra priuatos etiam
penates existit: tū fortuitos/ aut naturales casus
ferendo constanter: tum ea agendo/ quæ ad pa-
triæ incolumitatem/ auctoritatis conseruatio-
nem salutemque rerum tum publicarum tum

g iiii

priuatarū spectent/ac tum cognatorū/ tū ami-
corum atq; clientium/rebus cōsulant. Nam &
huic quoq; labores/molestiæ/pericula item/&
graues sunt casus propositi. Etenim eorum qui
publicas res tractant referta est uita/non labori
bus modo ac molestiis plurimis/sed grauibus
etiam casibus exposita. Iā uero quid molesti-
us paupertate? qui acriores morsus q̄ amissæ li-
bertatis ac patriæ? Cuiusmodi rerū perpeccio-
ne/an quæ potest i homine ciuili maior esse glo-
ria? Huic itaq; suus quoq; hostis imminet. An
non turpissimum est frangi doloribus? enerua-
ri uoluptatibus? uinci cupiditate? dedecorantē
humanæ naturæ excellentiam: seq; etiam infra
bestias deiicientem.

QVAE VITANDA SINT.

Voniam autem ut ab Horatio recte præ-
cipitur/uirtus est/uitiū fugere: primaq;
sapientia est caruisse stulticia /primū conādum
est/ut uitia deuitemus/ illa præsertim quæ ipsi
fortitudini maxime aduersari uideātur. Est enī
imbecilli & mollis animi/laboriosa & molesta
fugere: quorum e fuga nascitur desidia/effemi-
natio/& harum comes nequitia. Iam uero qui
uinci se a doloribus finit/habeat necesse est in-

fractum animū: Cogitatōnes plenas langoris:
cōsilia abiecta: Quid q̄ q̄ dolores reformidat/
tam sequit̄ uoluptates: quibus etiā se se domi-
nandū pmittat. Seruile omnino genus homi-
num horz: atq; in humana effigie beluarū natu-
ram retinens/ a quibus quid est/ quod publice
priuatimue expectari laude dignū queat? Po-
natur ante oculos Heliogabalus / aut si exter-
na te magis delectāt/ Sardanapalus/ idigni qui
inter homines referant̄: ne dū ut in principū
numero sint habendi. Quā aut̄ feda detestabi-
lisq; uoluptas ista sit/ i iis libris plenius exp̄ssi-
mus/ qui sūt a nobis de obedientia scripti. Cu-
piditas uero/ maloz omniū ciuiliū origo & fo-
mes est: Cuius tanq̄ e seminario pullulat ambi-
tio/rapacitas/impotētia. Eius etiā illa cū p̄mis
noxia & pestilens uis est/ q̄ animū ab equo rec-
toq; ubiq; detorquet. Hæc igit̄ siue uitia/ siue
affectus/ necesse ē domari & coerceri ab iis qui
tū Rēpublicā recte administrare uelint: tū do-
mesticas facultates cōseruare atq; etiā augere ho-
neste studeant: Quibus coercitis forti necesse ē
animo/ tū familiares curas obeāt/ tū ciuilia mu-
nera/ quibus obeūdis illud statim uidendū est
ne honestas deseratur: Hac enī deserta/ nullus

esse fortitudini locus potest. Quocirca omnis laborum ac molestiarum susceptio ad honestatem referenda est. Honoris etiã ac dignitatis ratio tenenda. Arrogantia cum primis etiam ab iis qui Magistratus gerunt remouenda est/Retinenda tamẽ maiestas. Quo tempore minime sunt exercendæ simultates. q̄ si in cõtentionem ueniendum fuerit/ita quidem contendendum est/ut appareat nõ priuati odii:sed publici boni gratia/talis suscepta esse contentio/ quæ etiã acerbitate sit uacua: Sed hæc plenius ab iis tractantur/qui de gerenda republica præcepta tradunt. Sicut igit̄ ciuilia munera fortiter ab illis obeunda sunt/ qui in Magistratu cõstituunt̄/ omnisq; cogitatio & cura ad publicã salutẽ referenda/ita quæ aduersa cõtigerint ferẽda cõstanter: quæ ut multa etiam contingant necesse est/ propter rerum humanarum incõstantiã. Quo tẽpore maxime debet elucescere ingenii uigor/ firmitasq; animorum:& uires ipse magis ac magis intendendæ: Capiendaq; consilia aut plena roboris aut saltem nequaq; imbecilla. Existunt persæpe & in Republica seditiones: quæ arte industriaq; cõpescendæ sunt: quæ ubi sedari & coerceri nequeunt/fortissime eũdũ est cõtra: proq;

libertate oppetenda mors est. Existunt & aliætum difficultates/tum pericula/quibus uigilando/agendo/multa prospiciẽdo firmiter occurrendum sit. Quæ quidem efficiunt ut urbanæ res nequaq; bellicis minores nõnullis uise sint: nec minus clara utiliaq; uideant̄/ quæ domi geruntur atq; in toga/q̄ quæ foris atque in caliga. Quocirca moderantem Rempublicam/ cũ primis uirilem maximeq; cõfirmatum habere animum oportet/propter multa tum laboriosa & molesta/tum dubia & aspera/quæ plurimis e locis atq; causis soleant tanq; pullulare. Atq; hæc quidẽ de illa domesticæ fortitudinis parte quæ rerum publicarũ administratores attingit/satis sit admonuisse.

OFFICIA FORTITVDINIS DOMESTICAE.

Rima uero & præcipua domesticæ fortitudinis laus est illa/q̄ cum nõnulli summum malum in dolore posuerint: Quidã summum bonum in indolentia/doceat non modo constanter ferendo dolori resistere/ uerũ etiam uiriliter repellẽdo eum superare. Sed cum sint multiplices dolendi causæ: ac tam aperte fortunæ ictibus sumus expositi/ difficile dictu est cuius doloris morsus sint acriores/ cum non

omnes uno modo aut dolorē metiantur / aut do-
loris causam reputent: & cuique fere in quo tunc
est / dolor maximus uideatur. Sed circumspecti
res humanas & causas consideranti / nimirum
ut uoluptatum ac bonorum delectus est aliquis:
sic & dolores inter se differre apparebit / non so-
lum magnitudine uerum etiā qualitate. Quis
enim non iudicet maiorem esse iacturam præstā-
tis filii / ac magnum in Republica locum tenen-
tis / quā infantuli: eius qui sit unicus / quā qui in ali-
quo liberorum numero: qui reipublicæ suæ prin-
ceps falsis populi accusationibus in exiliū pul-
sus est / quā qui priuatus ciuis & nocens:

DE TOLERANDA EVERSIONE PATRIAE.

Voniam autem optimus & generosissi-
mus quisque ciuis patriam cum primis
amat / necesse est ut huic ex patria euersa dolor
sit quā acerrimus: in qua non solum genitus sit /
altus / educatus / sed liberos quoque sustulerit: ho-
nores tulerit / Magistratus gesserit / ac magno-
rum uirorum familiaritates / & amicitias iunxe-
rit: Itaque quo maior & diuturnior est ex amif-
sa patria dolor / eo firmiorem habere animum
oportet: & tantū acrius futurum sit maiore cum

hoste certamen / armis se se ualidioribus instru-
ere. Cumque non prædam ex agris / sed arcem ipsam
peti sentiat / coactis in unum uiribus pugnabit.
Esse ut hominum sic & urbium interitus: futu-
ram quoque aliquando orbis deflagrationem: præ-
ponet sibi ante oculos / Athenas: Lacedæmonem /
Thebas / Crotonem / Tarentum / Beneuentum /
Capuam / Syracusas / Numantiam / Carthaginem /
Romam: Ipsas quoque nationes stirpitus esse sub-
latas: deleta Imperia / Reges extinctos / & genus
ipsum hominum aliquando uniuersum / pene
absortum diluuiione fuisse / nec indignandum
esse / manere nostram quoque rempublicam comu-
ne omnium fatum. Quæ acciderint / naturalia
esse / & quantum rara / tamē necessaria: Nihil enim
quod aliquando coeperit non interiturum. Multum
etiam ad consolandum conferet illorum enume-
ratio / qui fortiter & ipsi sustinuerunt. Hi quoque tanquam
socii asciscendi sunt. Præponatur ante oculos
Clitomachus Cartaginensis / qui non ipse tantum
forti animo tulit / sed ciues quoque cohortatus est
suos / ad excidium patriæ uiriliter ferendum: Præ-
ponatur etiam Stilbon Megarensis / qui patria
capta ac direpta / interroganti Demetrio nihil
se amisisse respondit. Nam Archimenes / Syra-

cusarum direptionem ne sensisse quidem uide
ri potest/ qui radium tenens ac lineas ducens/
geometricæ figuræ contemplandę intentus cū
esset/a milite confossus fuerit. Talibus igitur
munitionibus & his tāq̄ propugnatoribus tu-
tanda est arx: sedandusq̄ initio dolor/ post etiā
ex animo repellendus.

DE TOLERANDO EXILIO.

Roscriptionis exiliiq̄ facilior cōsolatio:
atq̄ ut in deleta patria ipsa necessitas re-
rumq̄ humanarum conditio/ sic in adempta re-
stituendæ illius spes solari uehementer potest.
Plurimi enim ab exilio reuocati leguntur/ id
quod quotidie uidemus. Cicero de se restituto
etiam gloriatur. Quid q̄ alii sponte in exilio
māsere/ ut Rutilius: alii ipsi sibi illud eleger̄/ ut
Scipio: qui quā ciuitatē tot nō modo uictoriis
exornauerat auxeratque Imperio/ uerū etiā a ca-
lamitofissimo ac diuturno bello liberauerat/ in
ea uiuere noluit. Metellus quoq̄ ī exilium ire/
q̄ Saturnini Tribuni plebis iniquissimas leges
pati maluit. Albutium equissimo animo Athe-
nis philosophatum legimus. Marcellum mity-
lenis. Publius Ouidius exilium non solū tulit
fortiter/ uerū multa quoq̄ in eo scripsit. Cuius

quid esse potest illa uoce firmitus. Omne solū
forti patria est/ ut piscibus equor/ ut uolucris ua-
cua quicquid in orbe patet. Pallas strectia Flo-
rentia pulsus/ Paduæ ita uixit ut exiliū ad ociū
litterarū conuertisse uideret̄. Et superior quidē
tomitanos apud quos exulabat/ q̄q̄ barbaros
atque efferatis moribus/ traxit tamen ad studia
litterarū/ sua etiā illorū lingua multa scribens/
quæ frequenti populo recitauerit. Quid q̄ inte-
græ aliquando nationes/ deserta natali terra/ se-
des alias quesiere? Quid enim tot græcorū co-
lonie/ nisi uoluntaria exilia/ aut olim fuere/ aut
nūc sūt illiricorū? Qui nup̄ in diuersa Italię lo-
ca migrauerūt. Vrbes quoq̄ quas incolimus/
quo frequētiores sunt/ eo plures in iis esse uide-
mus/ qui patria spōte excefferint. Ac ne te illud
moueat q̄ nō ibidē manere ubi natus es potes/
illud respice/ omnia incessabili motu laborare/
ac nihil ī terris esse quod in quo p̄mū ceperat:
consistat. Nā q̄ carissima multa & animo tuo
maxime grata relinquēda sūt/ cōsolari te uehe-
menter potest/ uel q̄ uirtutes tuæ quibus nihil
esse carius nihil tibi gratius debet/ tecū p̄fectu-
rę quocūq̄ terrarū sūt/ uel q̄ breui nō solū mul-
ta/ uerū etiā omnia necessario tibi r̄liquēda erūt.

DE TOLERANDA REPVLSA.

Quoniam plurimum quidē ab iis qui respublicas gerunt/honori tribuit/estq; magna populi opinio de iis qui Magistratus gerunt/necesse est ut dolor qui e repulsa concipitur/& magnus & acer sit. Mouet enī indignitas rei:& q; alios præferri sibi difficile est pati. Sed consolabitur nos tum conscientia nostra/q; ita quidē uixerimus/ut digni eo munere uideremur/tum populi inconstantia/& falsa plerunq; opinio/& q; multorum est capitū belua/ut inquit Horatius. Ad hæc q; multi & magni quidem uiri/spretis publicis muneribus/ad uitam se priuatam contulere. Qua constantia tulit Cato etiam duplicem repulsam: qua Lælius & sapiens & bonus uir: qua etiam Publius Nafica uir optimus Senatus iudicio cōprobatu. Refert Cicero scriptum apud Fannium fuisse/ Publium Rutiliū fratris repulsam consulatus/ tam ægre tulisse/ut ob eā causam e uita recesserit. O fractū atq; abiectum hominem. At Dioclitianus qua erat despicientia rerum humanarum/Romano se imperio abdicauit: ad quod gerendum cum reuocaretur/uocatis in hortos suos oratoribus/ ita quidē respōdit/ ut rogaret

eos lactuculas inspicerent/ quas manu sua & seuiisset/& coluisset. Quo dicto declarauit pluris se uitam illam quietam & tranquillam facere/q; redire ad imperium administrādū. Sylla quāq; honoris cupientissimus/dictaturam tandē deposuit/passus & ipse in præturę petitione repulsam. Augustus non semel cogitasse dicitur de administratione Reipublicę Populo Romano reddenda: nec desit ut Seneca tradit quietē sibi præcari & uacationem a Republica petere. Ergo quod tempus/quod satietas potest in homine bene instituto/ratio nō poterit. Quocirca nō modo patienter ferenda repulsa est/uerū etiam oblati honores nonnunq; recusandi/ ut nobis ipsis uiuere aliquādo possimus. Nec uero uita procul a Republica atq; a gerendis Magistratibus improbanda est/quādo ut Horatius recte censet/nec uixit male qui natus moriensque fefellit. Nec solum autem philosophi ac litterarū studiis dediti/ Sed principes quoque ciuitatū/ in agris procul a publicis administrationibus id sibi uitæ genus consilio delegisse uidentur. Quo tempore haud scio an etiam gloriosiores magisq; admirabiles essent/q; cum in foro curiaq; uersarentur.

hi

DE TOLERANDA PAUVERTATE.

Iuictiæ quoque quoniam tanti habentur/ut
in eis nonnulli bonorum finem collocare
sint ausi/ paupertas non solum quia difficilis &
anxia/ sed quia opprobriosa sit & dolore afficere/
& contrahere animam solet. Desunt enim instru-
menta/ tum ad liberalitatem splendoremque/ tum
ad usus uitæ alios etiam necessarios. Quocirca
minime toleratu facilis uidetur: quinimo & ani-
mum conficit/ & pressu suo uehementer deiicit.
Sed præsto erit fortitudo/ quæ doceat natura-
les illas non esse/ imo ut quotidie uidemus mul-
tis exitio fuisse: quarum cupiditate & studio ui-
ta hominum in primis uexetur: Quippe cum ha-
bendi libido uix unquam satietur/ quoque plura
possideantur magis augeatur atque excrescat: eius
sunt furta/ compilaciones/ latrocinia/ fenora/ fal-
sæ obsignationes/ rapine/ & pleraque mortalium
mala: Contra multos in re tenui uixisse hono-
ratos/ plenos fidei/ probitatis/ sapietiae/ gloriae.
Cumque paupertas liberior/ & magis secunda sit/
Idcirco nonnulli/ & præstantes quidem uiri/ aut
abiecerunt illas/ aut parum omnino curauere: in
quibus & philosophi multi/ ut Democritus/
Crates/ Epicurus/ Zeno/ sed longe maximus est

christianorum numerus/ qui forte sua leti/ cum
intelligerent modicis naturam contentam esse/
spretis diuitiis/ uiuendi securitatem secuti sunt.
Fabritius coenabat lectus fictilibus suis. Seranus
agresti mensa: qui tamen & quales tum ciues tum
Imperatores. Atilius & Cincinnatus ab aratro
ad summos Magistratus uocati sunt. Atilio Re-
gulo fortissimo uiro exiguus fundus satis fuit.
Aemilius Scaurus Romani Senatus sua ætate
princeps/ in parua pecunia claruit. Aemiliis sesde-
cim uno tempore unam domunculam fuisse/ &
fundum unum apud Valerium legimus. Pauli
qui per senem duxit ante Triumphum tam exilis
census fuit/ ut post mortem satis non esset ad uxo-
ris dotem redibendam. Gnei Scipionis filia ex
publico dotata est. Quid quod Publius Scipioni
funus de publico exolutum ob rei familiaris
angustias: Menenio item Agrippæ iusta a po-
pulo facta/ collatis in capita festantibus. Vale-
rio publicole mortuo funebris lectus & rogi
defuisse dicitur: Itaque ob domesticas diuitias
litteratorum hominum aut principum in Re-
publica/ nemo habitus est melior. Senecam diuitiæ
non probiorem reddidere/ sed maledictis homi-
num magis expositum. Quare ob amplitudinem

h ii

15. 111
pecuniæ quæ illū secuta mors est: quæ tot græ-
ciæ principes causa/ tot Romanos in exiliū ex-
pulit/ nisi habendi cupiditas effrenator: Fran-
ciscus aliquot ante seculis: nuper Bernardinus
tum res humanas despiciendo/ tum docēdo quæ
essent contemnendæ/ uterque post mortē in deo-
rum numerum hominum cōsensu relatus est.
Nihil possedit Paulus gentium institutor. So-
crates oraculo sapientissimus iudicatus/ modi-
co contentus uixit. Hieronymo christianæ reli-
gionis acerrimo assertori/ non domus/ nō fun-
dus fuit: & ne christū ad exemplum citem/ pau-
pertatis atque inopiæ solitudo & herbæ/ Ioannē
baptistam sic aluere/ uti diuina uox eius e deser-
tis eruperit/ homines ad dei cognitionem atque
ad bene uiuendum inuitans. Sed fuerint hi re-
ligioni dediti atque in solitudine uiuentes. An
tibi uideatur Iulianus Imperator religioni i ser-
uuisse/ aut in solitudine uixisse/ qui & christū cō-
tempserit/ & Romanum Imperium tenuerit:
Is igitur apud quos homines: palam in exerci-
tu concionabundus: Mihi inquit Milites/ nec
facultates suppetunt/ nec propinquitas generi/
quæ quis ortus sum nobilis/ præter solū pectus om-
ni liberū metu. Nec pudebit Imperatorē cūcta

bona in animi cultu ponentem/ profiteri pau-
pertatem honestam: Nam & Fabritii quanquā re-
quidem familiari satis angusta/ gesserunt bella etiā
grauissima: & gloria mirum in modum abun-
dauere. Hæc igitur aliaque eiusmodi ante oculos
proponentem/ licebit non modo paupertatem
ferre patienter/ sed illam etiā ridere. Sed sit hoc
difficilius. Illud certe non modo non est diffi-
cile/ uerum etiam naturale / paupertatem tranqui-
le traducere/ quando natura paucis contenta ē/
ac uir bonus eam sequitur ducem.

DE SERVITUTE TOLERANDA.

Am uero libertas inter præcipua bona cū
habeatur/ quid libero homini accidere ser-
uitute indignius potest: Sed si excutere
uim fortitudinis uolumus/ nō alia in re tam se-
acrem/ tamque robustam: quam in captiuitate uiriliter
toleranda præstabit: Cum amissa libertate/ que
nostra erant omnia simul amissa uideantur/ pa-
tria/ parentes/ uxor/ liberi/ amici/ necessarii/ do-
mus/ fundus/ suppellex/ pecunia/ honor denique
ac decus omne/ ut perferendis iis tormētis quæ
illorum amissorum memoria ac dolor admo-
uet/ eo firmior & contentior futura sit: Quo ca-
sus hi ut difficiliores grauioreque uiriliter cōte-
h iii

tiusq; ferendi sūt. Quid autem præclarū quod
nō idem arduum ut Cicero ait/ quos ut equius
feramus/ proponēdi ante oculos sunt nō p̄uati
modo ciues aut philosophi/ sed clarissimi etiā
duces ac Reges. Iugurtha regno amisso Romā
captiuus ductus/ ad carceris hostiū etiā iocatus
dicit̄. Carolus malatesta uictus captusq; a phi-
lippi Marię Mediolanensis ducibus/ admirabi-
lem in captiuitate præsegeffit animi firmitatē.
Alfonfus Rex Neapolitanorū non animū mo-
do generosum/ uerū etiā regiā dignitatē cap-
tiuus retinuit. Quin etiā potentissimos popu-
los seruire sæpe contigit: & quotidie etiā con-
tingit. Seruiuit Athēniensis populus Macedo-
nię Regibus. Cartago Romanis primo/ post
& Vuandalis. Ipsa mundi caput Roma/ pressis
tandē ceruicibus/ Gotorū iugū seruiliter traxit.
Nō multis ante annis Constantinopolis cū re-
liqua græcia religandas manus Turcharū inso-
lentie præbuit. Igit̄ quod florētissimi populi/
maximi etiā Reges passi sunt/ & nos ita tolera-
bimus/ ut rerū humanarū conditionē ignorare
minime uideamur. An indignaberis homūcu-
le iisdē te quibus & Reges & nationes legibus
subiectū esse? At graue ē seruire. graue p̄fecto/

humanum tamen: quod nec uni sed innumera-
bilibus/ non raro/ sed sæpissime contigit. Quo
calamitosius quid est/ in eo perpetiēdo/ tanto
maiores atque admirabiliores apparebimus.
Quid enim spectatius q̄ contra fortunā obdu-
ruisse? Ignis aurum explorat. tempestas guber-
natorē. bellicę Imperatorem difficultates osten-
dunt. Fortem uirum quē iure uirum dicimus/
difficillima queq; ac maxime calamitosa p̄bāt.
Nihil potest tam acerbum cōtingere/ quod nō
æquus animus tolerando maturet. nihil tā an-
gustum in quo non euagari animus suapte na-
tura liber queat. Illud quoq; præcipue cōsiderā-
dum/ desiisse durū ac miserum esse/ in quo nos
diutius consuetudo detinuit: quod olim spar-
tiatę sentiētes/ pueros aris admotos donec mul-
tus e uisceribus sanguis flueret/ uerberibus cæ-
dendos instituerūt: quo a primis statim annis/
assueti comprimendis doloribus discerēt pati-
biles illos esse: nec iudicarent erumnosum/ in
quo ab ineunte ætate consueuissent. Sed cum
sit triplex captiuitatis genus/ primum tolerabi-
lius est / q̄ ei proposita spes ē libertatis redimē-
dæ. qua in re solus fere aut herus aut carcer ui-
detur patienter tolerandus: ut nuper Brocchar

h iiii

15.
q̄ uolonum. Nobiles quidam grammatici / clari etiam philosophi ac poetę serui cum fuerint / docere satis possunt etiam in hac seruilis uitę conditione ingenuis artibus / ac liberalibus studiis locum suum relictum esse. In tertio mors ipsa & quidē indignitatis & cōtumeliarū plena plerūq; expectat̄. Cuius facies eo fedior ac miserabilior apparet / q̄ sit etiam sepultura carendum. Hoc cuiusmodi futurum sit non sentienti / quis nō uidet: ac si differre quicquā habeat / Vermibus ne an coruis esca sit putridū ac fetēs cadauer. Mori uero in carcere an opprobriosū cuiq̄ uideri potest / in quo Socrates mortuus / e quo Aristides ad suppliciū ductus: alter sapientissimus uir / alter innocentissimus. Vnde tot etiam e christianis sanctissimi uiri ad coelū migrauerint: In morte aut̄ cum duo cōsideranda sint / mors ipsa & mortis genus: de morte quidem sic est sentiendū: humanorū finē esse malorum. ac licet arcessenda / aut consciscenda nunq̄ sit / nec dei sit in iussu e uita migrandū / semper tamen in meliorē partē accipienda est / per quā parata sit bonis æterna quies: fruēdumq; cum diis immortalibus æuo sempiterno. Quod ut assequamur / petenda est a deo peccatorū uenia:

Cuius ea lenitas est ut facile placetur / si pœnite re ex animo senserit. Quam ad rem omnis animi conscientia / cogitatioq; uertenda est / sperandumq; nullum esse tam detestabile peccatum / quod ille nō sit condonaturus / dum ex animo nos pœniteat. Quo in tempore id præstādum est / quod præstari ab illis solet qui longum & difficile iter suscepturi sunt. Ii enim ceterarum rerum pene oblitī / solum in iter ipsum intenti sunt: id solum cogitant / id unum meditantur / atq; animo præcipiunt / & opera susceptū conficere studēt. Quod si quis ita persuasū habeat / ut interire simul cum corporibus animos credat / hunc illa cōsolari merces potest / q̄ carēdū sit perpetuo malis omnibus / atq; ut nihil post mortē boni / sic nihil etiā mali / quod aut̄ maius preciū q̄ perpetua malorū omniū carētia. Cui illud fortasse morte ipsa grauius uidebit̄ / q̄ cū in uoluptatibus sensuū omnia reponat / moriēdo amittat / p̄pter quod uiuere solū uelit. Quod si reputauerit quot quantaq; ex uoluptatibus pullulent mala / quot afferant̄ tormēta / & sensibus et corpori ī quo omnia collocauit / desinet admirari tantopere uoluptates. Quid obsecro boni habet ebrietas / imo quid nō potius mali:

quādo omni e parte turpissima est. Quid usus ueneris nimiaq; illa resolutio/ quas afferre solet ægri tudines: quas coenę regales atq; assiduæ: quid eneruata mollities & langor deses atq; iners: ut facile in his mali plurimum sit/ illic minimum boni/ aut quicquid est certe q̄ breue. quos cruciatus afferunt laterum dolores: quæ tormenta admouet podagra: quibus stimulis pungit capitis ad pulmones atq; ad pectus abscessus: quid suppliciorum est incruditate: qui tortus in neruorum doloribus/ atque in urinæ difficultate pugiones: Nam langorem atq; desidiam muscarum pulicumq; aculei tantopere turbant/ ut ad eorum infelicitatem muscæ natę uideantur. Quid igitur de his sentias quorum tam expetita bona muscæ pulicesq; cõtamināt: Sed iam mortis genus uideamus: an quę mors ipsa nō terret/ terrere debeat mortis genus: At qui in re militari bellicisq; difficultatibus maior e maioribus periculis laus manat ac gloria. nec uicisse imbecillū et fugacem hostē/ sed strenuum/ acriterq; resistentē/ manusq; conserentē/ hoc illud decus ē/ hæc uirilī illa & homine digna/ plausibilisq; commendatio. Vbi enim aut qua e re tanta esset fortitudinis cõmēdatio/ nisi

tum malorum reliquorum/ cum mortis ipsius quam optimus quisq; numerabit ī bonis/ tam feda ac terribilis species offerretur: Ad eā igit fortissimo animo rerumq; omnium contēntissimo eundum optimo cuiq; est. qua cõtēnta/ & moriendi genus contemnatur necesse est. Iulianus moriens cum uideret qui aderāt mortem suam ferre impatientius/ uehemēter eos increpasse legitur/ q̄ humile esset/ cœlo diisq; cõciliatum principem lugeri/ quin etiam iisdem astātibus/ cum Maximo & Prisco grauissimis philosophis de animorum eternitate subtilius disputasse. Cumq; ipsum terrere genus soleat/ aut propter ppositos cruciatus ante mortē/ aut q̄ iacendum sit sub diuo/ alterum obduratissimo animo ferendum est: siquidem infracte ferenti omnia sunt grauiora. Alterum omnino contemnendum/ quādo eorum quæ post mortem corpori accidunt/ nihil ad mortuum pertineat. Regulus quo animo ultimos & longos cruciatus sustinuit: quid sustinuit/ qui ita uicerit ut uix sensisse illos uideretur. Quā generosa & uirilī illa Laurētii uox. Verte inquit: assum hoc est. Ipsi spectauimus annis superioribus Maurisium seruum/ cū a Neapolitano p̄tore

15.
candenti forcipe concideretur (liberū enim ho-
minem occiderat) trahereturq; per urbē ad ma-
ius supplicium / nullos unquā eiulatus misisse /
non uultum mutasse / nō statū corporis. Quin-
cum pectus brachiaq; ad neruos ossaq; ustilata
& concisa essent / protento collo / ita os carnifici
obtulit / ac si secum non ageretur. At nō sentie-
bat / quid ni / qui etiā ignito ferro cederet. nec
breuis erat dolor / sed diuturnior: nec ex una tā-
tum corporis parte / sed simul e pluribus. om-
nia tamen uicit animi obduratione ac pertina-
cia. Eiusdem nationis seruus / cū domini mortē
uindicasset / iter tormenta / ridētis semper speci-
em gessit. Nobis pueris duo Asculani iuuenes /
iussu Ioannis Sfortiæ qui urbi præerat in carce-
rem coniecti / cū a custode carceris accepissent /
mane se ad capitis supplitium educendos / dii
boni / quod exemplum posteris reliquere. Ly-
ram sibi afferri rogauere / & cœnam q̄ maxime
opiperam: Quibus impetratis / ubi summa cū
uoluptate cœnassent / in cantu / choreis / ac lusi-
bus reliquam noctem exegere. Macti uirtute
qui non e squalore & lacrymis / sed e conuiuio
ad mortem p̄fecti estis. Quid duos Zenones
commemorem / quorū alter quanq̄ conuictus /

ipse tamen doloris uictor / nedum ut conscios
delendæ Tyrannidis indicaret / agrigentinos
ipso ad conficiendum Phalarim inuitabat.
Alter tanquam supplicis expugnatus perinde
ac conscios indicare Clearco uellet / aurem Ty-
ranno mordicus arripuit. Quid Anaxarchum
Siracusanumque Theodotum: e quibus hic
omnibus modis excruciat / tandem uictum
se malis simulans / a sociis consilii sui / in Thra-
sonem qui Hieronymo maxime carus fidusq;
erat / atque in Infantis quosdam alios auertit in
diciū. Ille a Timocreonte Rege captus lin-
guam in faciem eius expuit / dum post lacera-
tum reliquum corpus / linguam quoq; excisu-
rum se minitatur. Plena est exemplorū nostra /
idest christiana historia / nec duos licet aut tres
ex ea p̄ferre / sed plurimos / nec singillatim / sed
gregatim: nec uiros tantum / sed mulieres: easq;
non modo natu grandiores / uerum etiam puel-
las / quarum animi esse solent maxime imbecil-
li. Quibus exemplis confirmati / nō mortē mo-
do patienter ferendā / sed genera mortis cōtem-
nenda esse doceamur. Quid q̄ alii dū offirma-
tis animis cruciatus perferūt / & uitæ & uoti cō-
potes euasere: i quibus Aretaphila Cyrenaica /

quæ in ueneno deprehēsa/ dū a Nicocrate Ty-
rāno a quo in matrimonium ducta erat/ Phe-
dimo priore marito per dolū occiso/ omni tor-
mentorū genere torquetur/ præposita etiam
questioni Caluia Socru/ ita sibi cōstitit/ ut ab-
soluta deniq; per Leādrum generum suum Ty-
rannum interemerit: quem Leādrum/ cū idem
ipse post fratris necem Tyrannidē occupasset/
Anabilybis opera quē pecunia corruperat usa/
popularibus suis occidēdum præbuit: qui cul-
leo insutum in mare proiecerūt. Itaq; supra mu-
liebrem naturam offirmate ferendo/ & uitę suę
consuluit & patriæ: quam in antiquā libertatē
restituit. Puer Alexandro sacrificante/ dum can-
dentem carbonem acerra prolapsū brachioq;
exceptum non excutit/ Mutius dum errantem
dextram sponte in ignem iniicit/ docere satis
possunt/ quantū in animis hominum firmita-
tis sit ac roboris/ si cōstare ipsi nobis uelimus.
**DE CECITATE ET MALIS ALIIS
CORPORIS.**

E cecitate oculorum/ de manuū pedumq;
contractionibus/ de surditate/ de totius
interdum corporis debilitate/ de omni deniq;
casu ferēdo ubi calamitas/ eadē ratio ē. Vincēda

est sensuum mollities/ adhibendusq; in cōsiliū
animus/ & ita in acie stādum aduersum corpo-
ris mala/ ut cum imperare animus debeat/ igna-
uiter effracteq; a corpore uinci/ & tanq̄ in fugā
uerti nullo modo patiamur. Nec mihi satis cō-
stāter egisse Iob ille uidetur/ qui ubi corpus sca-
bie peti sensit ac tabe/ etiam in diem natalem in-
uectus legitur: qui mihi non aliter egisse uide-
tur/ q̄ qui hostiles agrorum incurfus populati-
onesq; fortiter ferunt: ubi uero ad manus uen-
tum est/ deterriti præsentia/ armis abiectis/ aut
fugiunt/ aut manus hosti religandas porrigūt:
Quo tempore totis ut aiunt uiribus dimicādū
esset. In singulare certamen ituri/ armis se uali-
dioribus instruunt: & quia caput pectusq; peti
hostilius uident/ eas partes & obtegunt diligē-
tius & cautius etiam tuentur. Tunc in singula-
re certamen cum fortuna descēditur/ cum cor-
pus ab ea uexatur. cœtera exteriora sunt. Itaq;
tanquā agri populantur. Debilitauit aut etiam
abstulit lumen oculorum/ aut casus aliquis/ aut
ægritudo/ uidendum ne animi lucem ac ratio-
nis radios hebetet/ uel extinguat. Cōtraxit ner-
uos/ aut membrum aliquod/ id curandum ne-
qua pars animæ nobilior utiliorq; contrahat

dolore nimio / cuius morsus acuantur eidem ce-
dendo muliebriter. Idem quoque faciendum
in aliis tum corporis tum externis malis. Qui
ab hostibus oppugnantur / ubi fossas impleri /
ubi quassari urbis muros uidet / alias intus fos-
sas faciunt / alios muros extruunt. Hoc idē no-
bis sequendum est. Confecit ægrotudo aliquā
corporis partem: Labefactauit fortuna rem fa-
miliarē: Instruamus animum patientia ad susti-
nendum: Muniamus continentia ad repellen-
dum: & ad peruincēdum / pectus armemus for-
titudine. non deerunt illorum exempla qui nō
tantū similia / uerū etiam maiora perpeffi sunt:
nec priuati solum homines & in scholis educa-
ti: sed p̄ncipes ciuitatū / sed Reges. Marius quo
animo secari passus est: Rex Alfonso qua con-
stantia ur̄i: Ioannes qui ei successit Aragoniæ
Rex / tā sine ullo pene sensu / cādēs chirurgi fer-
rum tulit / ut supra q̄ oportebat ureret. Sed hæc
sit medici culpa / illius certe constantia qua nō
laude atq; admiratione digna est: Nicolaus pi-
cininus / qūis cōtracto magna e parte corpore /
nō tamē minus prudenter / laboriose / imperato-
rie / bella etiā difficillima administrauit. Federi-
cus Vrbinas tā equo animo fert / altero se ocu-

lo captum esse / ut interdū etiā in seipsū iocet̄.
Homerus utroq; etiam oculo captus / ita quidē
mentis oculis usus est / ut nō modo poetis ue-
rum etiam philosophis / reliquisq; doctis ho-
minibus lumen & tanq̄ lucernā accenderit. Nō
detraxit Caio Druso auctoritatē oculorū cæci-
tas / Cuius domus / ut Cicero meminit / a cōsul-
toribus quotidie complebat̄: Nō Caio Aufi-
dio aut Senatoris munus / aut scriptoris. Quip-
pe qui ī Senatu sententiā diceret / nec amicis de-
liberantibus deesset: & gręcā historiam scribe-
ret. non Democrito indagatricem illam rerum
naturæ solertiam: Nam Diodorum Stoicū fa-
miliarem suum idem Cicero refert / multo etiā
magis assidue / q̄ antea in philosophia uersatū /
cum & fidibus Pythagoreorum more uteret̄ /
& quod fieri posse uix uidebat̄ / geometrię mu-
nus tueretur. In appio Metelloq; magni ciuis
& egregii Senatoris dignitas etiam amplificata
uidetur. Dii boni quā audientiā Nicolaus cæ-
cus habebat / Cum festis diebus etruscis nume-
ris / aut sacras historias / aut annales rerum anti-
quarū e suggestu decantaret: Qui doctoz ho-
minū qui florētix permulti tunc erāt / cōcursus
ad eum fiebat: Lippus Florentinus puer uidit /

nunc adolescens quāq̄ utroq̄ oculo captus/nō minus tamē assidue rhetorum ac philosophorum auditoria frequentat. Mirum illi studium rerum antiquarum: Mira cura latini sermonis: mira etiam in amicorum cōgressionibus iucūditas/ & cum paupertate simul ac cecitate laboret/ licet adolescens/ quæ ætas minime apta est patientiæ/ utrunq̄ malū ea æquitate fert/ ut neutrum sentire uideatur. Nec desunt hac in parte magnorum uiroꝝ exempla. Belisarius ille totiens dux ac uictor/ tandem iussu Imperatoris cecatus/ & quidem ob inuidiam/ quæ res eo duriores efficere cæcitatem poterat/ frequēti in uia Tuguriolum sibi statuit/ ubi uitam egit/ uictū mendicans a prætereuntibus: Cuius ea patientia fuit/ ut nō aliter questus fuerit/ q̄ ut diceret/ Viator da obolum Belisario/ quæ uirtus extulit/ cecauit inuidia. Gloriabatur Ennius q̄ cum podager esset/ tum bene poetaretur. Mattheus Aquilanus qui nup̄ obiit/ licet pedibus & manibus captus/ mirum est quantū Neapolitanis in studiis proficeret/ Philosophiā/ Theologiā/ naturales res assidue docens. Ad Cosmi Florentini amplitudinem nō parum uidetur cōtulisse podagra: Nam cum se domi cōtineret/ nō solū

florentinæ res/ sed pene Italiæ totius/ quæ tunc in magnis erat belli ardoribus/ ad eum deferabantur: Cuius domus non priuati ciuis/ sed curia potius iudicari poterat: cum iterea magnificentissima templa ædificanda curaret/ & libros undique in bybliothecas suas cōgereret/ non minore diligētia q̄ sumptu. Vidimus Antonium Panhormitam multos annos tormina & urinq̄ difficultatē tam sedate ferre / ut etiā dissimulare uideri posset ægritudinem. Quocunq̄ te uerteris/ præsidia aderūt/ quæ pugnantii opem ferāt. Quotus spectatus miles est/ qui modo aliquid strenue egerit/ cui non ab Imperatore periculosa & aspera demādentur: Etenī quis patientiæ constantiæq̄/ quis continentiæ ac fortitudini locus/ si nūquā aduersa/ nunquā difficilia oblata fuerint: Demetrium philosophum diceŕ solitum legimus/ nihil eo infelicius/ cui nihil unquā euenisset aduersi. Euadūt in bello Tribuni Ducesq̄/ non in pace/ at ma ferēdo/ non comessando. Impiger extremos currit mercator ad Indos per mare pauperiē fugiens/ per saxa/ per ignes. Nos ī ocio et plumis/ si diis placet/ uirtutē assequemur: Quis bonus Agricola/ cui non fodiendo/ arando/ runcando/ cō-

calluerint manus: Quis nisi per uigilias multas/multamq; abstinentiam factus est doctior: Abstiniuit uenere & uino qui pythia cātat. An existimandum est hominem ad hoc genitum/ ut desidia marceat/ uentiletq; flabellum in umbra: Quod nisi ad res magnas illas quidem ac laborum & molestiarum plenas nati essemus/ nūquā his animis tamq; eximia corporis fabrica natura nos instruxisset. Equi laudantur non qui ad præsepe saginati uix semistadii cursum ferūt/ sed qui excursionibus assueti/ multa passuum millia sine sudore indefatigati quotidie pene conficiunt. Quā differt uenaticus ab aulico cane: quiq; in deliciis habeatur: ille nanq; pnicitate ac uiribus in campis emicat: atq; aduersus feras audax fertur: hic desidia piger ac tardus ubi naribus aprum sensit/ in fugam uersus ad uenatorē refugit. In surditate uero quid nā est mali inquit Cicero: cuius integrum locum ponā. Erat surdaster Marcus Crassus sed aliud molestius q; male audiebat/ etiam si ut mihi uidebatur iniuria. Epicurei nostri græce fari nesciunt/ nec græci latine. Ergo hi in illorum/ illi in horum sermone surdi: omnesq; item nos in iis linguis/ quas non intelligimus/ quę sunt innu-

merabiles/ surdi pfecto sumus. At uocē Citharædi non audiunt. Nec stridorem quidē ferre cum acuitur/ aut grunitū cum iugulatur sus: nec cum quiescere uolunt fremitum murmurantis maris. Et si cantus eos forte delectat/ primū cogitare debent/ anteq; hi sunt inuenti/ multos beatos uixisse sapientes. deinde multo maiore percipi posse legendis his q; audiēdis uoluptatem/ tum ut paulo ante cæcos ad aurium traducebamus uoluptatem/ sic licet surdos ad oculorum. Etenim qui secum loqui poterit/ sermonē alterius nō requiret. Congerantur in unū omnia ut idem oculis & auribus captus sit/ prematur etiam doloribus acerrimis corporis/ qui primum per se ipsi plerunq; cōficiunt hominem/ si forte lōginquitate producti / uehementius tamē torqueant q; ut causa sit cur ferant. Quid est tandem dii boni q; laboremus: portus enī presto est quoniam mors ibidem & unde nihil sentiendi receptaculum.

DE ORBITATE TOLERANDA.

Orbitas quoq; uel ī primis grauis uidet: nam & soli esse nolumus/ & cum naturalis etiam sit cupiditas procreandi/ quibus tam multa induleris/ ac tantum studii laborisque

i iiii

contuleris/ quos etiam senectutis tibi baculum
promiseris/ eorum amissorum desiderium ferre
constanter/ maioris est operæ. Cum autem & qui
liberos nunquam suscepere/ & qui susceptos extule
re orbi dicantur/ illi unum sentire solitudinis do
lorem uidentur. Hi uero quoniam quos carissi
mos habebant/ eos amiserunt/ tanto grauius uul
nus acceperunt/ quæ parta ac retenta diutius illa de
mum amittere/ & difficilius est & acerbius etiam
angit. Quocirca te ipsum ut consolari possis/ re
spicere præsertim illos oportet/ quibus cum lon
ge melius actum esset si nunquam liberos suscepis
sent. Non uidisset Priamus tot suas suorumque
calamitates ac funera. Sed fabulas omittamus.
Marcus Antoninus is qui philosophus cogno
minatus est/ nihil tulit in uita grauius quam como
dum filium. Augustus filias/ sua Carcinomata
palam appellabat/ quas tandem cum sustinere
non posset/ ab oculis remotas relegauerit. Ioan
nes Rex Aragoniæ pene Regno pulsus est/ ob
Caroli filii ambitionem ac peruersa consilia.
Ludouico Galliæ Regi filius/ is qui nunc gallis
imperat/ tantæ formidini fuit/ ut de eo in carce
rem coniiciendo consilium ceperit/ quo cogni
to filius sibi fuga consuluerit. Francisci foscari

orbi qui dicantur

b. cor. exemplo con
sari nos oportet
orbi qui filios
sua in se habent
re

Augustus. quomodo
filias appellaret

Ioannes

Ludouic filius

Franciscus foscari

M. Antoninus
autem

Venatorum principis/ quem sua ætas iure sapi
entem credidit/ flagitiosus filius felicitatem infe
cit: quem sepius tortum ob parricidii suspitio
nem/ tandem in exilium ut eiiceret coactus est.
Sed Regias relinquamus. quæ non dicam urbs
sed pene uicinia/ non plures domos liberorum
improbis miserabiliter affectas habet:
alius parentes ueneno sustulit. alius alea patriam
rem assumpsit. hic furtis aut adulteriis/ ille fal
sis obfignationibus aut parricidiis (sunt autem
infinita flagitiorum genera) non parentes mo
do/ sed omnem cognationem dehonestauerit/
ac pluribus modis sollicitam habuerit. Opta
bat ille in quem tam multa dii immortales con
tulissent/ Augustum dico/ celebs uixisse/ atque
sine natis mori. Quam ob rem mala plurima
quibus pressi sunt qui liberos habent/ consola
ri poterunt non habentem/ quæ se carere illis sen
tiant. Qui susceptos amiserunt/ si quæ multa sint ui
tæ hominum mala probe considerauerint/ bene
etiam cum illis actum iudicabunt/ doloremque
temperabunt: nec tam suis incommodis angē
tur/ quam illorum sorte lætabuntur/ & cum inuidē
tis sit/ bonis alienis dolere/ hoc se crimine libe
rabunt: nec tam seipsos amare ostendent/ ut li

Augustus sine filiis
obstat mori

beros non sua illorū gratia / sed propriis cōmo-
dis profecuti uideant. Atq; ut amandi sunt li-
beri / quod naturale est / sic q; naturale quoq; est
mori / in hoc ut cōteris in rebus naturæ ceden-
dum ē. Vt nox diei / sic uitæ mors succedit. Nō
quicunq; flores / uere in ramis nitescunt / ad fru-
ctum perueniunt. Vt florum / sic hominum ca-
duca & fragilis est natura. Serius aut ocius ad
imam properādum est sedem / ut ait Ouidius.
Nihil aut tardum aut immaturum quod natu-
rale. Sed poterat diutius uiuere. Primum hoc
ignoro. quis ita exploratum hoc habet? Dein-
de qui scis an longior uita ad felicitatē magis q̄
ad erumnas miseriamq; esset illi futura? Quo-
quis in portum citius applicat / eo celerius uota
debet exoluere. Nauigationis q̄ simillima ē ho-
minū uita. Nunquā cursus adeo secūdus fuit /
ut non pro uentorum arbitrio / uela intendēda
essent. Sic uitæ nostrę quota pars est / quā ad ar-
bitrium nostrū uiuamus? Quādiu quis in alto
tenetur sui iuris non est. tunc esse liber incipit /
cum ī portum delatus est. Fortunæ ac miseria-
rum mācipium est uita: Libertatis initiū mors
uidet: post quā nulla fortunæ dominatio / nul-
lus laboribus ac miseriis locus reliquitur / in ui-

ris p̄sertim bonis: quos maxima etiā premia
manere in coelis / & poetę & philosophi / et The-
ologi uno simul ore consentiunt. Nec nos ii-
sumus qui animos una cum corporibus interi-
turos putemus: Qui tamen si nulli post mor-
tem sūt / idem futurum est / quod ante quā na-
sceremur erat. quietis / silentii ac cessationis ple-
na omnia / ut si mors libertatis initium nō sit /
finis prorsus sit seruitutis ac miseriarum. At
mortuus est Adolescens / nec potuit uitæ mu-
neribus frui. Quæ sunt ista quæso munera?
an languere? ægrotare? angi? premi? sollicita-
ri? nunquam quiescere / nunquam in tuto con-
sistere? Infinitas dolendi / ac timendi causas
sentire? ut qui immature mortuus dicitur non
tam bonis ereptus quā malis liberatus uidea-
tur. At parentes illum suos sepelire quā a pa-
rentibus sepeliri decuit. Ecce ad propria rur-
sus commoda questus tuos reuocas: & natu-
ræ ipsi uis præscribere: bene cum illo actum
est. Noli beatitudini eius inuidere: qui si prop-
terea commoueris / q; non & mori tibi cum eo
contigit / Lacrimas sēda / & læto potius animo
mortem expecta. Equi metæ proximi etiā ala-
criores feruntur. Poetę ultimos actus maiore

quadam hilaritate exequuntur. Et quoniam ultima magis spectantur/ ad illa sic te instituit/ ut uideri possis nulla de re in uita magisquam de morte cogitasse. Non potest ad mortem suam forti animo accedere/ qui alienam tantis laminationibus prosequatur. Obierunt liberi: cognati/ amici/ cogitato idem te iter breui quoque ingressurum. Dices ereptos esse. Nemo suum eripit: repetit natura quod suum est: qui si iuitus reddas/ non illa inique tecum agere/ sed tuipse qui debitum nolis reddere iniustus uideare. At solitudo te excruciat/ qui scis an rectius uicturus sis hoc modo: quod multas familias pessundit frequentia: Quosdam etiam meliores sibi adoptasse quam genuisse filios satis constat. Non potest in solitudine uiuere/ qui uirtutes familiares habeat. & qui multos amat/ is a multis ametur necesse est. Nec te ex aliena fortasse familia instituendus haeres sollicitet. Horatius & Virgilius heredem Augustum scripsere. Attalus Rex Populum Romanum. meliorem neque hic neque illi heredem instituere potuere. Denique qui digniores heredes quam dii immortales: Atque ut ad rem ipsam regrediamur/ Quod tempus facit/ cuius proprium est dolores lenire/ faciat sapientia. Ad naturae

necessitatem equitas accedat animi/ quae honus ipsum faciet leuius/ ferendo non modo patienter/ sed illud etiam elato animo contemnendo/ quandoquidem eodem cuncta spectant/ ac stulticia summa sit ut ait Cicero/ frustra commovere/ cum intelligas nihil posse profici. Mirum etiam immodum exempla conferent. Emilianus Scipio iisdem fere quibus patrem triumphantem diebus/ funera duorum fratrum spectauit/ & quanquam adolescens/ tulit tamen equissime. Scipioni Africano in exilio patientia sic committata est/ ut nuntiata fratris morte/ quae aliis difficillimis in malis habuerat animum retinuerit. Sextus Pompeius Gnei fratris ac sororis: Augustus generorum/ nepotum sororis/ filiorum mortes constantissimo animo pertulere. M. Antonius in fraterna morte admirabilem praesetulit animi magnitudinem: Lutium Syllam: quominus aduersus hostem rem egregie gereret/ mors filii non deterruit. Paulus in ipso pene triumpho duorum filiorum obitum/ ea constantia tulit/ ut bene secum egisse deos immortales diceret/ quos precatus esset/ ut si quid Populo Romano immineret aduersi/ in domum suam auerterent: Quod quia praestitissent/ gratias illis agere. Iu

lius Cæsar audita filiaë morte i Britania / die ter-
tia Imperatoria ad munera rediit. Bibulus au-
dita morte duorū filiorum / ita seipsum uicit / ut
die postero ad solita Reipublice officia pcesse-
rit. M. Aurelius Antoninus quinque tantū die-
bus filium luxit / cū interim alios ipse cōsolare-
tur: atque ad publica munera rediit. Q. Martius
Rex unico filio / & eo quidem magne spei amif-
so / ea magnitudie animi dolorem compressit /
ut Arogo iuuenis statim curiam petierit / Sena-
tumque uocauerit. Horatio puluillo eodem Iouis
dedicanti / postemque tenenti / cū filii mors nun-
tiaretur / idem uultus mansit / tantaque animi fir-
mitas / ut nec manum mouerit / nec faciem refle-
xerit. Caius quoque Cæsar Augustus: idem &
Pontifex maximus filiaë mortē pacatissime tu-
lit: quā & pro rostris laudauit / Collocato ante
se illius corpore: ac tantum uelamento interie-
cto / ne pontificis oculi polluerentur. Differēti
inter familiares Anaxagoræ de natura rerum /
nuntiata dicitur filii mors / atque ubi paulū mo-
do tacitus substitisset conuersus ad illos / Scie-
bam inquit me genuisse mortalē. Pericles duo-
bus filiis in paucissimis diebus orbat / nihilo
minus iisdem diebus grauissime concionatus

est / candidatusque de patrio more caput corona-
tum habuit. Xenophon rem diuinam non in-
termisit / cum sacrificanti nūtiaretur filiū apud
Mantineam occubuisse. Quin ubi acerrime pu-
gnantem cecidisse intellexisset / quam detraxe-
rat capiti coronam reposuit: egitque diis gratias
qui talem sibi filium dedissent / qui pro patria
non dubitasset occumbere. Dion in cubiculo
cum amicis sedens / audito ingenti tumultu cla-
moreque domesticorum / ubi sciscitanti responsū
est / e summo culmine prolapsus filiolum inte-
riisse / nullo doloris signo dato / iussit illum ad
sepulturam a mulieribus ferri: atque hoc dicto
ceptum continuauit sermonem. Rex Antigo-
nus morte Alcionis filii hactenus commotus
est / ut diceret aliquanto quā putasset serius illum
occidisse. Quippe quem proprie salutis pater-
norumque preceptorum immemorem nosset.
Hos igitur nobis proponamus oportet / quorū
exemplis formati / doceamur orbitatē non mo-
do sedate ac tranquille ferre / sed mortē quoque
ipsam omnino cōtemnere. Quam ad rem mu-
lierum exempla non minus conferent / atque
haud scio an magis etiam quā uirorum / siqui-
dem in imbecilliore sexu conspecta constantia

plus etiam mouet. Cornelia post duodecim par-
tus amissos / Tiberium & Caium caesos atque in
sepultos uidit. Sed quid hac eius uoce genero-
sius? nam miseram eam ob talem tantamque ia-
cturam predicantibus matronis respondit: Nunc
me ego felicem non dicam / quae gracos pepe-
rim. Cornelia diui Drusi filium in ipsis pena-
tibus incerto auctore occisum tulit quae pacatissi-
me. Rutilia ea quae Cottam filium in exilium
secuta fuerat / cum Reducem amisisset / eam firmi-
tatem retinuit / ut post elatum funus / eius lacri-
mas nemo uiderit. Liuia quoque generosissimi
filii Drusi posito corpore / finem etiam lacrimis
suis posuit. An non rectius in extinctis filiis /
haec tibi fecisse uidentur / quam Artemisia illa in con-
iuge amisso? quae diutius uiro superstes in per-
petuo luctu atque moerore uixit: quo etiam con-
fecta contabuit. quae ut maxime pia fuerit / & su-
pra quam dici potest coniugii memor / omnia tamen
corrupit / dolori se se discruciantem tam submisit /
molliter / effracte / abiecteque praebendo. Sed quid
te ad clarissimorum uirorum ac nobilium ma-
tronarum exempla uocem? cum humiles muli-
erculae / obscurique hominum / suorum obitus
non modo fortissimis animis sustinuerint / sed

diis quoque gratias egerint / quae matura illis mor-
te consulissent. Paucis ante annis femella Ama-
triciana cum intellexisset filium nimis demisso
animo ad supplicium trahi / filio occurrere sedare
illum lacrimas / atque abiicere metum iussit /
celum ac solem ut respectaret subinde admones:
quod ille cum faceret / an inquit ignoras fili con-
festim te in arces illas emigraturum? ac uix mo-
menti dolorem / perpetuam tibi / & quietem / & uo-
luptatem pariturum? Eodem ex oppido Homul-
lus / iuris tamen peritus / causam Romae cum di-
ceret de morte filii / nuncio accepto / continuauit
causam eodem uultu / uoceque: qua perorata / ad
illos qui aderant conuersus / quae inquit per-
mittite me horam filio qui diem obiit indulge-
re: Ingressusque praetorii Cameram / post horam
ad munus rediit. Quid aut huius constantia /
aut illius offirmatione maius? Quos imitati /
sic quidem quibus mori contigit gratulabimur
tanquam aut beatis / aut humanis miseriis penitus
uacuis / ut nos ad expectandam mortem / exilii
& carceris huius finem / instituamus. quo libera-
ti / aut perpetuam tranquillitatem / aut saltem re-
rum omnium cessationem / & ut bonorum sic
malorum cunctorum priuationem simus adepturi.
ki

Illud uero uehementer angere/ac mœrore con-
ficer̄ animum solet/si naufragio periit:si hosti-
li gladio cœsus interiit/si diutino morbo cor-
reptus inter dolores ac morborū cruciatus ex-
pirauit. Primum scire quero cur naufragium/
cur gladius horreatur:an fortasse quia mortem
afferant:hoc illud est.nam si damnum/si mor-
tem nō afferant/ nequaq̄ timeantur. Quid igi-
tur stultius/q̄ cum mortis solatium inueneris/
de illo quod per se nec damnosum nec odiosū
est dolere:Deinde quid te uiolentia cruciat/ex
qua merces tanta parta sit:perpetua cessatio a
laboribus/aut sempiterna tranquillitas. At cre-
do si offenso pede lapidem excusseris/sub quo
Thesaurus sit absconsus/ex quo inuēto diues
efficiare/non maledices offensionī/neq; illam
ægre ferēs:quin bene tecum actum dices:etiam
si unguem euulseris/si digitum fregeris. Ad fa-
nitatem per ignem/sectionem/& amarissimas
potiones peruenitur. Ad uictoriam per pericu-
la & sanguinem.Messē ac uindemiam/labor
& sudor plurimus antecedit.Hæc est humanæ
uitæ cōditio. Quid q̄ etiam maximi uiri tum
græci latinique/tum barbari permulti mortem
sibi consciuere: In Cantabris atque apud illos

populos qui hodie Buschaini uocantur/mon-
tanę mulierculæ/dum infantulis blandiuntur/
dum feliciter illis optant.Nate inquā/nate mi/
transeat te tragula.his uerbis bene precantur:si
quidem graue apud eos opprobrium habetur
in culcitra mori.Vnum autem consolari exem-
plum uel solum poterit/quod nunc refero:Ac-
ceperat Rex Persarum harpalum in conuiuio/
cui filios æpulandos/ut suam in illum irā euo-
meret/apposuerat. Intercoenandū subinde que-
rebat/an concinna/an opipera conditura esset.
Eo satiato/filiorum capitibus in mensam alla-
tis percunctatus est/an comiter ab se fuisset ac/
ceptus/respōdit Harpalus uultu q̄ maxime trā-
quillo/ omnem apud Regem cœnam iucundā
esse.Viderat filios crudelissime cœsos:ī frustra
mutilatos/excoctos/in lancibus appositos/ ab
se comesos/oraq; illa/quæ totiens se patrem ap-
pellasset/quæ ipse totiēs exosculatus esset/an-
te se tam fede/tam miserabiliter cōstituta/ & ta-
men non solum lacrimas tenuit/dolorem sup-
pressit/gemitum coercuit/sed placido uultu/co-
miq; sermone cōuiuę personā retinēs ac gratias
agenti similis/cœnā laudauit. Subiiciā ex eodē
etiam genere alterū. Traiecerat Cābyfes iratus

simul atq; ebrius / Traheaspæ familiaris sui fili
um sagitta: atq; aperto illius pectore iusserat in
spici / an cor quod petierat fixum esset: cui cum
infixam sagittam renunciaissent / tunc ad patrē
qui astatat conuersus / ecquid inquit certā tibi
habere manum uideor? Ad quæ ille cōfestim /
nullo perturbationis signo dato / ne Apollinē
quidem potuisse certius figere respōdit. Vides
ut maxime acerbam ac nefariā filii mortē dissi-
mulando præteriit? quid præteriit / qui adulan-
do etiam risit. Nam quod ad morbi linginqui-
tatem / & cruciatus attinet / sicuti præterita peri-
cula nequicq; metuuntur / ita præteritis nostro-
rum cruciatibus frustra angimur. Quid enim
inanius q̄ de amici carcere tristem esse / ubi is se
in libertatem uendicauerit? cum gratulationis
sit / nō tristitiæ locus. Parta uictoria / nemo du-
ces / nemo milites / ob perpeffos labores / erum-
nasq; miserat. Sed publicæ gratulationes / sed
honores triumphiq; apparātur. Verum nescio
quomodo nimis imbecilli & leues in hoc su-
mus / doloriq; assentiētes. Moritur e nostris ali-
quis repentina morte. Querimur q̄ non licue-
rit ultima illum suis mandata dare: q̄ nō inter
fomenta & medicas manus decesserit. At aliū

miseramur q̄ diutius malis quassatus / & tanq̄
excrutiatus doloribus non cesserit naturæ: sed
expugnatus potius morbis conciderit. Illum
q̄ procul a carissimorum complexu / in longin-
qua & ignota terra decubuerit. Contra hic nos
affligit / q̄ in domo propria anteq̄ moreret tot
suorum lacrimas ac gemitus uiderit: matrē de-
os incusantem audierit: uxorem quæ illi carissi-
ma erat aspexerit / scindentem capillos / & pug-
nis pectus tundentem / & ne mariti mortem ui-
deret / præmori cupientem / Sororem / liberos /
necessarios quæstibus cœlum implentes / om-
nes deniq; domus angulos / plenos gemitus / la-
mentationis / planctus / ut hæc ipsa mortem fa-
ciant longe amariorem. Diem obiit alius siue
filius / siue nepos / siue necessarius / siue notus / in
tenera ætate: male habet nos: lacerat uexatque
animum / q̄ fructum uitæ non attigerit / q̄ an-
te nos destituerit / q̄ frui eo potuerimus / q̄ illā
quam nobis ob egregiam indolem promitte-
bamus / spem frustratus abruperit. Rursus ali-
um miserabiliter prosequimur / q̄ diutius uiuē-
do plurima aduersa tulerit: Carissimorum fu-
nera uiderit / & ita ad uitę metam peruenerit / ut
interim in ipso cursu omnia referta difficultati-
kiii

bus periculisq; expertus sit. Deniq; si pauper de-
cessit/in egestate illum uixisse lamentamur: Si
diues ifelicem dicimus/q; a tāta opulencia ab-
reptus fuerit:milleq; ipsi nobis uias facimus ad
questus atque mœrores/tanta ī animis homi-
num leuitas atq; infractio inest.

DE TOLERANDIS INIURIIS ET CONTVMELIIS.

Am uero conuitia iniurię:contumelię:im-
potenter dicta aut facta/eadem æquitate
toleranda sunt:Quin etiam ridenda non-
nunquam.Socrates in Xanthippen tum alias/
tum cum lotium elueret/etiam dicto iocatus ē.
Idem pugno cæsus hæctenus questus est ut di-
ceret/iniquius cum hominibus agi /q; nescirēt
quando galeati domo prodire deberēt. Anto-
ninus pius domū homuntionis ingressus/per-
cunctatusque unde columellas quasdam por-
phireticas sibi comparasset:quid audiuit prin-
ceps maximus/& Patriæ pater optimus? Cum
in domum alienam ueneris/& surdus & mutus
esto. Quod dictum tantum abfuit ut moleste
tulerit/ut tanq̄ præceptum quoddam aliis ser-
uandū tradiderit.Marcus Antoninus qui Pio

successit/ita oblitus dicitur iniurię Cassii qui
in Syria rebellauerat/ut & mortem eius graua-
retur/& liberos post patris cædem summa hu-
manitate prosequeretur.At filius Commodus
fēdissimus & uir & p̄iceps /balneatorē conici
in ardentem fornacem iussit/q; lauaturus bal-
neum tepidius inuenisset. quid hac impatien-
tia/imo impotentia tetrius? Idem Antoninus
huius pater grauissimas tum aliorum tū Fausti-
næ uxoris iniurias etiam dissimulauit. Dicta-
tor maximus/qua confirmatione tulit æquatā
sibi Magistri equitum potestatem? Non succē-
sistit actio poetæ Cæsar/q; ille sibi non assurre-
xisset. Q. Valerium Catullum etiam in coenā
adhibuit condonata uenia Carminum in se-
scriptorum. Augustus cum multorum male-
dictis uexaretur satis habuit respondere/q; in
ciuitate libera/& linguas esse liberas oporteret.
At quā imbecille q̄ fracte fidus Cornelius/qui
lacrimas etiam tenere in Senatu nequiiit cum
a Corbulone Struthiocamelus depilatus uo-
cicaretur. Quanto uirilius Epaminondas/qui
nequaquam contumeliose secum actum iudi-
cauit/cum delatum sibi uideret uiarum sternē-
darum ministerium/ quanquā satis sciret esse
kiiii

illud fordidissimum. Alphonfus Rex Neapolitanorum admirabili dissimulatione præterit/ quorundam oblatratōnes ac maledicta. Quin etiam illatas iniurias uindicare cum posset / obliuisci maluit. Hadrianus seruum qui in se armatus irruisset / condonata uenia curari iussit / q̄ esset furiosus. Cato petenti cuidam ueniam a quo fuisset in balneo per imprudentiam percussus / Atqui respondit / nunq̄ tu me: q̄d meminere percussisti. Quæ autem contumeliosior esse potest ulctio / si ulcisci cupias / q̄ iudicare aliquem indignum de quo ulciscare. Cum improbus quidã Aristidæ os sputo inquinasset / risit ipse hominis improbitatem: ac satis habuit dicere Magistratui qui astabat / admonendum illum esse / ne post id / simile aliquid faceret. Atque ut a quo Socrate cepimus in eo desinamus / quis plura passus est unquam. Quem comici etiam dicacissime prosciderint: omnia tamen Socrates risit: quem securus Antisthenes / matrem Barbaram obiicienti / & matrẽ deum barbaram fuisse: Idæa enim fuerat respondit. Sed harum genere laudum christiani maxime omnium claruere / siue e Martyribus / siue e confessoribus / siue ex ipsis apostolis exempla

quæratur. Nam ut christum ad hoc uocemus / nec fas ducimus: cuius tamẽ unum illud dictũ docere mortalis satis potuit / q̄ essent hæc contemnenda: Pater ignosce illis / quid faciant nesciunt. Nec uero sic toleranda hæc uidentur / ut non aliquando sint etiam uindicanda / ne improbitati ex impunitate addatur audacia: Quo tempore illud uidendum est / ne ira / dolore / impotentiaue superemur. Quæ nam tanti est animaduersio aut uindicta ista / per quam deserto officio ad turpia flagitiosaq; impellare. Tedi- us Pollio Mancipia murenis obiiciebat: quid hoc aliud ẽ q̄ exuto homine beluam induere. Offendimur inquit Seneca / si quis sermonem nostrum imitatur: si quis incessum / si quis uitium aliquod corporis aut linguæ exprimat / quasi notiora illa fiant alio imitante / q̄ nobis faciẽtibus. Senectutem quidam inuiti audiunt / & canos & alia ad quæ uoto peruenitur. paupertatis maledictum quosdã percussit. quæ sibi obiecit quisq; abscondit. Itaque materia petulantibus / & per contumeliam urbanis detrahitur / si ultro illam & prior occupes. Nemo risũ præbuit / qui ex se cepit. Vatinium hominem natum ad risum & ad odium scurram fuisse & ue-

nustum/ & dicacem/ memorię proditum est/ in
pedes suos ipse plurima dicebat/ & in fauces cō
cifas. Sic inimicorum quos plures habebat q̄
morbos/ & in primis Ciceronis urbanitatem
effugerat. Si hoc ille potuit duritia oris qui af
fiduis conuitiis pudere dedidicerat/ cur is non
possit/ qui studiis liberalibus ac sapientię cultu
ad aliquę profectum peruenerit. Adice q̄ ge
nus ulctiōnis est/ eripere ei qui fecit factę con
tumelię uoluptatem. Hęc Seneca prudenter
atque ad rem. Quamobrem ut cœtera omnia
que putātur mala/ sic & hęc & alia generis eiuf
dem/ aut patienter toleranda sunt/ aut despiciē
ter etiam contemnenda: quandoquidem nullū
tam acerbum inferri uulnus potest/ cui æquus
animus salubriter non medeatur: nec tam gra
uis morbus aut dolor accedere/ quem si nō sta
tim sanare/ pedetentim tamen progrediendo le
nire/ atque ad sanitatem perducere queat.

Aec sunt domesticę fortitudinis mu
nera: cuius pręceptis cōfirmati/ ingru
enti fortunę reluctemur. cui licet mul
tiplices sint artes ac nocendi rationes/ ubiq; ta

men armis his tecti fidenter resistemus/ siue pa
triam aliaq; quę externa dicuntur bona/ eripe
re a nobis conabitur/ aut etiam iam eripuit: si
ue corpus petierit: pro cuius corruppēdis bo
nis hostili nobiscum animo in certamen descē
derit/ cuius acutissima tela/ ac micantis gladii
aciem/ Clypeo fortitudinis muniti/ sic retūde
mus/ ut quod feriat/ aut non habeat/ aut si iam
percusserit/ non tamen uictrix insultat ceruici
bus nostris queat: sed leuiore uulnere illato/
quod in primo conflictu cōtingere solet/ post
acri pugna conferta/ maioribus uiribus repulsa
cedat: defessaque ac uicta tandem uertatur in
fugam. Quid q̄ animi etiam bona/ ne aut ex
trinseca ui corrumpantur/ aut etiam eripian
tur/ eiusdem fortitudinis armis ac pręsidiis tu
ti prohibebimus. Neque enim torquebimur
inuidia/ conficiemurq; liuore/ ubi in exigua re
nostra/ quos minime fortasse deceat/ bonis plu
rimis abundare uiderimus/ neq; superbia effe
remur/ ubi omnia nobis secunda atque e sen
tentia cesserint. Non rapiet nos cupiditas/ non
pessundabit ambitio: non denique a uia rec
toq; detorquebit auaritia/ pestis degenerātium
animorum: Vt non alibi siue in prosperis aut

aduersis rebus externis/ siue in malis corporis
perferendis/ aut in bonis animi conseruandis/
maius homines præsidium q̄ i fortitudine col
locatum habeant.

IOANNIS IOVIANI PONTANI DE
FORTITVDINE OPVS FINIT FELI
CITER: IMPRESSVM NEAPOLI PER
MATHIAM MORAVVM/ ATQVE
EMENDATVM ACCVRATISSI
ME ANNO SALVTIS DOMI
NICAE M. CCCC. LXXX.
XV. SEPTEMBRIS REG
NANTE FERDINAN
DO REGE IN
CLYTO.

IOANNIS IOVIANI PONTANI
AD ALFONSVM CALABRIAE
DVCEM DE PRINCIPE LIBER
FELICITER INCIPIT.

VBlus Cornelius Scipio: Dux
Alfonse: cui post ex uirtute Afri
cano fuit cognomē: cū sibi ædi
litate petenti/ Tribunos plebis
uideret obsistere: q̄ nondum ad
petendum legitima ætas esset: Satis inquit an
norum habeo si me Quirites habilē facere uo
lunt: Fretus enim uirtutibus suis: quanq̄ adole
scens & ante tempus/ Magistratum tamē pete
re a populo non dubitauit. Te autem uix dum
annos pubertatis egressum/ nec id petentē/ pa
ter uicarium regni creauit: decreuitq̄ prouinti
am Calabriā: uidelicet non annis aut ætati hæc
tribuens tuę / sed uirtutibus: quarum tāta apud
omnes sit expectatō/ ut cūctorum & populorū
& procerū Regni oculos in te unū cōuerteris.
Et Scipio quidem eum se gessit in ædilitate/ ut
Quirites postea non penituerit/ tāto fauore ad
ferenda suffragia in tribus suas discurrisse. Te
aūt decet anniti: ut & patris iudiciū & expecta
tionē de te omniū exuperes: quod facile quidē

li

prestabis: si tibi ipse non defueris. Non deeris autem tibi / si recta precipietibus / si honesta monentibus obtemperaueris. Si & ii quibus prepositus es & coeteri omnes / iustitiam / pietatem / liberalitatem / clementiam in te sitas esse intellexerint. Nihil enim ad conciliandos subiectorum animos tam ualet / quam iustitiam ac diuini cultus opinio. Prudenter igitur Maro Phlegiam illum suum inducit: iustitiam: religionemque collaudat e his uerbis. Discite iustitiam moniti & non temnere diuos. Iustitia enim in quo fuerit / eius imperium aequo omnes animo patiuntur: illiusque moderationi se se etiam sponte subiiciunt: quod de Cyro illo legimus: quem non iustitiam solum sed omnium etiam regiarum uirtutum exemplum fuisse creditum est. Quatum autem ad popularem comparandam beniuolentiam religionis ualeat opinio / Docuit Macedo Alexander: qui etiam superstitionem laudare solitus est: tanquam per eam in plebis animos rectores ipsi illaberent. Qua uirtute & Cyrus hic de quo dixi: & Camillus & Africanus: & prestantissimi quique uiri excelluerunt. & Auus tuus Alfonsus omnes etatis suae multorumque ante seculorum reges superauit: quem sacra stata ritusque christianos ac solenes ceremonias tanto cultu obseruasse certum est: ut ne ab ipsis etiam sacrosactis pontificibus in hoc uinceretur:

QUI IMPERARE CVPIVNT: duo sibi proponere imprimis debet. Vnum ut liberales sint: Alterum ut clementes. Princeps enim qui liberalitatem exercuerit: ex hostibus amicos: ex alienis suos: ex infidis fidos faciet. Peregrinos etiam: & in extremis terris agentes: ad se se amandum alliciet. Clementiam in quo esse senserimus / illum omnes admiramur: colimus: pro deo habemus. Vtraque autem princeps deo maxime similis efficitur: Cuius proprium est benefacere omnibus: parcere delinquentibus. Fugienda autem omnino est adulatio. Aures enim adulatibus qui prebeat / is omnino suus esse desinet: ex aliorum assertationibus quam ex sua conscientia sequi suaque ipse metiens. Ambitionem quoque ut quae multorum ac magnorum malorum alitrix & parens sit / ab aula tua eiectione exterminabis: de qua idem sentio: quod Thomas Pontanus gentilis meus uir & doctrina & multarum rerum usu / clarus: quem dicere solitum accepi: Urbium regnorumque pestem esse ambitionem. Recte imperator Romanus Alexander / quendam ex iis qui popularem auram tanto studio captabat: ut in ea bonorum fines poneret: palo affigi iussit: excitatoque mox igni ex materia minime arida / faucibus fumo conclusis extingui: affirmans iure illum fumo perire /

quod fumum & uendere & emere solitus esset. Princeps qui se se hominē esse meminerit nūq̄ superbia efferetur: æquabilitatem sectabitur: & cum omnia maxime e sententia cædere sibi uidebit: tum maxime credet præesse rebus humanis deum: cui superbia ipsa mirum in modum displiceat.

Quæ promittas: & cui etiam promittas uideto. Non modo aut facultatum ac meritorum: sed etiam temporum atq; ingeniorum habenda est ratio. In quo & alia multa cōsideranda sunt: & illud maxime quo nihil turpius sit: q̄ fidem nō seruare: cuius tanta uis est: ut etiā hosti si data sit/seruare tamen eā oporteat. Et cū sit fides ut ab antiquis definitur dictorum conuentorūue constantia & ueritas/ Nihil antiquius ueritate ipsa p̄cipi esse debere/ Declarat id quod a maioribus nostris sapientissime institutum est: ut liber euangelioꝝ quo diuina continet ueritas/ diebus singulis osculandus Principi offerat: cum in re diuina adest: ut ex eo colendę ueritatis admonitus: meminerit studiosissimū se eiuf esse debere.

Imprimis autem studere oportet/ ut qui te aduunt/ facilem esse intelligāt. Nihil enim tā alie-

num est a principe/ nec quod aliorū in se odiū tātopere cōcitet: q̄ asperitas/ & ea quę morositas dicit̄. Cōtra uero ī omni uita maxime laudat̄ comitas grauitate tēperata. Auus tuus hac una re potissimū beniuolētiā hominū sibi cōciliabat/ q̄ neminē patiebat̄ tristē a se abire: illudq; Titi frequēs ī ore habebat/ Nō oportere quēq; a sermone principis tristē discedere.

Qui tēperantē te senserit/ turpia nūq̄ petere audebit. O te fortunatū Marce Cato/ inquit Cicero: a quo rē improbā petere nemo audeat: Tū profecto principatu isto dignus iudicaberis/ & boni regis spem pollicebere: cū improbos insecaberis: oderis itēperātes/ reiicies mēdaces. Admonitores quoq; uoluptatū/ ut pestē perniciosissimā fugito: sūt enī animi quīs bene īstituti cōquinatores. Quibus qui delectet̄: īpossibile ē illū seruare aliquē uitę modū. Huius erit īpudica pueritia: Adolescētia effoeminata: senectus īfamis. Habebat Nero Claudius plurimos uoluptatū cōquisitores: quē tñ ipse exitū uitæ habuit: quē & alii multi ac fere oēs ab eo nō dissimiles. Ambigā quid fuerit ī Scipione laudabilius: fortitudo ne in bellis gerēdis: an ī omni uita cōtinentia. Altera enī bis aut ter hostē fu-

perauit/ altera seipſū ſemper: quod eo fuit admi-
rabilius: q̄ plurimī inuenti ſunt/ & iuueniunt̄
quotidie/ qui hoſtē uicerint: rariffimi qui ſe ſe/
præfertim cū uictoria inſolentes intēperatoſq̄
efficiat.

Qui aliis præſt/ omnino uacuuſ eſſe debet affe-
ctibus. Ira nāq̄ rectū quod ſit cernere minime
patitur: odiū ad iniqua impellit: Amor iudiciū
impedit/ trahit ad uim inferēdā libido: ſtimu-
lat ad uindictā dolor: inuidia præcipitē agit.

Maxime aut̄ hominis eſt: & eius præfertim ho-
minis qui principatū gerat/ præſenti animo in
aduerſis uti: nec aduerſanti fortunæ ſuccūbere.
Ferdinandus pater in initio regni/ cū multorū
ſimul procerū ac populorū/ nonnūq̄ etiā inte-
grarū prouintiarū ad Ioannē Andegauienſem
defectiones nūtiarent/ nūq̄ mutauit uultū: ne
dū ut animo conſternaret̄. In ipſos defectores
nullo unq̄ contumelioſo dicto uſus. Nuntiata
rebellionē magni cuiuſdā uiri/ quem honoris
cauſa nō nomino: tametſi famę ſuę minime ip̄e
pepercerit: haſtenuſ cōmotuſ ē/ ut diceret dole-
re ſe/ q̄ talis uir & e tanta familia ortuſ/ ſeq̄ ma-
ioribuſq̄ ſuis indignū feciſſet. Coeterū chriſto
gratias agere/ q̄ ne minimā quidē ipſe tāti pa-

trādi facinoriſ cauſā illi præbuiſſet. Quid illud
nōne inuicti eſt & ex aduerſis etiā uires reſumē-
tiſ animi? Accepta Sarnēſi clade/ cū præter pau-
ca admodū oppida uniuerſū regnū ab rege de-
ſciuiſſet/ cōueniſſentq̄ Ennecus geuara Comes
Arianenſis: & Honoratuſ fundanuſ/ habendī
Senatuſ gratia in extremis & p̄pe deſperatiſ re-
buſ. Ferdinanduſ frequēti ſenatuſ adeo magni-
fice de rebus ſuiſ locutuſ eſt/ ut nō modo illoꝝ
animos cōfirmauerit: ſed uel affirmauerit/ bre-
ui ſe hoſtē pulſurū: traditurūq̄ liberis ſuiſ reg-
num multo ſtabiliuſ q̄ ſibi fuiſſet a patre reli-
ctum. Illud etiā in aduerſis cōfirmare maxime
noſ debet/ q̄ ad ſūma nō niſi maximis cū labo-
ribuſ & periculiſ puenit̄. Ad hæc quotuſ ē qui
aut patre aut præceptore aut dño ita facili & leni
uti cupiat/ ut obiurgari ſe ab illo nūq̄ uelit. Sa-
pienter igitur dictū ē. Quos deuſ amat: corri-
git et caſtigat. Quapropter tenere hoc oportet:
q̄ rerū humanarū & ibecillitatiſ noſtre/ mode-
rator & rector deuſ/ hoc maxie modo temeri-
tati hominū cōſulat. Multoſ enī (q̄d quotidie
etiā uidemuſ) ſecūda fortuna præcipiteſ egit/ cū
q̄buſ q̄to meliuſ actū eſſet: ſi nō plenis ſep̄ ue-
liſ/ ſed aduerſo interi uēto delati eſſet. Quid q̄d
l iiii

nō raro uidemus aduersas res magnorū prēbu-
isse causas bonorū. Alfonso de quo dixi/ & se-
pius dicā/ nauali prēlio superatus/ a Genuense
capit/ tanq̄ Regno Neapolitano: quod postea
contigit ex captiuitate potiturus: ac nisi uictus
prius/ non esset tandē uictor futurus. Adde qđ
nescio/ quo pacto parta ac retēta cū labore ma-
gis nos delectant: carioraq; multo habemus/ q̄
si aut casu aliquo oblata essent: aut si curā eorū
nullā habere nos oporteret.

Secundæ quoq; res sunt tanq̄ speculū quoddā
nostri/ quæ ut de Magistratu dicere solemus/
qualis quisq; sit/ apertissime ostēdūt. Quāob-
rem tū maxime seruanda erit continentia: cum
quicquid libuerit licuerit. Cohibēdus erit ani-
mus ne efferat/ ne insolescat/ ne obliuiscat sui
ipsum/ atq; ita instituēdus: ut se e libertate i ser-
uitutē/ e diuitiis in paupertatē: & ex alto atque
illustri loco in infima obscuraq; deiici aliquā-
do cogitet. Bellorophontes ut est in fabulis/ cū
equo illo alato ferretur/ & sublimem teneret ae-
ra/ præceps excussus est: quo casu ut ē in uetere
uersu miser ac moerens terris errauit alienis: qđ
euenire sepiissime iis solet/ qui secundis rebus in
flati/ superbe nimis & intemperanter agunt.

Beatū illū Plato dicit/ & Cicero refert: cui etiā
in senectute contigerit/ ut sapiētīā/ uerasq; opi-
niones assequi possit. Præclare quidē/ sed ut in
senectute ualeamus assequi/ iacienda sūt funda-
menta ab adolescentia/ quibus bene iactis/ tāq̄
in domo bene ædificata nō est uerendū ut cor-
ruamus. Optima autē fundamēta sunt adolescē-
tis ad sapiētīā assequendam: si cum sapiens id
ætatis esse nō possit propter teneritatē atq; in-
scitiā/ qua nec uidere nec agere res optimas ua-
let/ quod certe potest/ eorū qui habent sapien-
tes consuetudine delectetur: quo de genere est
illud eiusdē Ciceronis/ cū ait/ Ita se a patre de-
ductū ad Sceuolā sumpta uirili toga/ ut quo-
ad posset & liceret/ a senis latere nunq̄ discede-
ret. Primū enim est/ ut colere sapiētes assuescat:
Secundū ut illoꝝ dictis aures libenter adhibe-
at: Tertiū ut eorū se q̄maxime similem esse ue-
lit: quorum nō modo facta/ sed etiā dicta imi-
tari cōtendat. Ex quibus principiis usus/ dein-
de progressionibus/ ad quā cōtendit/ sapiētīā
uictor consequetur.

Delegit pater tuus tum uiros primarios/ tū in
omni genere laudis probatos homines/ quorū
consiliis & admonitionibus formarere: non q̄

ipse per te tibi non sufficias: sed quod nouellæ
solent arbores/ ut iis tanquam adminiculis qui
busdam innitare. hi tibi de rebus grauioribus
differentes audiendi sunt/ non minus quã ipsi
philosophi. Quibus enim ad res gerendas me-
lioribus uti potes magistris / quã iis qui multa
& magna gesserint? Auus tuus Alfonso (ne
a domesticis recedam exemplis) Antonio poe-
tæ incredibili quadam uoluptate operã dabat/
aliquid ex priscorum annalibus referenti/ quin
etiam ueterum ab eo scriptorum lectiones sin-
gulis diebus audiebat: ac licet multis magnisq;
interim grauaretur curis/ nunquam tamen pas-
sus est horam libro dictam a negociis auferri.
Mirum est enim quantum ualeat ad optimam
uitæ institutionem assidua & diligens lectio. Nã
si ut Scipionem dicere de se solitum scribit Cris-
pus: maiorum imagines mirum immodum in-
tuentes/ ad uirtutem excitant: quanto magis il-
lorum dicta factaq; imitatione digna/ sepius ani-
mo repetita/ & ante oculos posita commouere
debeant. Auus nunquam sine libris in expeditio-
nem profectus/ tentorium in quo asseruaban-
tur/ iuxta se poni iubebat. Cumq; nullas Fabi-
orum/ Marcellorum/ Scipionum/ Alexandro-

rum/ Cesarum haberet imagines alias/ quas in-
tueretur/ libros inspiciebat: quibus gesta ab il-
lis continerentur: cuius te nomen referentem:
hoc eius exemplum ut alia multa imitari ma-
xime oportet: ut enim Auo turpe non esset uin-
ci a Nepote in litteris: sic Nepotem te gloriae
eius deesse turpe sit & dedecorosum. Neq; illis
assentiendum est/ qui litteras accusant: qui si prop-
terea continendas ducunt q; discendae non sint:
tanquam non necessariae/ nescio quid sit quod ipsi
discendum putent. Quid est enim per christum
tam necessarium quam multa scire: atque ea tum
in cognitione naturae & rerum occultarum: tum
in memoria rerum praeteritarum/ & clarorum
uirorum exemplis posita: nisi si quid honestum
quid turpe/ quid bonum/ quid malum/ quid
expetendum / contra quid fugiendum / quid
aegrotantibus iucundum/ quid ualentibus no-
xium sit / Scire ipsi non putent necessarium:
Qua uero ratione lautius conuiuium paretur: sci-
re solum putent esse necessarium. Sin fortasse
quod sint indignae homine: ii falluntur omnino
& quod dici solet tota errant uia. Quid enim
homine dignius / quam inter ceteros excellen-
tem esse? Excellere autem doctrina praeditos/

uel ex eo iudicari potest / q̄ in maximis geren-
dis rebus cōsiliisq̄ capiendis / primum semper
locū ii tenēt / qui docti habentur. Neq̄ enī pue-
ros statim grāmaticis esse tradendos / a quibus
erudiant / cōsentirent omnes / si litterę indigne
illis futurę essent postq̄ uiri puasissent. Sed sūt
quidā qui ut ignorātiā suā / de qua etiā gloria-
ri audēt / defendāt: ipsi de litteris litteratisq̄ ho-
minibus male sentiāt / malo ocio & langori de-
diti. Licet aut̄ non omnes qui inter doctos nu-
merant̄ nota careāt / uitiū tamē non ad litteras /
sed ad ipsorū ingenia referendū: quanq̄ litterę
ipsę propter celebritatē cōspectius illud effici-
ant. Sed & hoc necesse ē / ut & ipsi fateantur / Ex
iis etiā quos idiotas uulgus appellat / quiq̄ litte-
ras nesciant / plurimos esse teterrimorū uitiorū
maculis resperfos inquinatosq̄ / qui ut aliis ca-
reant / illo certe non carent / q̄ indocti ignoran-
tesq̄ sunt: quo quid aut esse contēptius / aut ho-
mine idignius potest. Vrbe perterrita / & quid
cōsiliū caperet incerta metu Catilinę / cōiurato-
rumq̄ aliorū / plebis patrūq̄ cōmuni consensu
maturatum est ad cōsulatum demādandū: M.
Tul. Ciceroni / quāq̄ nouo homini & inquilino /
primariis ciuitatis uiris pręteritis / uidelicet

nō Harpinū aut maiorum imagines: tantam ei
expectationem cōparauerant: sed insignes litte-
rarum tituli: & adducta e rhetorę scholis in fo-
rum Senatumq̄ eloquentia.

Mortuo Nicolao quinto pontifice maximo:
quod de Marino Tomacello qui per id tēpus
Romę agebat audiui: cum ei successisset Cali-
stus: timereturq̄ ne a Iacobo Picinino bellum
moueretur: atq̄ ad eum accessisset magnus qui-
dam uir: nouo tamē quod imineret bello per-
territus / non esse inquit quod Picininū uerere-
tur: Habere enim ecclesiā christi: tria millia &
amplius litteratorę hominū / quorum consiliis
sapienciaq̄ omnes omnium simul Europę du-
cum conatus facile reprimi atq̄ contūdi possēt.
Sed non sit mihi longius nunc cū his certamē.
Neq̄ enī litterę patrociniō meo indigēt: apud
te pręsertim: Locus hic tantū attingēdus fuit /
non explicandę laudes earū / in quibus conu-
merandis finē facio: ne illas laudans uidear de
meis studiis aliquid prędicare. Illud tamē nul-
lo modo pręterierī: q̄ uicto captoq̄ Antonio
Caldora / Auus tuus cum exercitu in Pelignos
profectus / cum peruenisset ī locum unde Sul-
mo poterat despici: percunctatus / An ea ut fer-

retur Ouidii esset patria: & qui aderat affirmas-
sent / urbem salutavit / gratiasq; genio loci egit:
in quo tatus olim poeta genitus esset: de cuius
laudibus cum non pauca differuisset: tandem fame
eius magnitudine comotus / Ego iquit huic re-
gioni quae non parua regni Neapolitani / nec con-
temnenda pars est / liberer cesserim: si temporibus
meis datum esset hunc poetam ut haberet: quem mortu-
um pluris ipse faciam / quam omnis Aprutii domitium.
Et quoniam non semper agendis negociis occu-
pati esse possumus: & a libris secedendum est ali-
quando: faciendaeq; sunt intermissiones: ac que-
renda tum animi / tum corporis laxamenta: uide-
re oportet ut cessatio omnis careat ignauia: ne
cum relaxari querimus / desidiosi effoeminatique
efficiamur. eritq; otium: ut sine negotio sic absq;
segnitia: nam ut agrum quis uberi sit solo / pru-
dens tamen agricola cessare patitur: qui tamen si
diutius cesset sctibus fruticibusq; oblitus squa-
let: sic ubi animum ocio torpere nimio patie-
mur: efficietur ut iure illa in nos dicantur: plu-
ma Sardanapali epicuri de grege porcum / & si
qua dici aut fingi possunt indigniora oppro-
bria. In hac cessatione dandus erit locus aliquis
iocis: facetiisq; quibus animus recreetur. Quodq;

ait Laberius / facundum comitem in uia pro ue-
hiculo esse / ad istam quam dico cessationem transfe-
rendum. Adhibendi sunt etiam musici / qui cum
cantu / tum chordis oblectent animum / & curas
permulceant. dandum quoq; aliquid istrioni-
bus. Auus tuus meridianis horis / arcu se cum
iuuenibus exercebat: Augustus pila & follicu-
lo. Venatio quoq; & aucupium / corpus animuq;
maxime reficiunt. Pater tuus istud aetatis equis
operam dabat. Cyrus apud Astyagem auum / pu-
er equum agere / & conclusas horto feras iaculo
ferire doctus / postquam adoleuit / aut aprum aut le-
onem in siluis petebat. Itaque non iniuria apud
Maronem praecipue laudi datur Pico / quod esset
equum domitor debellatorq; ferarum.

Omniu autem primum studere oportet: ut ab iis po-
tissimum amem / quibus corporis ac reum familiari-
um curam prae miseris: quod faciens uiues securior: &
amor iste cum inter familiares altius egerit radi-
ces / latius postea euagatus: non modo iter popu-
lares subiectosq; / sed externos quoq; diffuset.
Quem enim quisq; amat / eum si fieri possit / uiuere per-
petuo expetit: nulliq; minus exercitu opus est /
quam quod haud scio an ulli maiores sint copie quam ei qui
plurimum amem. Iur igitur uideri potest dictum quod

Thomas Pontanus libenter usurpabat amorē
nunquā fecisse stipendium. Illud etiā eiusdem
est non minus prudens. Amorem inermē qui-
dem incedere/dormire tamen loricatū. Ad cō-
seruandum autē: & magis indies augendū fami-
liarium/& eorum quos itimos habeas amorē/
illud maxime ualet ut amari se abs te itelligāt.
Vetus enim est & prudens: Si uis amari ama.
Quod ex eo potissimum iudicabunt: si secun-
dis rebus suis senserit te lætari:dolere plurimū
aduersis. Deuinciet autem illorum animos/ac
imprimis fidos faciet liberalitas gratitudini cō-
iuncta:quæ in principibus modum nō potest
excedere:quanq̄ nec semper:nec cum omnibus
eadem sit lex tenenda:ne dum assuescunt quo-
tidie accipere si retrahere aliquādo manum ne-
cessitas coegerit/aut honesta ratio suaserit/mu-
tēt animum/ & tanquā iniuriā aliquam accepe-
rint/ quærant quo nam modo ualeant ulcisci.
Multum etiam conferet humanitas:qua uirtu-
te cum excelleas / necesse est nō modo ut ab in-
timis tuis amere multum: sed a cœteris omni-
bus. Cyrus hic quem imitari te maxime cupio
qua tempestate ob inopiam liberalitate uti mi-
nime poterat/beniuentiam suorum humani

rate conabatur assequi. Quippe quibus etiā in
faciundo opere adiutor adesset ac laborum so-
cius:Nam postea q̄ regno Assyriæ potitus est/
nullum in eos liberalitatis genus exercere præ-
termisit: Cū non pecuniam sed amicos quibus
ipse plurimum cōtulisset diuitiarum/suos esse
thesauros duceret:Quanq̄ non modo familia-
res & amicos/sed e subiectis unumquēq̄ adeo
lætaretur copia rerum abundare/ut boni regis
propriū officium/quin & opus esse diceret:
etiā ciuitates beatas efficere.

Non tam autem studendum est ut liberalis ha-
beare atq; humanus/ q̄ cauendum ab iis uitiis/
quæ his uirtutibus dicuntur contraria. Nō sen-
tient te auidum alieni:neq; inhiantem iis quæ
ipsi in delitiis & cara admodum habeant. Do-
minum enim cupidum necesse est rapacē fieri/
iure iniuriæq; uim inferentem/ut cupito potia-
tur. Hinc p̄scriptiones/exilia/cruciatu/ cedes:
hinc etiā postea cōtigit/ uere illud dici: Ad ge-
nerum cereris sine cæde & uulnere pauci/ Descē-
dunt reges & sicca morte tyranni.

Ad hæc quid magis alienū a regibus aut ipso-
rum securitati minus conducens/ q̄ q̄ cum ipsi
præbere se cœteris debeāt humanitatis exēplū/
m i

difficiles & superbos agant: Inhumanitas enī
mater est odii: ut superbia crudelitatis: malus
utraq; & uitæ & principatus custos. Me puero
Angelottus Cardinalis q̄ asperiores se/ & ni-
mis etiam tenacem erga suos præberet: a famu-
lo quem cubiculi curam habere iusserat/ iugu-
latus est. Quid Tyrannis eueniet/ quādo ii qui
sacrosancti habentur/ hūc exitum uitæ nō eua-
dunt: quem cum semper timeant: quibus eos
necesse est curis angi: & tanq̄ adhibitis tormen-
tis cruciari noctesq; diesq;: Tradunt Masinissā
cuius olim in Africa late patēs fuit Imperium/
cum ne filiis quidem fideret/ corporis custodiā
cōmisisse canibus / quos multos & feroces ale-
bat. quā hic securus uixerit/ ex hoc uno plane
iudicari potest: q̄ canibus q̄ filiis plus fidei ha-
beret. Quo ut non securiores: sic nō minus in-
felices uixerūt Pheræus Alexander/ & Syracu-
sanus Dionysius: quorū alter ad Theben uxo-
rem quam perditæ etiam amabat: cum introire
ueller/ barbarum quendam/ & eum notis com-
punctum threiciis/ ut Cicero refert/ stricto gla-
dio iubebat ante ire: præmittebatq; de stipato-
ribus suis/ qui muliebres arculas perscrutaren-
tur: Et ne quod in uestimētis telum occultare-

tur exquirerent. Alter uero cum duas haberet
uxores/ Aristomaden & Dorida/ neutrius unq̄
complexum petiisse dicitur/ nisi uestibus prius
excussis. In cubiculum quoque quod lata cin-
xerat fossa/ ligneo ponte se se recipiebat. Quin
etiam filias a quibus ante tōdebatur/ ubi adul-
tas uidit/ ueritus cultrum illis committere/ can-
dente carbone capillum sibi aduri faciebat.

Vetus etiā sententia est: nec auctoritate carens:
nec euentu: alienam uirtutem Regibus semper
esse formidolosam. Quibus si tanta esset cura
uirtutis honestandæ: quantis præmiis minus
bonos interdum prosequuntur: profecto regū
res quietius haberent: nec misceri eas cernere-
mus/ aut regna ip̄a pullis iustis dominis ad ig-
notos non raro transferri. Quamobrem quo-
niā regni Neapolitani & ampli & opulēti suc-
cessio ad te pertinet: hortor ac moneo: ut pa-
terna auitaq; imitatus uestigia: eū te a puero in-
stituas: ut p̄batissimos quosq; & uirtute prædi-
tos cōplecti assuescas. Est aut uirtutis ea natura
ut ī quo sit/ latere diu nō possit. Sedebat aliqñ
Antonius panhormita de lectōne fessus ī uesti-
bulo pliniani sui: q̄ uilla ē haud p̄cul Neapoli
m ii

in litore refinati. Cumq; inter eos qui aderant
esset de uirtute quæstio/dixissetque Antonius
splendidissimum eius lumē esse/præteriens uil-
licus/nescio q̄ inquit uirtus ista quā dicis splē-
deat Antoni/Sed certe scio me diutiuf illius cō-
templandæ desiderio captum intueri eā nunq̄
potuisse:Ad quæ surridēs Antonius. Tu qui-
dem bone uir de asello quem per imprudentiā
amissum nondum inuenisti/dicere bellissime
poteras. Sed dic quæso/quid putes esse in orbe
splendidissimum? Solem inquit ille. Atqui so-
lem cæci non uident. non uident respondit: q̄
ii sint oculis capti. Multo ergo splendidior est
uirtus/quā etiā cæci apertissime uideant.
Prima igitur spes quam polliceri de te populis
debes (quod quidem facis) illa sit/ut delectari
te præstantissimorum hominum cōsuetudine
intelligent: quod cernētes sperabunt futurū te
eum/in quo sint reposita uirtutibus præmia:
quam tui expectatōnem magis magisq; indies
& concitabis & augebis: si quo maiore quis uir-
tutis opinionem præbuerit: hoc illū in hono-
re maiore haberi abs te cognouerint: quorum
hominum & si exiguus ē numerus(uirtus enī
ut cœtera bona rara est) Idē tamen circa uirtutē

contingit quod circa bonarum artium quanq;
uidemus solere contingere. Vt enim si aut po-
eticæ aut phisicæ sit honor ppositus/magnus
erit illorū numerus/qui clarere in eis studeant:
eodem modo plurimi ut uirtutem assequatur/
contendent: si præmia quoq; quæ uirtuti debē-
tur: una se consecuturos sperauerint. Laurētius
uallēsis cum ab eo quæsiisset Nicolaus quintus
Pontifex maximus: cur senex iā & i latinis lit-
teris cōsumatus/ tanto studio græcas disceret:
Vt duplicem inquit abs te Pōtifex mercedem
accipiam.

Et quoniā fortuna principū in edito/ & prælu-
stri sita est loco/ præbetq; se se spectandā omni-
bus studendum est/ ut dicta factaq; tua omnia
eiusmodi sint: quæ nō modo laudem tibi atq;
auctoritatem pariant: sed & familiares & popu-
lares ipsos ad uirtutē excitent: Ad quam nulla
eos res magis excitabit/ q̄ spectata ipsis uirtus
tua & mores q̄ probatissimi. Prudētissime igit̄
Claudianus componitur orbis regis ad exem-
plar. Quid illud: Nōne prouerbii locū tenet?
Dominus qualis sit/ familiā ostendere?
Maxime aut̄ opinionē/ tū subiectorū/ tū cœte-
rorum hominū conciliabit ea quę nunc a qui-
m iiii

busdam etiam non indoctis uiris/quis parum
proprie maiestas uocatur. Sed non fit mihi de
uerbo controuersia: uulgus in hoc sequar i quo
ueniam mihi dari a te postulo. Est autē ea prin-
cipū propria: cōparaturq; arte & diligētia / mul-
ta: habetq; ortū a natura. Primū igitur oportet
te ipsum ut cognoscas intelligasq; te gerere p̄n-
cipis personā: quod intelligens in omnibus tū
dictis tum factis grauitatē seruabis atq; cōstan-
tiam. Cumq; omnis tū consultatio / tum actio
sit de consiliis capiendis: aut de rebus publicis /
aut priuatis: in capiendis cōsiliis oportet multa
audire: plurima circūspicere: causas singulorū
quæ dicunt̄ exquirere: nō statim assentiri: nec
semp etiā palā improbare: oculis nutuq; multa
declarare: multa etiā pensitātem animo / uultu
præferre: sententias aliorū ita examinare: ut
mentes dicētiū uideare uelle introspicere. quod
ipse sentias: aut nō statim: aut solū paucis ape-
rire: In dicendo cautū & breuē esse / pro rerū ta-
men qualitate. parce reprehēdere: rarēter & nō
nisi maxima ex causa obiurgare: Laudare cum
grauitate: iracundiā cohibere / tanq̄ maiestatis
inimicā: in nullo ita efferri / ut quod aiūt lineā
trāseas. Ex his igit̄ atq; aliis quę natura / tēpus /

res & ars docuerit / de quibus nulla certa præcep-
ta tradi possent / nascetur admiratio quedā / sine
qua maiestas esse nullo modo potest.

Publicę uero res (uoco autem publicas: quę ad
quietē populorū & regni moderatōnē ptineāt)
arte alia tractandæ sūt. Vrbiū legatis cōspectū
tuū adeūtibus / māsuētū te & facilē præbeas: mā-
data referentes eo uultu audies: ut fiduciā eis ad-
dicendū des. Cū uero dimittent̄ / ita eos dimit-
tes: ut qui honesta & iusta facile abs te impetra-
ri posse intelligāt. nec his cōtentus / honoribus
quoque & donis quę grata illis esse foreq; cog-
noueris / honestabis atq; afficies. Quę uero aut
minus honesta: aut nō satis equa petierit / ea nō
semp / nec palā / nec tristiore uultu: aut grauiori-
bus uerbis denegāda sūt: sed potius ostendēdū
est / nō ideo ea te nō cōcedere q̄ nolis / sed q̄ illis
inutilia iudices: q̄q; ea ratōne ipsorū rebus me-
lius cōsulat̄. Vbi aut̄ de iure agit̄: nullū a te p-
sonarū discrimē habeat̄ / sed ipsarū legū psonā
induas / quę egedē semp sunt oībus: populos etiā
oportet: tū lris tū nūtiis p rebus tēporibusq; se-
pius ut hortaris moneas / excites / nec sēp expec-
tabis dū rogēt qd: sed ultro / & nō rogatus bñfi-
ciū cōferes: p̄mia quoq; pponēda sūt iis artibus

m iiii

quas celebriores in ciuitate senseris. Præsens/eū
te erga ciues geres/ut necessitatibus suis patrē-
familias:iuridicēdo prætorem:ciuilibus simul-
tatibus diffensionibusq; compositorem adesse
sentiant:gaudentem suis secundis ac florētibus
rebus/dolentem aduersis/ac totis uiribus peri-
cula uimq; propulsantem:demumq; & absentē
& præsentem eam te rerum suarum habere cu-
ram intelligāt:ut tanq̄ dominum uereant:co-
lant ut patronum. In iudiciis autē seuerum:in
responsis grauem & circūspectum sentiāt:gra-
tum in sermone:acrem in sentētiis:minime ta-
men contentiosum:Sint uerba ut sine superci-
lio/sic non absq; grauitate & penso: In facino-
rosos autem & eos quos pœnis afficiendos le-
ges sanxerint/sic animaduertas: ut no hominē
sed crimen insectari ac punire uideare. His atq;
similibus amor cōciliabitur & reuerentia fide-
les & diuturni: Maiestatis comites: q̄q; poetæ
ex honore et reuerentia natā eam uelint.
De priuatis quoque aliquid præcipiendū est/si
enim omnia persequi uelim: uereor ne modū
excedat præceptio. Ad hæc nō pauca sunt quæ
ut hic pbant: sic alibi improbanda sunt. Mu-
tantur enim multa pro locis:rebus:tēporibus:

quorum quidē natura ipsa erit optima magi-
stra/ & ipsarum tum rerum/tum temporū atq;
ingeniorum obseruatio/ex qua ars cōstat. Pri-
uata igitur:cū aut extrinsecus erga eos qui pri-
uati sint:aut erga teipsū sint consideranda/quē
te gerere erga alios debeas/ Lex hæc erit/ut pere-
grinos humaniter excipias/attentus audias/li-
beraliter tractes:in omnibus facilē te eis & be-
nignum præbeas: Studeas etiā anteq̄ te adeāt/
quoad poteris nosse quod sit suum ipsorum in-
geniū:quibus cum uixerint:quas artes fuerint
secuti:quas etiam sequantur opiniones:factio-
nesue:tristes ne sint:an hilares:suaues ī sermo-
ne an duriores/quæ afferant mādata: quid im-
petrare cupiant:publice ueniant an priuatim:
mores quoq; nationū & studia sunt diligenter
noscenda. His enim cognitis facile intelliges
quid agere teipsum oporteat: Adhibitos ī cœ-
nam laute accipies:inter discumbendum allo-
quere familiariter:multum delectari te illorū
sermone ostendes:multa etiā ab ipsis de mori-
bus nationum/de situ locorū/de iis quæ inter
peregrinādū memoratu digna uiderint audie-
rintue/doceri studeas. Inuitādi sunt etiā ex iis
qui aderint/de rebus tum iocosis/tū grauibus/

m v

ut aliquid dicant: quod tum admirationē tum uoluptatem pariat. Cum uero in eum sermonē tecum uenerint/ ut impetrare aliquid abs te cōtendant/ tum oportet ut liberalitatem munificentiaq; præteferas: & ubi aut dignitas tua: aut ea quæ ab illis petentur exigēt/ religionē/ iustitiam/ continentiam/ mansuetudinem: Cū autē dimittendi sunt/ blādis uerbis/ & comi sermone alloquere: nec contentus iis quibus eos donaueris/ multa quoq; & ipse pollicebere/ & per alios offeres.

Ex subiectis aut quorum tibi aut ingenium aut fides/ aut multa rerum experientia cognita fuerit/ præficies magistratibus/ prosequere salariis/ alium belli rebus/ alium pacis designabis: bonis consilio & iustitiæ cultoribus/ urbium aut prouintiarum curam demandabis: probatæ fidei/ & ingenii minime uarii præficies arcibus/ administrandis pecuniis/ thesaurisque conseruandis/ quos frugi/ diligentes/ industrios abstinentes scieris: In hos seuerum/ in illos facilem/ p̄ causis/ ingeniis/ téporibus locisq; te exhibebis: sciēs summum ius summam interdum iniuriam esse: nō raro etiam magis ex equo & bono q̄ iure agendū: quædā etiā magis ignoscēda

esse q̄ punienda: nōnulla etiā prætereunda tāq; ignores/ aut in aliud tempus differenda.

Optime etiā haberet/ si unumquēq; e subiectis dñi cognoscerēt: Nam ut bonis locus & gratia apud illos esset: sic malis improbisq; paratū supplicium/ quod quoniā tū naturæ humanæ imbecillitas nō patit̄: tū fortunæ incōstātia phibet: cū præter opinionē plura cōtingant: præstandū est ut si nō oēs/ plurimos tñ cognoscas. sciasq; qđ nullus mercator in capiēdis soluendisq; nūmis ignorat/ quanti quisq; sit expendēdus. Sūma etiā cura attendes/ ut quos iuri dicendo præfecturus es/ auaritia cœterisq; malis libidinibus animū liberū atq; inuictū gerant. Vim a quoq; ita phibeas/ ut nullius rei acriorē te q̄ legum ac libertatis defensorē ostendas/ nihilq; nisi quod iustū & honestū sit ab ullo exigas.

Cum familiaribus quoque negligendum non est: qualis ipse futurus sis. Nam ut est apud Iuuenalem. Lingua mali pars pessima serui est. Infamia enim ut Nicolaus Maria buzutus eques neapolitanus dicere solet/ domesticum malum est/ quæ in domus penetralibus nata: ubi paulum modo adoleuerit furtim se domo surripens orbem peruagetur. Quamobrem dāda est

m vi

opera/ ut familiares quicq; aulici hodie uocantur/ optime de te sibi persuadeant: quod his moribus artibusq; facillime assequeris/ si facilem/ comem/ benignum/ liberalem /erga eos te prebueris: facile condonantem peccata: ac recte facta in maius etiam extollentem. Si unusquisq; partes suas pro ministerio/ opera/ ingenioq; suo ualere apud te intellexerit: Si ex iis quæ ipse sponte tua in ipsos conferes/ sibi polliceantur te & nõ rogatũ maiora indies in se collaturum/ & a rogato quæ petent facillime exoratuos.

Lodouici Pontani grauissimi uiri/ & sua ætate iuriconsultorũ principis nobilis sententia est: neminem posse in litteris clarum euadere: nisi qui plurima legerit/ audierit/ memorię mandauerit: quã si subtilius intueri uelimus/ intelligemus regem etiam bonũ esse nequaquã posse/ nisi sæpe et multum legat: multos multa referentes audiat: lecta atq; audita memorię mādēt: quod etiam Homerus comprobare uidetur/ qui Ulixem quem sapientem effingere uolebat/ ab ipso statim operis initio his laudibus tanquã circũscripserit: qui mores hominum multorum uidit et urbes. Quamobrem si amari a familiaribus/ quod unũ præ omnibus studes/ uis: si fu-

turi boni regis expectationem concitare/ quod solum a diis immortalibus optas/ id de te imprimis præsta/ ut nõ uni ex omnibus addictus uiuas: quod maxime alienum est a Principe: sed te ipsum omnibus tanquã per uices partire palam faciens/ unum te esse ad quem referri omnia et uelis/ et debeant. Vt enim male actũ esset cum genere humano/ si uni se deus aut paucis admodum præberet exorandum/ Eodem modo male cũ principum Regumq; familiaribus/ si in tanta multitudine uni/ aut paucis admodum locus fidesq; sit. Nullus enĩ familiaribus maior est dolor/ q̃ ubi cum principe suo ueluti per interpretem agendum sit. Oportet enim qui amari a suis et minime peccare in republica uelit/ plurimis oculis: plurimisq; auribus ut utat. Iacobus Caldora dux ætatis suæ clarissimus dicere solebat/ eo die multũ se pecunię comparasse/ quo multos audisset: cum multum audire/ maximos thesauros esse duceret. Vultus etiam bonus/ et læta ut dicitur frons incredibile est quantum adiuuent. Catum nanq; ẽ illud/ dextera corpus pasci/ animum uultu.

Totius autem maiestatis fundamentum est/ si

tecum ita quidē uiuas / ut minime a te ipse dis-
tias / in omnibusq; tum dictis tum factis fidem
ut teneas: atq; constantiam: quodq; in aliis re-
prehendū iudices / feuerus in te iudex prius
correxeris: animumq; prauis cupidinibus mi-
nime obnoxium gesseris: Si quemadmodum
potestate & imperio: sic iustitia / pietate / cōstan-
tia / moderatione / præcedere alios contenderis.
Si ut fraudulentum & perfidum nomen abhomina-
bere / ita nec semper / nec omnibus tantā fidem
adhibebis: aut in dicendo aut in consulendo /
aut in aliis quæ plurima in uita mortalium du-
bia & incerta cōtingunt: ut nō existimes posse
aliquando eos decipi / errare / labi: cum ueritas
plurima habeat diuerticula: & ut Narcissus the-
ologus acutissimus uir dicere solet in latebris ha-
bitet. Patientia quoq; æstus / alioris / inedia / nō
modo commendatur in Principibus / sed tanq̄
necessaria desideratur. Cibo etiā & potu ut cœ-
teris corporis uoluptatibus maxime temperan-
dum. Quid enim magis contra maiestatem / q̄
qui aliis imperet / eū uino intemperantiæq; ser-
uire: quod monstro simile est. Si enim ut est
apud Nasonem / Non bene conueniunt / nec in
una sede morant̄ Maiestas & amor / q̄to minus

ebrietas & temulentia / quæ sordidis etiā homi-
nibus maximo uitio datur. Somnus quoq; im-
moderatus & nō concessæ uiris delitiæ / omni-
no fugiendæ: Eneruat enī somnus / delitiæ effœ-
minant. Principem nanq; in umbra & plumis
ut aiunt assidue agentem: multa uitia necesse ē
circūstant: cū uoluptatū titillatium nutritrix sit
culcitra: cui morbo multū adiiciunt secreta cu-
bicularū conclauia. Quāobrem recte ab Hora-
tio dictum est. Ocium & reges prius & beatas
perdidit urbes.

Nō parū etiā in gestu positū est. Sit igit̄ inces-
sus non mollis / non concitatus / nō dissolutus:
mediū inter hæc tenendū. absit ab omni corpo-
ris motu rusticitas / et petulantia / manuū com-
plosio / et brachiorū concitata motio / omnino
inepta. Quid uultus illa contortio q̄ uitiosa:
quid risus profusio et cachinni pene singultan-
tes quā turpes: quid capitis cum ceruice quas-
satio q̄ uulgaris: et pene dixerim equis hinni-
entibus quā hominibus magis conueniens.
In oculis quoq; nō paruam natura posuit mo-
tuum animi declarationē. Quamobrem ab eo-
rum motionibus omnis erit abiicienda leuitas
atque impudentia: et cum nulla corporis pars

uacare debeat cōtinentia/ oculos maxime oportet Principē habere continentes: nihil foedum/ uariū / crudele/ inuidū/ uanum/ in illorū appareat motu: atq; obtutu/ nihil in superciliis/ nihil in fronte.

Vestitus quoq; & totius corporis ornatus aptus/ & decens multum conferet/ & ad retinendam/ & ad augendā quam dico maiestatem: quē & si mutari oporteat/ p̄ locis/ negociis/ causis/ ætatibus/ temporibus: non enim idem ē senū/ qui & iuuenum: idem belli qui & pacis: idē aduersis/ qui & secundis rebus: idem in iudiciis: qui etiam in spectaculis/ danda tamen est opera/ ut nos & ubiq; & semper ii simus/ quos esse conuenerit. neu inter triumphantes pullati: in funerū uero pompis sericati: diuersicoloresque incedamus. Vtinam autem non eo impudētiae peruentum esset: ut iter mercatorem & patritium nullū sit in uestitu cœteroq; ornatu discrimen. Sed hæc tanta licentia reprehēdi potest: coerceri nō potest: quāq; mutari uestes sic quoti die uideamus/ ut quas quarto ante mēse in delitiis habebamus/ nunc repudiemus: & tāq; ueteramenta abiiciamus. qd̄q; tolerari uix potest nullū fere uestimenti genus p̄bat/ qd̄ e galliis

nō fuerit adductum/ in quibus leuia pleraq; in precio sūt: tametsi nostri persæpe homines modum illis et quasi formulā quandā præscribāt. Vt non omnis color: nec omne pannorū: aut sericorum genus/ Sic nō omnis uestitus et ornatus Principem decet: cum uestimenta quēdā gregariorum tātum sint aut remigum: eodēq; modo colorum: alii sint puerorum/ alii senū: seruorum alii/ alii ingenuorum.

Inter has igitur tantas uarietates: ac diuersitates eligere oportet quid maxime cōueniat. Quod si quando in dubium cadet/ tunc illa ratio tenēda erit: ut ea minus probes/ quę ad dignitatem hominis principisq; maiestatem minus facere iudicabis: Calceum enim rostratum/ et reiectū ab occipitio ante oculos capillum/ quis dubitet non modo principi/ sed ne pudenti quidē adolescētulo nō cōuenire: quanq̄ remittere aliquid de maiestate aliquando permissum sit: quod licet interdum permittatur/ memores tamen esse oportet illius quod a Nasone dictum præcepti loco habēdum est: Fine coli modico forma uirilil amat. Quo enim pertineat muliebris et in adolescente/ et in sene cultus/ nimiaq; in comen

do diligentia/omnes intelligūt. Sic igit̃ cultus
qui dignitatē augeat/non formam uenustet: li-
cet forma ipsa de cultu plurimum capiat adiu-
menti: ac nonnunq̃ etiam quæ insunt a natura
uitia/cultus accessione aut minuantur/aut cōte-
gantur. Sed quis probet contortos in anulum
capillos/& ad humeros usq̃ deiectos: quis nō
horreat barbā ad pectus promissam/& promi-
nentes in collo aut brachiis setas: quanq̃ hæc
quarūdam nationum propria sunt. E cultu enī
uenustatem quærere mulierum est: horrorem
aut barbarorum: nobis uero & uirilīs & italica
disciplina tenenda est/ nō q̃ ab aliis gentibus/
si qua digna apud eas uidebūtur/ accipiēda nō
sint/quæ quidē quotidie accipimus/sed ut scia-
mus nullam esse nationem quæ tanto studio/
q̃to italici homines grauitati inseruiat. Qualis
autem ornatus maxime deceat/aut in excolen-
do quæ sit meta/difficile dictu est: cum nihil sit
hodie in his perpetuum: nec quod præceptis
aut regulis comprehendī satis queat: nisi forte
illud perpetuum sit/ut mediū teneamus: quod
ego & si in priuatis quibusq̃ uiris probem/ ta-
men quoniam in principe augustius quiddam
esse & debet & exigimus/ uereor ne mediū ipsū

parum sit.

Hanc conseruandæ augendæq̃ maiestatis par-
tem: Dux Alfonse/ quam adhuc persequor/ ui-
deo totam fuisse ab antiquis philosophis præ-
termissam: nullus enī quod extet/ aut ipse sciā
aliquid de hoc præcepit. Nā quæ a Cicerone &
prudēter & distincte de decoro dicunt̃ multa/
ea tum priuatorum tum Magistratuū qui a pri-
uatis ad certum tempus geruntur/ personas re-
spiciunt: non regū. quanq̃ multa illinc trāsfer-
ri ad hæc possunt. Quam partem si diligentius
psequi uelim (nō enim ignoro q̃ late tractatus
hic pateat) necesse esset auocari me ab his nego-
ciis: quibus deesse: nec ipse possum: nec a pa-
tre permittitur tuo. Quod si illud quod scrip-
toribus dari solet/ ocium mihi cōcessum esset/
nihil quod ad hanc præceptionem pertineret/
prætermissem: nec quæ nunc attigi/ breuiter
perstrinxissē: sed diuisa in species ac partes suas
nō ī una coartassem epistola/ sed uoluminibus
pluribus explicassē. Dixissē nāq̃ qualē cōueni-
ret esse in cōuiuīs Principē: qualē ī ludis: qualē
ī cerimoniis: qualē in iure dicundo. nec tacitus
præteriissē/ qualē eius regiā esse oporteret/ aut
quibus instructā ornamentis/ apparatusq̃.

& cum fama maxime cōstet maiestas: Nam negligendum a principibus nō est. Quid exterarū quoq; nationes de se sentiant/hanc etiā partem copiosius essem executus: q̄ ut dixi occupationes meę non patiuntur/& epistola finē querit: cui tamen hoc etiā accedet: ut qualē esse principis orationē deceat/breuit̄ explicem.

Cū igit̄ duo tantū sint quibus ab animatibus coeteris magna cū excellentia differamus animus & oratio: Sitq; oratio index eorū quę animo aut cōceperimus/aut sentiamus/omni arte studendū est: talis ut oratio sit/quę nihil oscenum/stultū/temerariū/inuidū/superbū/læue/cupidū/libidinosū/immite/animō/cogitationibusq; inesse indicet tuis: sed quę p̄ferat in seriis rebus grauitatē/in iocosis leporē urbanitatēq;: in dubiis circūspectiōnē: ueritatē in iudiciis & seueritatē: In aduersis ac tristibus fortitudinem: in letis prosperisq; mansuetudinē/facilitatem/humanitatem.

Sint uerba rebus cōuenientia: quibus etiā accedat uultus/& totius etiā corporis motus aptus ac decens. Cauere aut̄ oportet ne uerba ip̄a sint plebeia aut peregrina aut militaria. plebeia nāq; sordida sunt & ridicula: peregrina licet interdū

nouitate ipsa placeāt/ tamen non sine dicentis audiuntur reprehensione. In militaribus uero inest temerarium nescio quid atq; incōditū. Ipsa tamen oratio sit minime cōcitata aut trūca: lænem esse cupio & fluentem: quęq; simplicitatem quandam idicet/& quod uelit paucis/apte tamen colligat: quanq̄ nonnunq; res ipsa exigit ut impetum faciat oratio/& tanquā manū conferat: ac nunc feriat: nūc minetur. Sed quoniā non sine quibusdam irę stimulis & cōcitatione animi uehementiore fieri hoc potest: quādoq; continget ut in dicendo reprehensorem/obiurgatorēue agere necesse sit/ quoad fieri possit obiurgatio ira uacet: quę ubi ē/ maiestas nullo modo retineri potest.

Vocem nobis ipsa natura nascētibus dedit: cui tamen ex arte non parū accedit adiumenti: maxime autē probatur clara & suauis/ nec languēs nec canora/ quam tamen nunc demittere: nunc tollē/ proq; affectibus animi/ aut iflectere/ aut mutare oportebit: ut non solum rebus uerba/ sed uox quoq; utrisq; conueniat.

Aec ad te scripsi Dux Alfonso breuius q̄ tantę rei p̄ceptio exigit: nec me fallit q̄ latus hic campus sit: & ad differendū & ad p̄-

151
cipiendum. Sed non fuit propositi mei regem
ut instituerem. Quamobrem leges hęc tu qui-
dem non eo cōsilio a me scripta/ut aliquid do-
ceare: sed ut hęc legens/te ipsum/ eaq; quę cum
summa omnium laude agis/recognoscas: teq;
indies magis ad gloriã excites. Scias autē qui
agendum id cuiq; præcipiat/quod ille agat: eū
non præcipientis/sed laudantis potius personā
induere: Quod ego hac epistola feci: quę si li-
brum appellare malueris/non repugnabo au-
toritati tuę: quemq; si sensero tibi non displi-
cere (nam ut laudari postulem nimis impudē-
ter ingenio suo blandientis esset) breui sequen-
tur alii/quos futuros arbitror non inutiles.

IOANNIS IOVIANI
PONTANI LIBELLVS
DE PRINCIPE FI-
NIT FELICI-
TER.

156

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

GREDOUSALÉS